

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

คณะผู้จัดทำ	สังกัด
1.นายวิรัช วาณิชธนากุล	สำนักงาน ร.ก.ส.จังหวัดพิษณุโลก
2.นายอดิศักดิ์ ประไพศรี	สำนักงาน ร.ก.ส.จังหวัดพิษณุโลก
3.นายขยยุทธ อินทชาติ	สำนักงาน ร.ก.ส.จังหวัดพิษณุโลก
4.นายทองสุข พระบาง	พัฒนาการจังหวัดพิษณุโลก
5.นายคูสัต องอาจ	พัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพิษณุโลก
6.นายมนตรี ณ รังษี.	สหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก

ชุดโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

คำนำ

รายงานการวิจัย “พัฒนากระบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคุณค่าระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชนและสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยกลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่ม/องค์กรประชาชน/เครือข่ายและสหกรณ์ในจังหวัดพิษณุโลก ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ซึ่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายต่าง ๆ และสหกรณ์ ในการให้ข้อมูลข้อคิดเห็นและแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน

ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาสาระของรายงานวิจัยฉบับนี้คงจะเกิดประโยชน์ต่อนักวิจัยที่มีภารกิจในการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชนตลอดจนผู้สนใจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการนี้ ใคร่ขอขอบคุณผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย และสหกรณ์ทุกพื้นที่ในจังหวัดพิษณุโลกที่มีส่วนสนับสนุนอย่างสำคัญ และผู้ที่สนับสนุน เอื้อเฟื้อและเอื้ออาทร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ทุกสาขา เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก เป็นอย่างสูง

หากมีข้อบกพร่องประการใด ทีมวิจัยขอน้อมรับและยินดีรับข้อเสนอแนะด้วยความขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

ทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลก

กันยายน 2549

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(i)
สารบัญตาราง	(iii)
สารบัญรูป	(iv)
บทสรุปผู้บริหาร	(a)
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลก	1
บทที่ 1 บทนำ	
ข้อมูลเกี่ยวกับสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กร/ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกก่อนเข้าร่วมโครงการ	6
บทบาทและภารกิจของสหกรณ์ที่จดทะเบียน	7
บทวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของสหกรณ์ที่จดทะเบียน	9
บทบาทและภารกิจของสหกรณ์ภาคประชาชน	11
บทวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของสหกรณ์ภาคประชาชน	15
ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายพันธมิตรที่มีอยู่เดิมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก	17
สรุป	17
บทที่ 2 บทสังเคราะห์ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัด	
แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	20
การวิเคราะห์ข้อมูลคนจนจดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน- เชิงบูรณาการ	21
บทสรุปการสังเคราะห์ข้อมูลคนจน	25
บทที่ 3 ขั้นตอน/กระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัย	
ทีมวิจัย	27
ขั้นตอนการสร้างเครือข่าย	27
บทที่ 4 เครือข่ายที่เกิดขึ้น	
เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด	39
เครือข่ายโครงการข้าวปลอดภัย	49
เครือข่ายโคเนื้อ	55
เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	61
เครือข่ายสหกรณ์	65
เครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก	68

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 บทสังเคราะห์เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาคความยากจน	
ตัวแบบในการวิเคราะห์	69
สรุปผลการวิเคราะห์ที่ชี้ให้เห็นบทบาทของเครือข่ายคุณค่ากับ	
การแก้ปัญหาคความยากจน	72
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	75
บรรณานุกรม	82
ภาคผนวก	
รายชื่อทีมวิจัย	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 แสดงประเภทและจำนวนสหกรณ์และสมาชิก แยกเป็นรายอำเภอ	6
1.2 แสดงปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ จำแนกตามประเภทสหกรณ์	8
1.3 จำนวนกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม/องค์กร สนับสนุนโดยกรมส่งเสริมการเกษตร	12
1.4 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพิษณุโลก แยกเป็นรายอำเภอ	13
1.5 แสดงจำนวนกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มอาชีพแยกตามประเภท	13
1.6 กลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ 3-5 ดาว ในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OPC) ปี พ.ศ. 2547	14
1.7 แสดงประเภท จำนวนกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปี 2546-2548	14
1.8 ประเภทและบริบทการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด	18
2.1 จำนวนประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลกแยกตามประเภทของปัญหา	21
2.2 แสดงจำนวนคนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลก แยกเป็นรายอำเภอ จำแนกตามประเภทปัญหา	22
2.3 แสดงจำนวนคนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามพื้นที่	23
2.4 วิเคราะห์ข้อมูลคนจนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ	24
3.1 แสดงขั้นตอน/กระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัย	29
5.1 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายปฎิบัติต่อกระสอบ เมื่อซื้อจาก สกต. พิษณุโลก และร้านค้าทั่วไป	74

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
3.1 แสดงขั้นตอน/กระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่า	28
4.1 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายรวบรวมข่าวโพด	39
4.2 รูปแบบเครือข่ายรวบรวมข่าวโพดภายในหมู่บ้าน	45
4.3 เครือข่ายรวบรวมข่าวโพดระดับจังหวัด	46
4.4 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายข่าวปลอดภัย	49
4.5 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายโคเนื้อ	55
4.6 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	61
4.7 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์	65
4.8 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าพินิจโลก	67
5.1 รูปแบบการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัยพินิจโลก	71

บทสรุปผู้บริหาร

ความเป็นมา :

การวิจัย “พัฒนากระบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคุณค่าระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชนและสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กระบวนการวิจัย :

การดำเนินการโครงการวิจัยได้แบ่งกลุ่มการดำเนินงานการวิจัยเป็น 2 ทีม ได้แก่ ทีมประสานงานกลาง และทีมวิจัยในพื้นที่จังหวัด 36 จังหวัด ซึ่งทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลก เป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัยจังหวัด ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดของการเชื่อมโยงเครือข่าย และให้ความสำคัญในการหนุนเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นไปตามความสมัครใจของกลุ่ม/องค์กรประชาชน

กระบวนการวิจัย เริ่มต้นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัย บทบาทหน้าที่ภารกิจ วิธีการดำเนินการ และกลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยกระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่หนึ่ง การศึกษาสถานการณ์และบทบาทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนที่มีอยู่ในพื้นที่ ขั้นที่สอง การตรวจสอบข้อมูลสถานะเบื้องต้นของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชน ขั้นที่สาม การจัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กรเรื่องการจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่าย ขั้นที่สี่ การจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน ขั้นที่ห้า การสนับสนุนการสร้างพันธมิตร/การเชื่อมโยงเครือข่าย

ผลการวิจัย :

ผลการศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสหกรณ์ที่จดทะเบียน กลุ่มองค์กรการเงิน กลุ่มอาชีพ และกลุ่ม/องค์กรประชาชนอื่นๆ สหกรณ์ที่จดทะเบียน ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า และสหกรณ์บริการ บทบาทส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจซื้อ ธุรกิจขาย และธุรกิจแปรรูป อาทิ สหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทในด้านสินเชื่อและรับฝากเงิน สหกรณ์การเกษตร มีบทบาทในการให้สินเชื่อ รับฝากเงิน การซื้อ การขาย และบริการ สำหรับปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ สมาชิกรวมตัวกันยังไม่เหนียวแน่นพอ สมาชิกไม่สนใจและไม่ศรัทธาสหกรณ์อย่างที่ควรจะเป็น สมาชิกไม่ยึดมั่นในหลักการ/อุดมการณ์ของสหกรณ์ ที่จะร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น คณะกรรมการไม่มีความรู้ ความสามารถ

ทางด้านการบริหาร ไม่มีความรู้ด้านธุรกิจของสหกรณ์ กรรมการทุจริต สำหรับกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนมีจุดเด่นที่สามารถตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของสมาชิกได้อย่างรวดเร็วและทันเวลา เนื่องจากการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ดังนั้นกฎระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวเองเข้ากับสถานการณ์ได้ง่าย การสื่อสารภายในกลุ่ม/องค์กรเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่เป็นทางการ สมาชิกและคณะกรรมการสามารถพูดคุยกันได้ตลอดเวลา สมาชิกมีส่วนร่วมในกลุ่ม/องค์กร มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำหรับปัญหาอุปสรรค ได้แก่ คณะกรรมการขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ เกิดการทุจริต โดยเฉพาะกลุ่ม/องค์กรการเงิน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม/องค์กรของตนเอง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในบางกลุ่ม/องค์กรมีน้อย

สถานการณ์ความร่วมมือของกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่จังหวัดในรูปเครือข่ายนั้น พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง การรวมตัวลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวดิ่ง เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดจากล่างขึ้นสู่บน ได้แก่ เครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง องค์กรที่รวมกันลักษณะเหล่านี้ เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ จังหวัด (เครือข่าย OTOP ระดับอำเภอ จังหวัด) ลักษณะที่สอง การรวมตัวลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวราบ ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนสนับสนุน เช่น ชมรมอาสาพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด เครือข่ายผ้าทอจังหวัดพิษณุโลก ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งบทบาทส่วนใหญ่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

ผลการดำเนินงานของทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีกรอบเวลา 1 ปี ภายใต้การหนุนเสริมของทีมประสานงานกลาง/ผู้ทรงคุณวุฒินั้น วิธีการที่ทีมวิจัยเลือกใช้ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ได้แก่ เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม การสนทนากลุ่มเป้าหมาย การประชุมระดมความคิด กระบวนการสร้างเครือข่ายของทีมวิจัย เริ่มต้นจาก ขั้นตอนที่หนึ่ง การชี้แจงการทำความเข้าใจ เรื่องการสร้างความเข้มแข็ง (การจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร) และการเชื่อมโยงเครือข่ายแก่ผู้นำกลุ่ม/องค์กร พร้อมกับการเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ขั้นตอนที่สอง ทีมวิจัยดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม/องค์กรหนุนเสริม และจัดทำกรอบ ทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรในอนาคต ขั้นตอนที่สาม ได้แก่ ดำเนินการหนุนเสริมการสร้างกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งทีมวิจัยร่วมกันวางแผน ขั้นตอน/กระบวนการดำเนินงาน และการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้และต่อเนื่อง ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ การทำความเข้าใจอย่างชัดเจนทีมวิจัยทุกคนเกี่ยวกับกรอบแนวคิดการเชื่อมโยงเครือข่ายตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ และการได้มีโอกาสในการทบทวน แลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายของทีมงานวิจัยจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายเชิงกิจกรรม ซึ่งผลการดำเนินการเกิดเครือข่ายคุณค่าทางธุรกิจ จำนวน 5 เครือข่าย ได้แก่ (1) เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด (2) เครือข่ายข้าวปลอดภัย (3) เครือข่ายโคเนื้อ (4) เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และ(5) เครือข่ายสหกรณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงกระบวนการวิจัย ได้แก่

(1) ควรขยายการวิจัยการสร้างเครือข่ายคุณค่าไปยังจังหวัดอื่น ๆ ที่เหลืออีก เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ให้นักพัฒนาในพื้นที่เรียนรู้ไป ปฏิบัติไป (Learning by doing) พร้อมกับใช้หลักวิชาการเข้ามาช่วยเป็นแนวทาง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดี

(2) ควรกำหนดสัดส่วนของคนจนที่จดทะเบียนฯ ในการเข้าร่วมโครงการให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถอธิบายผลกระทบ/การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

(3) ควรเชื่อมโยงกระบวนการวิจัยกับกระบวนการจัดทำแผนชุมชน กล่าวคือ กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายคุณค่าที่เป็น Best Practice ควรนำมาปรับใช้กับการหาแนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน เนื่องจากแผนชุมชนเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาตนเองของชุมชน/กลุ่ม/องค์กร และกิจกรรมการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าควรจะมีอยู่ในแผนชุมชนด้วย เพื่อให้ผู้นำกลุ่ม/องค์กร/ชุมชน สามารถนำหลักวิชาการมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติและเกิดประโยชน์อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดโครงการวิจัยในอนาคต ได้แก่

(1) การสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายทั้ง 5 เครือข่าย ควรจะดำเนินการต่อไป เนื่องจากขณะนี้ เครือข่ายอยู่ในช่วงเริ่มต้น หากมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งงบประมาณและวิชาการ โดยเฉพาะจากสถาบันการศึกษา จะทำให้การทำงานลักษณะที่มีหลักวิชาการเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน จะเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นต้นแบบในการนำหลักวิชาการเข้ามาช่วยในการดำเนินการพัฒนา

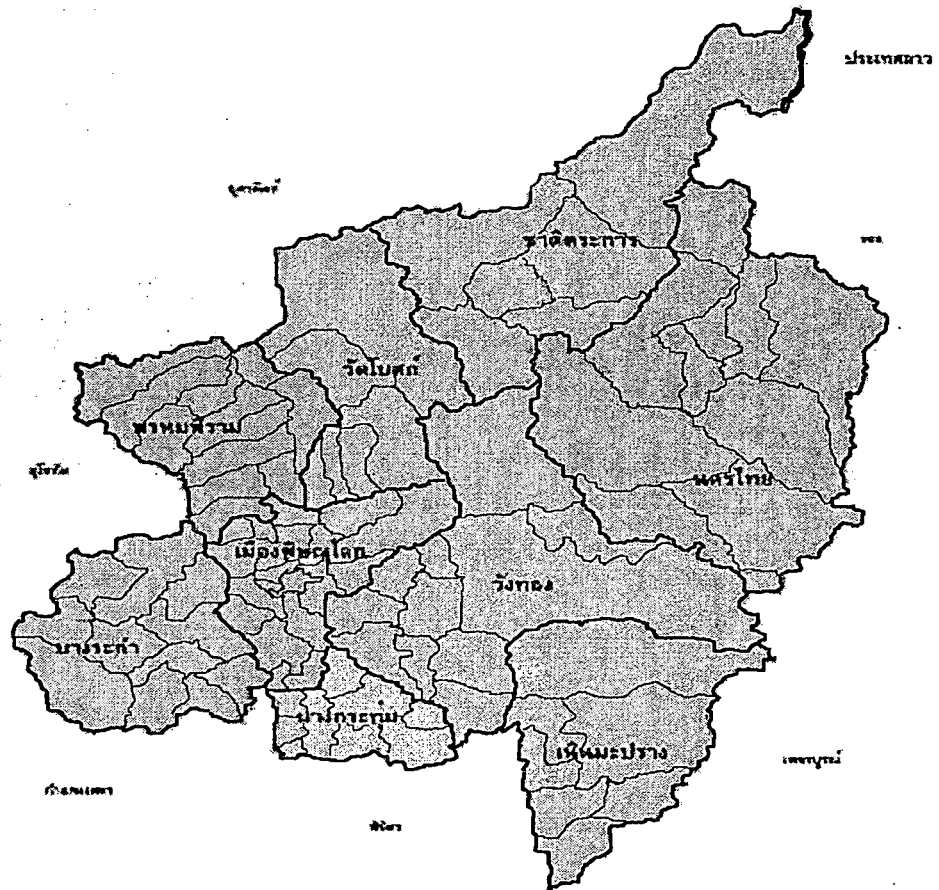
(2) ควรส่งเสริมเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งเข้ามาเป็นทีมวิจัยเพื่อผลักดันเครือข่ายที่อ่อนแอให้สามารถพัฒนาเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

(3) ข้าราชการหรือบุคคลในพื้นที่ควรจะต้องเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืน เนื่องจากบุคคลกลุ่มดังกล่าวทำงานใกล้ชิดกับกลุ่ม/องค์กร/ผู้นำ ทำให้มีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนในชุมชน

(4) ควรให้ความรู้ฝึกอบรม หรือจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นสำหรับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายคุณค่า เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทำงานใกล้ชิดกับประชาชนและมีศักยภาพในการสร้างเครือข่าย

(5) จัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจให้ผู้ร่วมดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพิษณุโลก

ประวัติความเป็นมา

หลักฐานการสร้างเมืองพิษณุโลกมีมาแต่พุทธศตวรรษที่ 15 สมัยขอมมีอำนาจปกครองเดิมมีชื่อเรียกว่า “เมืองสองแคว” เนื่องจากเมืองนี้ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำน่านและแม่น้ำแควน้อยหรือบริเวณที่ตั้งของวัดจุฬามณีในปัจจุบัน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1900 สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิไทยแห่งกรุงสุโขทัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่ ณ ตัวเมืองปัจจุบัน โดยมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง ต่อมาสมัยอยุธยา เมืองพิษณุโลกทวีความสำคัญมากขึ้น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงปฏิรูปการปกครองและได้เสด็จมาประทับที่เมืองนี้ พิษณุโลกจึงเป็นราชธานีแทนกรุงศรีอยุธยาถึง 25 ปี หลังรัชสมัยของพระองค์ พิษณุโลกมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงและเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญที่สกัดกั้นกองทัพพม่า เมื่อครั้งพระนเรศวรมหาราชดำรงฐานะพระมหาอุปราชครองเมืองพิษณุโลกในช่วงเวลานั้น ไทยตกเป็นเมืองขึ้นพม่า สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงรวบรวมชาวยุทธจักรชาวพิษณุโลกกอบกู้อิสรภาพชาติไทยได้

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะ เมืองพิษณุโลกขึ้นเป็นมณฑล เรียกว่า มณฑลพิษณุโลก ต่อมาเมื่อยกเลิกการปกครองแบบมณฑล แล้ว พิษณุโลกจึงมีฐานะเป็นจังหวัดเรื่อยมาจนปัจจุบัน

คำขวัญของจังหวัดพิษณุโลก

" พระพุทธชินราชงามเลิศ ถิ่นกำเนิดพระนเรศวร
สองฝั่งน่านล้วนเรือนแพ หวานฉ่ำแท้กล้วยตาก
ถ้ำและน้ำตกหลากตระการตา "

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดพิษณุโลก ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศห่างจาก กรุงเทพมหานคร 377 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ มีเนื้อที่ 10,815.8 ตารางกิโลเมตร ,759,909 ไร่) หรือ ร้อยละ 6.37 ของพื้นที่ภาคเหนือ และร้อยละ 2.1 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอน้ำปาด อำเภอพิชัย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดกับอำเภอเมือง อำเภอสากเหล็ก อำเภอวังทรายพูน กิ่งอำเภอสามโก้ จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันออก	ติดกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย อำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอกีรีมาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดพิษณุโลก ทางตอนเหนือและตอนกลางเป็นเขตที่สูง ที่ราบสูงทางด้านตะวันออกและตะวันตกเฉียงเหนือ มีขอบเขตภูเขาสูง ทั้งนี้มีเขตที่ราบหุบเขา ซึ่งเป็นที่ราบดินตะกอนที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่ตอนกลาง และตอนใต้เป็นที่ราบลุ่มตามแนวน้ำยมและแม่น้ำน่านเป็นย่านการเกษตรที่สำคัญที่สุดของจังหวัดพิษณุโลก

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป มีลมมรสุมพัดผ่านจากมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย และแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 3 ฤดู ฤดูฝน จะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณปีละ 1,375 มิลลิเมตร ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 19 องศาเซลเซียส ฤดูร้อน ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยของฤดูร้อนเฉลี่ยประมาณ 32 องศาเซลเซียส

การปกครองและประชากร

การปกครอง จังหวัดพิษณุโลกแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ แยกเป็น 93 ตำบล

1,037 หมู่บ้าน โดยมีชื่ออำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพิษณุโลก ชาติตระการ นครไทย เนินมะปราง บางกระทุ่ม บางระกำ พรหมพิราม วังทอง และวัดโบสถ์

สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 89 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง และเทศบาลตำบล 12 แห่ง มีสมาชิกผู้แทนราษฎร จำนวน 6 คน สมาชิกวุฒิสภา จำนวน 3 คน

สำหรับประชากร มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 863,208 คน แยกเป็น ชาย 427,197 คน คิดเป็นร้อยละ 49 เป็นหญิง 436,011 คน คิดเป็นร้อยละ 51 ความหนาแน่น ประชากร 80 คน ต่อตารางกิโลเมตร

ทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำที่สำคัญ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีค่าของจังหวัดทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจทางธรรมชาติหลายแห่ง ได้แก่

1. ป่าสงวนแห่งชาติ
2. อุทยานแห่งชาติในจังหวัดพิษณุโลก
 - อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
 - อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า
 - อุทยานเขื่อนลำนานาชาติตระการ
 - อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว
 - อุทยานแห่งชาติแก่งเจ็ดแคว
3. เขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเมี่ยง – ภูซัด และเขื่อนลำนานาชาติ

ลำนานาชาติ

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่

1. แม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการเกษตรและการประมงของจังหวัดจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำน่าน ขม เข็ก และแควน้อย
2. เขื่อน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ เขื่อนนเรศวร และ

การคมนาคม

จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางด้านคมนาคมภาคเหนือตอนล่าง โดยมีเส้นทางติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ได้อย่างสะดวก 4 เส้นทาง คือ
ทางรถไฟ : มีขบวนรถโดยสารผ่าน ขึ้นล่อง จากกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ และเชียงใหม่ - กรุงเทพฯ
ทางรถยนต์ : มีทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดและถนนสายต่างๆ ช่วยให้ประชาชนสามารถเดินทางภายในอำเภอ และระหว่างจังหวัดได้สะดวก อย่างไรก็ตาม จังหวัดพิษณุโลกยังประสบ

ปัญหาการจราจรคับคั่ง เนื่องจากสภาพเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ถนนในเมืองมีขนาดเล็ก ทางอากาศ: มีท่าอากาศยานพาณิชย์ 1 แห่ง มีเส้นทางติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้ คือ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ลำปาง เลย แม่สอด ตาก และน่าน และมีท่าอากาศยานทหารกองบิน 46 อีก 1 แห่ง ทางน้ำ: ใช้ได้ 2 สาย คือแม่น้ำน่าน และแม่น้ำยม แต่ใช้ได้เฉพาะฤดูน้ำหลากเท่านั้น

เศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง อ้อย ไม้ผลที่นิยมปลูก คือ มะม่วง มะปราง มะขาม เป็นต้น การทำปศุสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อ กระบือ สุกร และเป็ด-ไก่ สำหรับการทำประมง มี 2 ลักษณะ คือ การจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีการเพาะเลี้ยง ปลานิลแดง มากที่สุด รองลงมาคือปลานิลและปลาดุก ตามลำดับ

รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี จำนวน 35,418 บาท (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก, 2549)

การศึกษา

การศึกษาภาคบังคับและการศึกษาระดับมัธยมได้กระจายไปอย่างทั่วถึง สำหรับการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนได้จัดการสร้างเสริมการศึกษาผู้ใหญ่แบบต่างๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นตลอดจน การฝึกอาชีพให้กับผู้ที่สนใจทั่วไป ปัจจุบันมีโรงเรียนระดับประถมและมัธยม 523 แห่ง ระดับ อุดมศึกษา มี 12 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 6 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2 แห่ง สถาบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 3 แห่ง และสถาบันศึกษาของรัฐสังกัดสภาการศึกษาสงฆ์ อีก 1 แห่ง โดยมีสัดส่วนนักศึกษาต่อครูและอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับ 15:1

วัฒนธรรม ประเพณี

วัฒนธรรม ประเพณี และการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญ ที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ โบราณที่สำคัญ ได้แก่

1. ประเพณีสงฆ์น้ำพระพุทธรูป ซึ่งพระพุทธรูปเป็นพระพุทธรูปสำคัญ คู่บ้านคู่เมืองเป็นเป็นที่พึ่งทางใจ ชาวพิษณุโลกจะพากันมาสงฆ์น้ำพระพุทธรูป เพื่อความเป็นสิริมงคลในวันตรุษสงกรานต์ ซึ่งตรงกับวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี
2. ประเพณีย่ากองบอกเวลา จะใช้ตีเวลา ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ปัจจุบันนี้ ยังตีกลองบอกเวลาทุกวัน เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้
3. ประเพณีปักธงชัย เป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวอำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก โดย ชาวนครไทยมีความเชื่อว่าอำเภอนครไทยคือ “เมืองบางยาง” ในอดีต ซึ่งพ่อขุนบางกลางหาวใช้เป็น ที่รวบรวมไพร่พลเพื่อขับไล่ขอม ในการต่อสู้ครั้งนั้น พ่อขุนบางกลางหาวได้รับชัยชนะจากการสู้รบจึงเอาผ้าคาดเอวผูกปลายไม้ปักไว้บนยอดเขาช้างล้วงเพื่อเป็นอนุสรณ์ในชัยชนะ ชาวนครไทย

จึงได้ยึดถือเป็นประเพณีปฏิบัติในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี ชาวคนไทยจะร่วมกันทอผืน
ธงผ้าฝ้าย และจะนำไปยังเขาช้างล้วงเพื่อปีกรงชัย

4. ประเพณีการเซ่นไหว้ผีเรือน หรือผีบรรพบุรุษที่ได้อันเชิญมาไว้บนเรือนซึ่งเป็นการ
แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไป พิธีนี้นิยมทำกันเป็นประจำทุกปี หรือ 2-3 ปีต่อครั้ง

5. การละเล่นพื้นบ้าน มีการละเล่นม้งกละ รำวงฮินเลเล การเล่นขอฟน

6. ประเพณีแข่งเรือยาว การแข่งเรือยาวเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก
ที่ได้ยึดมาเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งปัจจุบัน จะจัดงานแข่งเรือยาวประเพณีประมาณ เดือนตุลาคม
ของทุกปี ในงานนี้จะมีการประกวดขบวนเรือ การแข่งเรือยาวประเพณี และมีการประดับขบวน
เรือยาวต่างๆ สวยงามนำชมงานนี้จัดขึ้นบริเวณแม่น้ำน่าน หน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

7. งานมหรหรรมาอาหารและสินค้าของระลึกจังหวัดพิษณุโลก งานมหรหรรมาอาหารฯ
จัดขึ้นเป็นประจำในช่วงเดือนเมษายนและในเดือนธันวาคมของทุกปี โดยเทศบาลนครพิษณุโลก
ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง,2547)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกก่อนเข้าร่วมโครงการ

การดำเนินการในรูปกลุ่ม/องค์กรของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 การรวมตัวกันในกลุ่ม/องค์กรแล้วมีการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ ประเภทที่ 2 การรวมตัวกันในกลุ่ม/องค์กรแล้วมิได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ เป็นการรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชน

1.1.1 สหกรณ์ที่จดทะเบียน หมายถึง สหกรณ์ที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 6 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ พบว่าในจังหวัดพิษณุโลกมีสหกรณ์ 5 ประเภท ยกเว้น สหกรณ์ประมง รายละเอียดดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงประเภทและจำนวนสหกรณ์และสมาชิก แยกเป็นรายอำเภอ

ที่	ประเภท	จำนวนทั้งหมด (แห่ง)	จำนวนสมาชิก (คน)	แยกเป็นรายอำเภอ								
				เมือง	วังทอง	พรหมพิราม	บางกระทุ่ม	บางระกำ	วัดโบสถ์	นครไทย	ชาติตระการ	เนินมะปราง
1	สหกรณ์การเกษตร	79	95,236	15	11	18	11	4	9	5	3	3
2	สหกรณ์นิคม	3	7,382	-	1	-	-	-	-	-	-	2
3	สหกรณ์ออมทรัพย์	18	33,605	18	-	-	-	-	-	-	-	-
4	สหกรณ์บริการ	7	914	3	1	-	-	-	2	1	-	-
5	สหกรณ์ร้านค้า	3	610	1	-	-	-	-	-	2	-	-
	รวม	110	137,747	37	13	18	11	5	11	8	3	5

ที่มา : สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก , 30 กันยายน 2548

จากตารางที่ 1.1 จะพบว่าสหกรณ์ที่จดทะเบียนในจังหวัดพิษณุโลก มีจำนวน 110 แห่ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของประเภทสหกรณ์ พบว่าประเภทสหกรณ์การเกษตรมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์บริการ ตามลำดับ

สำหรับจำนวนสมาชิกสหกรณ์ มีจำนวนทั้งหมด 137,747 คน เมื่อเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า สหกรณ์การเกษตรมีจำนวนสมาชิกมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์นิคม ตามลำดับ

1.1.2 บทบาทและภารกิจของสหกรณ์ที่จดทะเบียน

สหกรณ์ที่ตั้งขึ้นมีบทบาทอย่างสำคัญสำหรับเกษตรกรกล่าวคือ เป็นแหล่งเงินทุนของสมาชิกในการลงทุนประกอบอาชีพหลักและรอง หรือกิจกรรมอื่น ๆ เมื่อมีความจำเป็น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเงินออมของสมาชิก ช่วยให้รู้จักคุณค่าของการออมเงินมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เป็นตัวกลางในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร การตลาดสินค้าเกษตร สินค้าอุปโภค บริโภค มาจำหน่ายให้สมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถลดต้นทุน สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย มีพลังการต่อรอง การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สหกรณ์เหล่านี้ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการช่วยเหลือสมาชิกให้มีที่ทำกินเป็นของตนเอง โดยหาที่ดินผืนใหญ่มาปรับปรุงแล้วจัดสรรให้สมาชิกที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีไม่พอได้เข้าครอบครองทำประโยชน์ เช่น สหกรณ์นิคม

โดยปกติการดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์ จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการสมัครเป็นสมาชิกระดมเงินทุนร่วมกันในรูปของหุ้น โดยแต่ละสหกรณ์ จะกำหนดจำนวนหุ้น การส่งเงินหุ้น และกฎกติกาการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกและโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เมื่อสมาชิกต้องการ นอกจากนี้ ยังมีบริการรับฝากและถอนเงินด้วย ในส่วนของกำไรจากการดำเนินกิจกรรม จะจัดสรรให้กับสมาชิกโดยตรง ได้แก่ เงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน และส่วนหนึ่งนำมาจัดสรรเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ดังตารางที่ 2 ซึ่งแสดงถึงปริมาณธุรกิจของสหกรณ์

จากตารางที่ 1.2 จะพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทในด้านสินเชื่อและรับฝากเงินมากที่สุด คิดเป็นมูลค่า 9,729.53 ล้านบาท สำหรับสหกรณ์ที่มีบทบาทในการให้สินเชื่อ รับฝากเงิน การซื้อ การขาย และบริการ คือ สหกรณ์การเกษตร คิดเป็นมูลค่า 1,233.47 ล้านบาท นอกจากนี้ สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่มีสมาชิกมากที่สุด จำนวน 95,236 คน คิดเป็นร้อยละ 69 ของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด

ตารางที่ 1.2 แสดงปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ จำแนกตามประเภทสหกรณ์

หน่วยมูลค่า : ล้านบาท

ที่	ประเภทสหกรณ์	จำนวน (สหกรณ์)	จำนวน สมาชิก (คน)	รวมมูลค่า ธุรกิจ	มูลค่าการดำเนินธุรกิจแต่ละประเภท (จำนวนสหกรณ์ และมูลค่า)									
					สินเชื่อ		เงินรับฝาก		ซื้อ		ขาย		บริการ	
สหกรณ์ภาคเกษตร		82	102,618	1,366.27		429.68		248.07		384.23		282.99		21.3
1	สหกรณ์การเกษตร	79	95,236	1,233.47	54	374.66	25	216.10	60	364.46	9	256.95	49	21.3
2	สหกรณ์นิคม	3	7,382	132.8	3	55.02	3	31.97	3	19.77	3	26.04	-	-
สหกรณ์นอกภาคเกษตร		28	35,129	9,744.15		8694.06		1,046.22		3.85		0.02		0
3	สหกรณ์ออมทรัพย์	18	33,605	9,729.53	18	8,686.53	11	1,043.00	-	-	-	-	-	-
4	สหกรณ์บริการ	7	914	4.27	1	1.03	1	3.22	-	-	1	0.02	-	-
5	สหกรณ์ร้านค้า	3	610	10.35	1	6.50	-	-	1	3.85	-	-	-	-
รวมทั้งหมด		110	137,747	11,110.42		9,123.74		1,294.29		388.08		283.01		21.30

ที่มา : สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก , 30 กันยายน 2548

1.1.3 บทวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของสหกรณ์ที่จดทะเบียน

จุดเด่นของสหกรณ์ที่จดทะเบียน

จุดเด่นที่สำคัญของสหกรณ์ที่จดทะเบียน ได้แก่

- (1) มีสถานที่ตั้งสำนักงานหรือที่ทำการเป็นของตนเอง
- (2) ลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการชัดเจน
- (3) มีการกำหนดคณะกรรมการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนทั้ง จำนวนของ

คณะกรรมการ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง บทบาท/อำนาจ/หน้าที่ เป็นต้น

- (4) มีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร
- (5) มีกฎหมายรองรับ
- (6) สามารถทำนิติกรรมได้
- (7) มีการตรวจสอบบัญชีเป็นประจำทุกปี

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสหกรณ์ที่จดทะเบียนจะมีจุดเด่นมากมาย แต่ก็ยังมีจุดด้อยเช่นกัน

จุดด้อยของสหกรณ์ที่จดทะเบียน

จุดด้อยของสหกรณ์ที่จดทะเบียน ได้แก่

- (1) ความเป็นนิติบุคคลทำให้สหกรณ์ที่จดทะเบียนเป็นองค์กรที่มีความยืดหยุ่นน้อย เนื่องจากมีกฎหมาย/กฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร
- (2) สมาชิกมักจะมอบความไว้วางใจในการบริหารให้กับคณะกรรมการดำเนินงาน ดังนั้น การดำเนินงานของสหกรณ์ มักจะขึ้นอยู่กับผู้นำ หรือคณะกรรมการบริหาร ทำให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีน้อย ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่องค์กรขึ้นอยู่กับคน ๆ เดียว หรือกลุ่มคนกลุ่มเดียว เปิดโอกาสให้เกิดการทุจริตได้ง่าย ขาดการตรวจสอบอย่างจริงจัง

ปัญหา/ อุปสรรคของสหกรณ์ที่จดทะเบียน

(1) ปัญหาที่เกิดจากหน้าที่สหกรณ์

(ก) ปัญหาในการทำธุรกิจการซื้อ กล่าวคือ ปัญหานี้เกิดจากการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์เกี่ยวกับปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์ ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก มีต้นทุนในการจัดซื้อสูง

(ข) ปัญหาในการทำธุรกิจการขาย สหกรณ์ที่ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตของสมาชิกออกจำหน่าย เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพด เป็นต้น มักประสบปัญหาการตลาด เช่น ปัญหาการตั้งราคา ปัญหาการรวบรวมผลผลิตจากสมาชิก ปัญหาการเก็บรักษาผลผลิตก่อนขาย ฯลฯ เป็นต้น

(ค) ปัญหาในการทำธุรกิจธนกิจ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับสินเชื่อ เช่น การที่สมาชิกไม่ชำระคืนเงินกู้ ปัญหาการจัดการแหล่งเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ยืม

(2) ปัญหาที่เกิดจากคนที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

(ก) ปัญหาที่เกิดจากตัวสมาชิก เช่น สมาชิกรวมตัวกันยังไม่เหนียวแน่นพอ สมาชิกไม่สนใจและไม่ศรัทธาสหกรณ์อย่างที่จะควรจะเป็น สมาชิกไม่ยึดมั่นในหลักการ/อุดมการณ์ของสหกรณ์ ที่จะร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

(ข) ปัญหาที่เกิดจากคณะกรรมการ เช่น กรรมการไม่มีความรู้ ความสามารถ ทางด้านการบริหาร ไม่มีความรู้ด้านธุรกิจของสหกรณ์ กรรมการทุจริต เป็นต้น

(ค) ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ความล่าช้าในการจัดการกับปัญหาที่เป็นอยู่ของสหกรณ์ จนกลายเป็นเรื่องที่ยากจะแก้ไข เป็นต้น

การวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น เป็นการวิเคราะห์สหกรณ์ที่จดทะเบียนในภาพรวมของจังหวัด พิษณุโลกของทีมวิจัย

อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ที่จดทะเบียนที่มีความสำคัญในโครงการวิจัย การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก สกต.พิษณุโลก ซึ่งทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก ดังนั้น หากวิเคราะห์โดยเทคนิค SWOT จะทำให้มีความเข้าใจและรู้ศักยภาพของสหกรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายมากยิ่งขึ้น จึงนำเสนอบทวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของ สกต.พิษณุโลก เพื่อให้เห็นความพร้อมในการเป็นแม่ข่าย ดังนี้

จุดอ่อนของ สกต.พิษณุโลก ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลกมีความรู้ความสามารถไม่ตรงกับงาน และไม่สามารถหมุนเวียนงานได้ทุกฝ่าย (2) การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานและบทบาทหน้าที่ของ สกต.พิษณุโลก ไม่ทั่วถึง ลูกค้าบางคนไม่รู้จัก บางครั้งส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ (3) ไม่มีสำนักงานเป็นของตนเองต้องอาศัยอยู่กับ ธ.ก.ส. สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ทำให้ไม่สะดวกในการปฏิบัติงาน

จุดแข็งของ สกต.พิษณุโลก ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลกมีความมุ่งมั่นในการทำงาน (2) คณะกรรมการมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรเป็นอย่างดี (3) มีอุปกรณ์การทำงานครบถ้วน เช่น เครื่องใช้สำนักงาน คอมพิวเตอร์ รถยนต์ เป็นต้น (4) การดำเนินงานมีผลกำไร

โอกาสของ สกต.พิษณุโลก ได้แก่ (1) ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานและคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกเป็นอย่างดี (2) มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก กล่าวคือลูกค้า ธ.ก.ส. จะเป็นผู้ถือหุ้นและสมาชิกของ สกต.พิษณุโลก (3) กลุ่มเกษตรกร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต่าง ๆ ในชุมชน พร้อมทั้งจะเป็นเครือข่ายกับ สกต.พิษณุโลก

อุปสรรคของ สกต.พิษณุโลก ได้แก่ (1) ภาวะน้ำมันแพง เงินเฟ้อ การขึ้นอัตราดอกเบี้ยของธนาคารต่าง ๆ มีผลกระทบทางลบต่อธุรกิจค้าขายของ สกต.พิษณุโลก ทำให้ขายสินค้าได้น้อยลง (2) มีการแข่งขันทางการตลาดสูง โดยคู่แข่งมีกลยุทธ์เข้าถึงกลุ่มลูกค้าถึงระดับอำเภอและชุมชน รวมทั้งมีพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ทำให้โอกาสทางการตลาดของ สกต.พิษณุโลก ลดลง

(สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. จังหวัดพิษณุโลก,มปป.)

1.2.1 สหกรณ์ภาคประชาชน หมายถึงกลุ่ม/องค์กรประชาชนที่จัดตั้งและดำเนินงานบนหลักความร่วมมือกันช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก แต่ไม่ได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

(1) กลุ่ม/องค์กรการเงิน หมายถึง กลุ่ม/องค์กรประชาชนที่ดำเนินการกิจสำคัญในเรื่องการส่งเสริมการออม และการให้เงินกู้แก่สมาชิก มีทั้งที่เกิดขึ้นตามนโยบายรัฐ และเกิดขึ้นตามความต้องการของสมาชิก ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) เป็นต้น

(2) กลุ่มอาชีพ หมายถึงกลุ่ม/องค์กรประชาชนที่ดำเนินการกิจบนความร่วมมือกันเพื่อการแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมการประกอบอาชีพของสมาชิก ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรทำนา/ทำไร่ กลุ่มผู้เลี้ยงโค กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มOTOP ฯลฯ

(3) กลุ่ม/องค์กรประชาชนอื่น ๆ หมายถึง ที่จัดตั้งขึ้นบนหลักความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาทิเช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ/จังหวัด ฯลฯ

1.2.2 บทบาทและภารกิจของสหกรณ์ภาคประชาชน

กลุ่ม/ องค์กรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าการรวมกันเป็นกลุ่ม/ องค์กรจะทำให้สมาชิกเปิดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่นได้แสดงความสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน ได้ทำงานร่วมกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัจจัยของกลุ่มเอง อันจะนำไปสู่การคิดได้ ทำเป็น พึ่งพากันเอง และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด นอกจากนี้ ยังทำให้สมาชิกกลุ่ม/ องค์กร มีพลังอำนาจต่อรอง

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และ องค์กรเอกชน รวมทั้งประชาชนเอง จึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่ม/ องค์กร เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเองมากกว่าที่จะรอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกชุมชน ร่วมมือกันคิดแก้ไขปัญหาของตนเอง สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นแนวความคิดเหล่านี้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นแหล่งการเงินของชุมชนในการกู้ยืม เพื่อการลงทุนและใช้จ่ายในเรื่องที่จำเป็น นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อรวมกันผลิตจำหน่าย เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง ถ่ายทอดทักษะประสบการณ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมรายได้ให้กับครอบครัวของตนเอง อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการพัฒนาชุมชน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนกลุ่ม/องค์กร รายละเอียดดังตารางที่ 1.3 – 1.7

ตารางที่ 1.3 จำนวนกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม/องค์กร สนับสนุนโดยกรมส่งเสริมการเกษตร

ที่	ประเภท	จำนวน (กลุ่ม)	สมาชิก (คน)
1	กลุ่มเกษตรกรทำนา	59	15,204
2	กลุ่มเกษตรกรทำไร่	18	4,962
3	กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์	26	1,611
4	กลุ่มเกษตรกรทำสวน	4	1,520
	รวม	107	23,297

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก , 30 กันยายน 2548

จากตารางที่ 1.3 จะเห็นว่าประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก มีการรวมตัวกันเพื่อช่วยตนเอง และพึ่งกันเองในรูปแบบกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด จำนวน 59 กลุ่ม สมาชิก 15,204 คน รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ จำนวน 18 กลุ่ม สมาชิก 4,962 คน และกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ จำนวน 26 กลุ่ม สมาชิก 1,611 คน ตามลำดับ

จากตารางที่ 1.4 จะพบว่า ประชาชนจังหวัดพิษณุโลก เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 662 กลุ่ม สมาชิก 92,039 คน จำนวนเงินสะสมสะสม 273,302,167 บาท เมื่อพิจารณา รายละเอียดด้านจำนวนกลุ่มและสมาชิก พบว่า ประชาชนในอำเภอนครไทย มีการรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอบางระกำ และวังทอง ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายละเอียดด้านจำนวนเงินสะสมสะสม พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอนครไทย มีเงินสะสมสะสม มากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอวังทอง และพรหมพิราม ตามลำดับ

จากตารางที่ 1.5 จะพบว่า ประเภทกลุ่มอาชีพที่ประชาชนจังหวัดพิษณุโลกมีการรวมตัวกันมากที่สุด คือ อาหาร โดยมีจำนวน 39 กลุ่ม สมาชิก 1,513 คน รองลงมา ได้แก่ เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง จำนวน 13 กลุ่ม สมาชิก 392 คน ผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 8 กลุ่ม สมาชิก 301 คน ตามลำดับ

ตารางที่ 1.4 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
พิจิตร โลก แยกเป็นรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวนเงินสะสมสะสม (บาท)
เนินมะปราง	58	6,234	8,578,944
เมืองพิจิตร โลก	73	10,695	42,442,653
ชาติตระการ	59	5,198	11,207,992
นครไทย	140	21,020	30,287,348
บางกระทุ่ม	20	1,981	4,993,744
บางระกำ	98	17,116	54,490,957
พรหมพิราม	94	11,346	50,298,019
วังทอง	81	12,564	53,067,635
วัดโบสถ์	39	5,885	17,934,875
รวม	662	92,039	273,302,167

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิจิตร โลก , 30 กันยายน 2548

ตารางที่ 1.5 แสดงจำนวนกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มอาชีพแยกตามประเภท

ที่	ประเภท	จำนวน (กลุ่ม)	สมาชิก (คน)
1	อาหาร	39	1,531
2	เครื่องคั้น	1	86
3	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	8	301
4	เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง	13	392
5	ศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก	2	86
6	อื่น ๆ	7	170
	รวม	70	2,566

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิจิตร โลก , 30 กันยายน 2548

ตารางที่ 1.6 กลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ 3-5 ดาว ในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OPC) ปี พ.ศ. 2547

ที่	ประเภท	จำนวน (กลุ่ม)	สมาชิก (คน)
1	กลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ 3 ดาว	30	482
2	กลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ 4 ดาว	19	285
3	กลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ 5 ดาว	5	96
	รวม	54	1,106

ที่มา : ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6, 2548

จากตารางที่ 1.6 จะพบว่า กลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ 3-5 ดาว ในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OPC) ปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 30 ,19 และ 5 กลุ่ม ตามลำดับ

ตารางที่ 1.7 แสดงประเภท จำนวนกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปี 2546-2548

ที่	ประเภท	จำนวน (กลุ่ม)	สมาชิก (คน)
1	โรงสีข้าวชุมชน	5	284
2	ศูนย์ซ่อมเครื่องจักรกล	2	71
3	ปุ๋ยอินทรีย์/สารชีวภาพ/ปุ๋ยหมัก	3	139
4	แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	3	130
5	ผ้าทอมือใยประดิษฐ์	1	19
6	ถ่านอัดแท่ง	3	146
7	ผลิตอาหารสัตว์(สุกร)	1	43
8	โคเนื้อ	2	60
9	หัตถกรรมไม้ไผ่	1	63
10	ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	1	52
11	เพาะชำกล้าไม้	1	54
12	ข้าวซ้อมมือ	1	52
13	ผลิตข้าวสารหอมมะลิ	1	51
	รวม	25	1,164

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก, 30 กันยายน 2548

จากตารางที่ 1.7 จะพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัด พิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นประเภทโรงสีข้าวชุมชนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์/สารชีวภาพ/ ปุ๋ยหมัก และแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ตามลำดับ

1.2.3 บทวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของสหกรณ์ภาคประชาชน

จุดเด่น

จุดเด่นที่สำคัญ ได้แก่

(1) สามารถตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของสมาชิกได้อย่างรวดเร็วและทันเวลา เนื่องจากการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ดังนั้นกฎระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวเองเข้ากับสถานการณ์ได้ง่าย ดังนั้น การปรับเปลี่ยนกติกาเพื่อตอบสนองความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิก สามารถทำได้ง่าย และรวดเร็ว

(2) การสื่อสารภายในกลุ่ม/องค์กรเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่เป็นทางการ สมาชิกและคณะกรรมการสามารถพูดคุยกันได้ตลอดเวลา

(3) ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก กะทัดรัด ดังนั้น สมาชิกและคณะกรรมการรู้จักและคุ้นเคย กัน เป็นส่วนใหญ่ ทำให้สามารถดูแล เอาใจใส่กันอย่างทั่วถึง

(4) สมาชิกมีส่วนร่วมในกลุ่ม/องค์กรมาก เนื่องจากการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรดังกล่าวเป็น ความต้องการของสมาชิก จึงทำให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนด และดำเนินกิจกรรม

(5) สามารถคัดเลือกคนที่สมาชิกมีความไว้วางใจให้เป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม เนื่องจากส่วนใหญ่กรรมการและสมาชิก รู้จัก คุ้นเคยกัน และมีภูมิสำเนาในพื้นที่เดียวกัน หรือ ใกล้เคียงกัน ดังนั้น ทำให้สมาชิกสามารถคัดเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถมาเป็น คณะกรรมการบริหารกลุ่มได้

อย่างไรก็ตาม กลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีจุดเด่นมากมาย แต่ก็ยังมีจุดด้อยอีกหลาย ประการเช่นเดียวกัน

จุดด้อย

จุดด้อยของกลุ่ม/องค์กร ได้แก่

(1) กิจการยิบย่อยหรือเล็กได้ง่าย เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ

(2) เกิดการทุจริตได้ง่าย กรณีที่สมาชิกกลุ่มมีความไว้วางใจคณะกรรมการบริหารมาก และ ไม่มีการตรวจสอบการทำงาน

(3) การระดมเงินทุนมีน้อย กรณีที่เป็นองค์กรทางการเงิน เนื่องจากกลุ่ม/องค์กรมีขนาดเล็ก กะทัดรัด ดังนั้น หากมีความจำเป็นต้องระดมเงินทุน ทำให้มีเงินทุนจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความ ต้องการของสมาชิก

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานของสหกรณ์ภาคประชาชน

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานมักจะแตกต่างกันไปตามลักษณะ/ประเภทของกลุ่ม/องค์กรที่ประชาชนมีการรวมตัวกัน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มองค์กรการเงิน กลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ที่สำคัญมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคณะกรรมการ ด้านสมาชิก ด้านการบริหารจัดการ ด้านทุน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ภาคีการพัฒนา มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านคณะกรรมการ ได้แก่

- (1) ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- (2) ขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ
- (3) ขาดความรับผิดชอบในการดำเนินงาน
- (4) เกิดการทุจริตและยักยอกเงินทุน หรือทรัพย์สินของกลุ่ม/องค์กร โดยเฉพาะกลุ่ม/องค์กรการเงิน เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น
- (5) ขาดการติดตามความเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม/องค์กร
- (6) ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับกลุ่ม/องค์กรอื่นๆ
- (7) ไม่มีเวลาทำงานในบทบาทหน้าที่คณะกรรมการ ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการกองทุน/กลุ่มให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลต่อการไม่ยอมรับของสมาชิก
- (8) บางกลุ่ม/องค์กรในบางพื้นที่พบว่าไม่มีคนรุ่นใหม่มารับช่วงต่อการบริหารจัดการ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งไม่ค่อยมีคนรุ่นใหม่ ๆ มาร่วมเป็นคณะกรรมการบริหาร

ด้านสมาชิก

- (1) ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม/องค์กรของตนเอง
- (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในบางกลุ่ม/องค์กรมีน้อย
- (3) ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และระเบียบข้อบังคับกลุ่ม

ด้านการบริหารจัดการ

- (1) การขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คณะกรรมการบริหารมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดทำบัญชี และการจัดทำระบบเอกสารน้อยมาก
- (2) การแบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารไม่ค่อยชัดเจน กลุ่ม/องค์กรมักจะมอบความรับผิดชอบส่วนใหญ่ให้ประธานกรรมการ ไม่ค่อยกระจายความรับผิดชอบ
- (3) การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานมีน้อย
- (4) การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรมีน้อย ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่เข้าใจการดำเนินงาน สมาชิกขาดความสนใจในกลุ่ม/องค์กร

ด้านทุน

มีบางกองทุนมีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะให้บริการสมาชิก โดยเฉพาะกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บางครั้งเป็นเหตุให้เกิดหนี้ในระบบหรือ กลุ่มอาชีพที่ต้องการขยายการผลิต ไม่สามารถระดมทุนของกลุ่มได้อย่างเพียงพอกับความ ต้องการ

ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคีการพัฒนา

- (1) การสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านวิชาการวัสดุ อุปกรณ์ และเงินทุนขาดความต่อเนื่อง
- (2) ขาดการจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูล
- (3) ขาดการประสานงานหรือบูรณาการ โครงการกิจกรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนกองทุน
- (4) ขาดการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายพันธมิตรที่มีอยู่เดิมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

เครือข่ายที่มีอยู่เดิมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่

1.3.1 การรวมตัวลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวดิ่ง เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดจากล่างขึ้นสู่บน กล่าวคือ เครือข่ายจากระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อให้การบริการด้านการเงินหรือวิชาการแก่องค์กรสมาชิกระดับล่างและการหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง องค์กรที่รวมกันลักษณะเหล่านี้ เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ จังหวัด (เครือข่าย OTOP ระดับอำเภอ จังหวัด)

1.3.2 การรวมตัวลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวราบ ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนสนับสนุน เช่น ชมรมอาสาพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด เครือข่ายผ้าทอจังหวัดพิษณุโลก ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

ส่วนใหญ่เครือข่ายทั้งสองลักษณะ มีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เมื่อมีกิจกรรมสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จะมีการประสานข้อมูลข่าวสารผ่านประธานเครือข่าย หลังจากนั้น ประธานจะแจ้งต่อไปยังคณะกรรมการเครือข่ายแต่ละอำเภอ เพื่อให้แต่ละอำเภอกระจายข้อมูลสู่สมาชิกต่อไป

1.4 สรุป

โดยสรุป ประเภทและบริบทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก สามารถแสดง ดังตารางที่ 1.8

ตารางที่ 1.8 ประเภทและบริบทการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด

ประเภทสหกรณ์กลุ่ม/องค์กร	บทบาท/ภารกิจ	หน่วยงานหลักที่สนับสนุน
1.สหกรณ์ที่จดทะเบียน 1.1 สหกรณ์การเกษตร	การดำเนินธุรกิจด้านสินเชื่อ การรับฝากเงิน การซื้อ การขาย และบริการ	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
1.2 สหกรณ์นิคม	การจัดหาที่ดินทำกินแก่สมาชิก และมีการดำเนินธุรกิจต่างๆ ได้แก่ ธุรกิจด้านสินเชื่อ การซื้อ การขาย การแปรรูป การส่งเสริมอาชีพ	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
1.3 สหกรณ์ออมทรัพย์	การส่งเสริมการออม ดำเนินธุรกิจด้านสินเชื่อ การรับฝากเงิน การจัดสวัสดิการ และการให้การศึกษามอบแก่สมาชิก	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
1.4 สหกรณ์ร้านค้า	การจัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคและรวบรวมผลผลิต ผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไปบนพื้นฐานของการรวมกันจัดซื้อ-ขาย	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
1.5 สหกรณ์บริการ	การให้บริการเพื่อการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมในการประกอบอาชีพ และสนองความต้องการของสมาชิกภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยยึดหลักการประหยัด การช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ตารางที่ 1.8 (ต่อ)

ประเภทสหกรณ์กลุ่ม/องค์กร	บทบาท/ภารกิจ	หน่วยงานหลักที่สนับสนุน
2. สหกรณ์ภาคประชาชน 2.1 กลุ่มองค์กรการเงิน - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต - กลุ่มเครดิตยูเนียน - กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เรียนรู้การบริหารจัดการ โดยการส่งเสริมการออม การให้กู้เงิน การจัดสวัสดิการ เพื่อสมาชิก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	กรมการพัฒนาชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
2.2 กลุ่มอาชีพ - กลุ่มเกษตรกร - กลุ่มทำนา - กลุ่มทำไร่ - กลุ่มทำสวน - กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ - กลุ่มวิสาหกิจชุมชน - กลุ่ม OTOP - กลุ่มแปรรูปอาหาร ฯลฯ	การพึ่งพา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา ด้านการประกอบอาชีพ การตลาด การสร้างอำนาจการต่อรอง การให้บริการด้านเงินกู้ การออม การรวมกันซื้อ การรวมกันขาย การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
2.3 กลุ่ม/องค์กร อื่น ๆ - กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ/จังหวัด - กลุ่มอนุรักษ์ - กลุ่มผู้สูงอายุ - กลุ่ม อสม. - ชมรมแพทย์แผนไทย - กลุ่มฌาปนกิจ - กลุ่มปฎิชีวภาพ/หมัก - ชมรมอาสาพัฒนาชุมชน ฯลฯ	การพึ่งพา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา พื้นฐาน/ความต้องการของคนในชุมชน กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร เพื่อการพัฒนาาร่วมกัน	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงสาธารณสุข กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

บทที่ 2

บทสังเคราะห์ข้อมูลคนจน

การแก้ไขปัญหาคะดกยากจน เป็นนโยบายเร่งด่วนที่รัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 โดยเห็นว่า คะดกยากจนสามารถแก้ไขได้ด้วยการให้โอกาสและการปลดปล่อยศักยภาพของคน จึงจะเป็นการแก้ไขปัญหาคะดกยากจนอย่างยั่งยืน ดังนั้น รัฐบาลกำหนดแนวทางการต่อสู้เพื่อเอาชนะกะดกยากจนและจัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะกะดกยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) ขึ้น เป็นองค์กรเป็นองค์กรอำนวยการระดับชาติ ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบการจดทะเบียนปัญหาคะดกเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน รวม 7 ประการ คือ ปัญหาที่ดินทำกิน คนเร่ร่อน ผู้ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย การให้ความช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษาให้มีรายได้จากอาชีพที่เหมาะสม การถูกหลอกลวงหนี้สินภาคประชาชน และที่อยู่อาศัยของคนจน (กองวิชาการและแผนงาน, 2547:4-5) ภายใต้ชื่อ การแก้ไขปัญหาคะดกและกะดกยากจนเชิงบูรณาการ

การแก้ไขปัญหาคะดกและกะดกยากจนเชิงบูรณาการ คือ การบูรณาการความร่วมมือของชุมชน ภาคประชาชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่ประสบปัญหา เป็นผู้ให้ข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้ กระบวนการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ โปร่งใส เป็นธรรม จะต้องดำเนินไปอย่างรอบคอบและไม่ว่าให้เกิดความแตกแยกในชุมชน และเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคะดกของตนเอง โดยบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน

2.1 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ประชากรในจังหวัดพิษณุโลกมีจำนวนทั้งหมด 841,524 คน ได้มีการรับจดทะเบียนประชาชนที่มีปัญหาคะดกเดือดร้อนและความต้องการ ตามโครงการแก้ไขปัญหาคะดกและกะดกยากจนเชิงบูรณาการ ตั้งแต่วันที่ 4 ธันวาคม 2546 ถึงวันที่ 15 มีนาคม 2547 ณ ที่ว่าการอำเภอทุกแห่ง ดำเนินการโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พร้อมกับการตรวจสอบและยืนยัน โดยการจัดทำเวทีประชาคม ซึ่งผู้ที่รับผิดชอบในการจัดทำเวทีประชาคม คือ กรมการพัฒนาชุมชน การรวบรวมและส่งต่อข้อมูลดำเนินการโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548 พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 115,654 คน จำนวนปัญหา 164,361 ปัญหา (ที่ทำการปกครองจังหวัดพิษณุโลก , 2548)

ทีมวิจัยได้ดำเนินการประสานข้อมูลกับที่ทำการปกครองจังหวัดพิษณุโลกและศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะกะดกยากจนจังหวัดพิษณุโลก (ศตจ.จ.) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น

ประธานกรรมการระดับจังหวัด และปลัดจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ ข้อมูลการจดทะเบียนประชาชนที่มีปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลคนจดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิง – บูรณาการ สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ลักษณะ คือ ตามจำนวนปัญหาและจำนวนคนที่จดทะเบียน ฯ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลกแยกตามประเภทของปัญหา

ปัญหา	จำนวนผู้มาลงทะเบียน (คน)	ร้อยละ	คิดเป็นร้อยละของ ประชากรทั้งจังหวัด
ด้านที่ดินทำกิน	56,302	34.26	6.69
ด้านคนเร่ร่อน	37	0.02	0
ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	31	0.02	0
นักเรียน/นักศึกษาต้องการงานทำ	2,956	1.80	0.35
การถูกหลอกลวง	846	0.51	0.10
หนี้สินภาคประชาชน	68,086	41.42	8.09
คนจนไม่มีที่อยู่อาศัย	21,056	12.81	2.5
อื่นๆ	15,047	9.16	1.79
รวม	164,361	100	19.53

ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดพิษณุโลก , 2548

จากตารางที่ 2.1 พบว่า จังหวัดพิษณุโลกมีประชาชนมาจดทะเบียน ฯ รวม 164,361 ปัญหา และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะเห็นว่าประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อขอรับการแก้ไขและช่วยเหลือมากที่สุด คือ ปัญหาด้านหนี้สินภาคประชาชน คิดเป็นร้อยละ 41.42 ของทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ ปัญหาด้านที่ดินทำกิน ร้อยละ 34.26 และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ร้อยละ 12.81 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับประชากรทั้งหมดของจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ คิดเป็นร้อยละ 19.53 ของประชากรทั้งจังหวัด และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน คิดเป็นร้อยละ 8.09 ปัญหาที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 6.69 และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของประชากรทั้งจังหวัด

ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนคนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลก แยกเป็นรายอำเภอ จำแนกตามประเภทปัญหา

อำเภอ	จำนวนผู้จดทะเบียนทั้งหมด	สย.1	สย.2	สย.3	สย.4	สย.5	สย.6	สย.7	สย.8
ชาติตระการ	11,301	4,591	1	2	565	41	5,332	475	294
นครไทย	23,659	11,748	4	0	363	30	8,168	1,522	1,824
บางกระทุ่ม	9,179	2,998	0	5	81	28	4,255	1,508	304
บางระกำ	21,747	6,206	8	4	85	188	11,405	2,695	1,156
พรหมพิราม	19,562	6,157	5	1	258	169	10,310	2,506	156
วังทอง	27,637	9,834	1	3	298	103	9,711	3,772	3,915
วัดโบสถ์	9,014	3,318	2	1	203	36	3,444	1,189	821
เนินมะปราง	14,436	9,353	3	8	254	46	3,513	873	386
เมืองพิษณุโลก	27,826	2,097	13	7	849	205	11,948	6,516	6,191
รวม	164,361	56,302	37	31	2,956	846	68,086	21,056	15,047

ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดพิษณุโลก , 2548

จากตารางที่ 2.2 จะพบว่าอำเภอเมืองพิษณุโลก มีจำนวนผู้จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อำเภอวังทองและนครไทย ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ปัญหาด้านหนี้สินภาคประชาชนมีมากที่สุด โดยอำเภอที่มีปัญหาด้านหนี้สินภาคประชาชนมากที่สุด คือ อำเภอเมืองพิษณุโลก รองลงมา ได้แก่ อำเภอบางระกำ และพรหมพิราม ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ประชาชนที่มาจดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ นอกจากจะวิเคราะห์ตามประเภทของปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ยังสามารถวิเคราะห์ตามพื้นที่อีกด้วย รายละเอียด ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 แสดงจำนวนคนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามพื้นที่

อำเภอ	จำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งหมด	ร้อยละ	คิดเป็นร้อยละของประชากรทั้งจังหวัด
ชาติตระการ	8,112	7.01	0.96
นครไทย	15,964	13.80	1.90
บางกระทุ่ม	6,599	5.71	0.78
บางระกำ	15,565	13.46	1.85
พรหมพิราม	13,801	11.93	1.64
วังทอง	17,596	15.21	2.09
วัดโบสถ์	6,604	5.71	0.78
เนินมะปราง	11,095	9.59	1.32
เมืองพิษณุโลก	20,318	17.57	2.41
รวม	115,654	100	13.74

ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548
ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดพิษณุโลก , 2548

จากตารางที่ 2.3 จะพบว่า จำนวนประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวนทั้งสิ้น 115,654 คน และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า อำเภอเมืองพิษณุโลกมีประชาชนที่จดทะเบียน ฯ มากที่สุด จำนวน 20,318 คน คิดเป็นร้อยละ 17.57 รองลงมา ได้แก่ อำเภอวังทอง จำนวน 17,596 คน คิดเป็นร้อยละ 15.21 และอำเภอนครไทย จำนวน 15,964 คน คิดเป็นร้อยละ 13.80 ของประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการทั้งหมด ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับประชากรทั้งหมดของจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ คิดเป็นร้อยละ 13.74 ของประชากรทั้งจังหวัด และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า อำเภอเมืองพิษณุโลก คิดเป็นร้อยละ 2.41 อำเภอวังทอง คิดเป็นร้อยละ 2.09 และอำเภอนครไทย คิดเป็นร้อยละ 1.90 ของประชากรทั้งจังหวัด

อย่างไรก็ตาม การดำเนินเชื่อมเครือข่ายพันธมิตรหรือเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เครือข่ายได้เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาความยากจน

ตารางที่ 2.4 วิเคราะห์ข้อมูลคนจนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

รายการ	จำนวนคนจนจดทะเบียน	ค่าร้อยละ
ประชากรในจังหวัด (841,524 คน)		100
ผู้จดทะเบียนคนจนในจังหวัด		
- แบ่งตามพื้นที่	115,654	13.74
- แบ่งตามปัญหาความยากจน	164,361	19.53
สมาชิกสหกรณ์ (ทั้งหมด)	101,784	100
- สหกรณ์จดทะเบียน	31,888	31.33
- สหกรณ์ภาคประชาชน	68,996	68.67
สมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมเครือข่ายของโครงการ	10	100
- สหกรณ์จดทะเบียน	0	0
- สหกรณ์ภาคประชาชน	10	100

ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548

จากตารางที่ 2.4 จะพบว่า จำนวนประชากรในจังหวัดพิษณุโลกมีจำนวน 841,524 คน มีผู้ที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ พบว่า มีผู้ที่จดทะเบียน ๑ จำนวน 115,654 คน คิดเป็นร้อยละ 13.74 ของประชากรในจังหวัด พิจารณาตามปัญหาความยากจน มีผู้ที่จดทะเบียน ๑ จำนวน 164,361 ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 19.53 ของประชากรในจังหวัด

จากการสำรวจสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด(ทั้งสหกรณ์ที่จดทะเบียนและภาคประชาชน) ที่จดทะเบียน ๑ มีจำนวน 101,784 คน ในจำนวนนี้ เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่จดทะเบียน จำนวน 31,888 คน คิดเป็นร้อยละ 31.33 และเป็นสมาชิกสหกรณ์ภาคประชาชน จำนวน 68,996 คน คิดเป็นร้อยละ 68.67 ของจำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการทั้งหมด สำหรับสมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมเครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน ไม่มีสมาชิกสหกรณ์จดทะเบียน ดังนั้น เป็นสมาชิกสหกรณ์ภาคประชาชน จำนวน 10 คน

2.3 บทสรุปการสังเคราะห์ข้อมูลคนจน

การแก้ไขปัญหาของประชาชนที่จดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดพิษณุโลกได้ใช้ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัด (ศตจ.จ) เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัด ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนอำเภอ (ศตจ.อ.) เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาในระดับอำเภอ กิจกรรมที่ ศตจ.อ. และศตจ.จ. ดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่จดทะเบียน ฯ เริ่มตั้งแต่ 1 มิถุนายน 2547 เป็นต้นมา

กลไกการบริหารจัดการจังหวัดได้แต่งตั้งคณะทำงานแก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จำนวน 4 คณะ ได้แก่ (1) คณะทำงานจัดที่ดิน ที่ทำกิน เอกสารสิทธิ และที่อยู่อาศัยคนยากจน (2) คณะทำงานแก้ปัญหาหนี้สินคนยากจน (3) คณะทำงานเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และขยายโอกาสด้านเกษตรกรรม และ(4) คณะทำงานเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายและขยายโอกาสด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

กิจกรรมการวางแผนการเงิน เป็นการเชื่อมโยงคนที่ยื่นจดทะเบียน ฯ ถึงหมู่บ้าน/ครัวเรือนเป็นประจำทุกเดือนโดยหมุนเวียนไปทุกอำเภอ และนำบริการต่าง ๆ ของรัฐไปด้วย เช่น การฝึกอบรมด้านอาชีพ การบริการตรวจรักษาโรคและสุขอนามัย การบริการศึกษาแก่บุตรหลานคนยากจน การแจกพันธุ์กล้าไม้ การรักษาจิตเวชขึ้นให้สัตว์เลี้ยง การทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยชีวภาพ การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย การซ่อมแซม เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องจักรกลการเกษตรขนาดเล็ก การจำหน่ายสินค้าราคาถูก การตรวจสอบข้อมูลของผู้ที่จดทะเบียน ฯลฯ

ปัญหาที่จังหวัดมุ่งให้ความสนใจเป็นอย่างมาก คือ ปัญหาหนี้สินภาคประชาชนที่เป็นหนี้นอกระบบ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ประชาชนจดทะเบียน ฯ มากที่สุด กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ การแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ย หลังจากนั้นส่งให้สถาบันการเงินปรับโครงสร้างหนี้จากหนี้นอกระบบเป็นหนี้ในระบบ สำหรับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ศตจ.อ. ส่งรายละเอียดข้อมูลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

ปัญหาที่ดินทำกิน เป็นปัญหาสำคัญที่มีผู้จดทะเบียนมากเป็นลำดับที่สอง วิธีการแก้ไขโดยจังหวัดให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รายละเอียดไม่เกิน 15 ไร่ ในท้องที่อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ และอำเภอวังทอง และที่ดินในเขต ส.ป.ก.

ปัญหาคนจนไม่มีที่อยู่อาศัย จังหวัดพิษณุโลกมีโครงการบ้านเอื้ออาทรพิษณุโลก เพื่อช่วยเหลือคนจนไม่มีที่อยู่อาศัย โดยจะให้สิทธิผู้ที่จดทะเบียน ฯ ร้อยละ 50 ของจำนวนหน่วยที่ก่อสร้าง ส่วนอีกร้อยละ 50 จะให้สิทธิบุคคลทั่วไป ตามระเบียบของการเคหะแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาว จังหวัดจึงได้มีโครงการธนาคารหมู่บ้าน (ธนาคารคนจน) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนระดมทุนกันเองภายในหมู่บ้าน/ตำบล โดยการสนับสนุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารกรุงไทย และธนาคาร

ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (SME) เป็นโครงการนำร่องอย่างน้อยอำเภอละ 1 หมู่บ้าน ขณะนี้อยู่ระหว่างศึกษารายละเอียด เพื่อให้การสนับสนุนการก่อตั้งให้เป็นรูปธรรม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความพยายามในการที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในทุก ๆ ด้าน/ปัญหา พยายามที่จะสร้างกลไกในการควบคุมและบริหารจัดการให้งานบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ จะเห็นได้จากการตั้งคณะทำงานเพื่อควบคุม ดูแล จำนวน 4 คณะ มีการประชุม พูดคุยหารือ กันอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังมีการระดมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันทำงานอย่างเต็มที่ จะเห็นได้จากการมีการส่งต่อข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการและรายงานให้คณะทำงานทราบ เป็นระยะ ๆ มีการเยี่ยมเยียนและตรวจสอบข้อมูลผู้ที่จดทะเบียน ฯ ถึงหมู่บ้าน/ตำบลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและชัดเจน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของจังหวัดพิษณุโลก ยังมีช่องว่างในการดำเนินงาน ซึ่งทีมวิจัยเสนอเป็นการวิเคราะห์ดังนี้

(1) การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้บังเกิดผลทันทีทันใด เป็นการดำเนินงานที่ทันต่อเหตุการณ์ แต่ไม่มีมาตรการรองรับในการแก้ไขปัญหาระยะยาว หรือการแก้ไขที่เกิดจากต้นตอของปัญหาจริง ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเดิมเกิดขึ้นอีก เป็นปัญหาซ้ำซาก เช่น กรณีหนี้สินภาคประชาชนที่เป็นหนี้สินนอกระบบ ลูกหนี้มีพฤติกรรมที่ไม่น่าเชื่อถือเนื่องจากไม่มีอาชีพที่แน่นอนและมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ สถาบันการเงินไม่สามารถอนุมัติให้กู้ได้ จังหวัดไม่มีมาตรการใดรองรับ ยังไม่มีแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืน

ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน อาจจะต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาทั้งระบบ เนื่องจาก ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และมีระดับความรุนแรง/ความจำเป็นแตกต่างกัน บางคนอาจเป็นหนี้สินเพราะน้ำท่วมผลผลิต ฝนแล้ง โรคระบาด การมีโรคประจำตัวต้องใช้ค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการรักษา บางคนอาจจะเป็นหนี้สินเพราะถูกหลอก ถูกโกงจากพ่อค้าคนกลาง/นายทุน ซึ่งลูกหนี้ไม่มีอำนาจต่อรอง บางคนอาจจะเป็นหนี้สินเพราะทักษะที่มีต่อการครองตน เช่น ดัดการพนัน เสพสุราเป็นอาชญา คิดไม่เป็น ไม่คิดพึ่งตนเอง คิดพึ่งคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ความเข้าใจผิดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง/ส่งเสริมสนับสนุนประชาชน เชื่อโฆษณามากเกินไปจึงบริโภคเกินความจำเป็น เป็นต้น ดังนั้น สาเหตุหลักอาจจะมาจากทักษะ/ความคิด/ความเชื่อของคนที่ยึดไปการเงิน ไม่ใช่ความสุข ความพอเพียง การช่วยเหลือและมีน้ำใจให้กันและกัน ฉะนั้น การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิต จึงเป็นทางออกแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

(2) จุดเริ่มต้นในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ อาจจะเริ่มจากคน ๆ หนึ่งก่อนที่จะคิดพึ่งตนเอง ซึ่งหมายรวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและตัวผู้จดทะเบียน ฯ เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่เกิดจากตนเอง มีเพียงส่วนน้อยที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ดังนั้น หากสามารถควบคุมตนเองได้ ก็จะสามารถลดปัญหาได้เช่นกัน

บทที่ 3

ขั้นตอน/กระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัย

ทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลกได้ดำเนินการวิจัยการสร้างเครือข่ายเชิงกิจกรรมในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ใช้ระยะเวลา 1 ปี มีกระบวนการทำงานสร้างเครือข่ายคุณค่า ดังนี้

3.1 ทีมวิจัย

3.1.1 **จัดตั้งทีมวิจัย** มีจำนวน 6 คน เป็นผู้แทนจาก

1) สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก และฝ่ายกิจการสาขา จำนวน 3 คน

2) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลกและอำเภอเมือง ฯ จำนวน 2 คน

3) สหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 1 คน

3.1.2 **ทีมสนับสนุน**(ผู้ช่วยวิจัย) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์พิษณุโลก จำกัด (สกต. ธ.ก.ส. พิษณุโลก) และเจ้าหน้าที่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาอำเภอที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพิษณุโลก

ในการดำเนินงาน ทีมวิจัยได้มีการประชุมและทำความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อ (1) ให้มีความเข้าใจในแนวทาง วิธีการ และกระบวนการในการวิจัยตรงกัน (2) วางกรอบแนวทางการทำงานร่วมกัน

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายขององค์กรชุมชน จังหวัดพิษณุโลกใช้สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์พิษณุโลก จำกัด (สกต. ธ.ก.ส. พิษณุโลก) เป็นแม่ข่าย โดยมีพนักงานของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ฯ (สกต.) เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานกับสหกรณ์ กลุ่ม/องค์กรอื่น ๆ ที่มีในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งในการสร้างเครือข่ายดังกล่าวมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.2.1 การจัดเวทีสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/องค์กรตามพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

3.2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมของกลุ่ม/องค์กรเพื่อการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย เพื่อ (1) สำรวจสถานะภาพของกลุ่ม/องค์กรและกิจกรรม (2) บทบาทของ

กลุ่ม/องค์กรที่มีต่อสมาชิก/ชุมชน (3) สภาพปัญหา (4) จุดแข็งและจุดอ่อน (5) แผนการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร

3.2.3 การกำหนดแม่ข่ายในกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ และกำหนดกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน (ประเด็นร่วม)

3.2.4 การรวมกลุ่มเครือข่าย

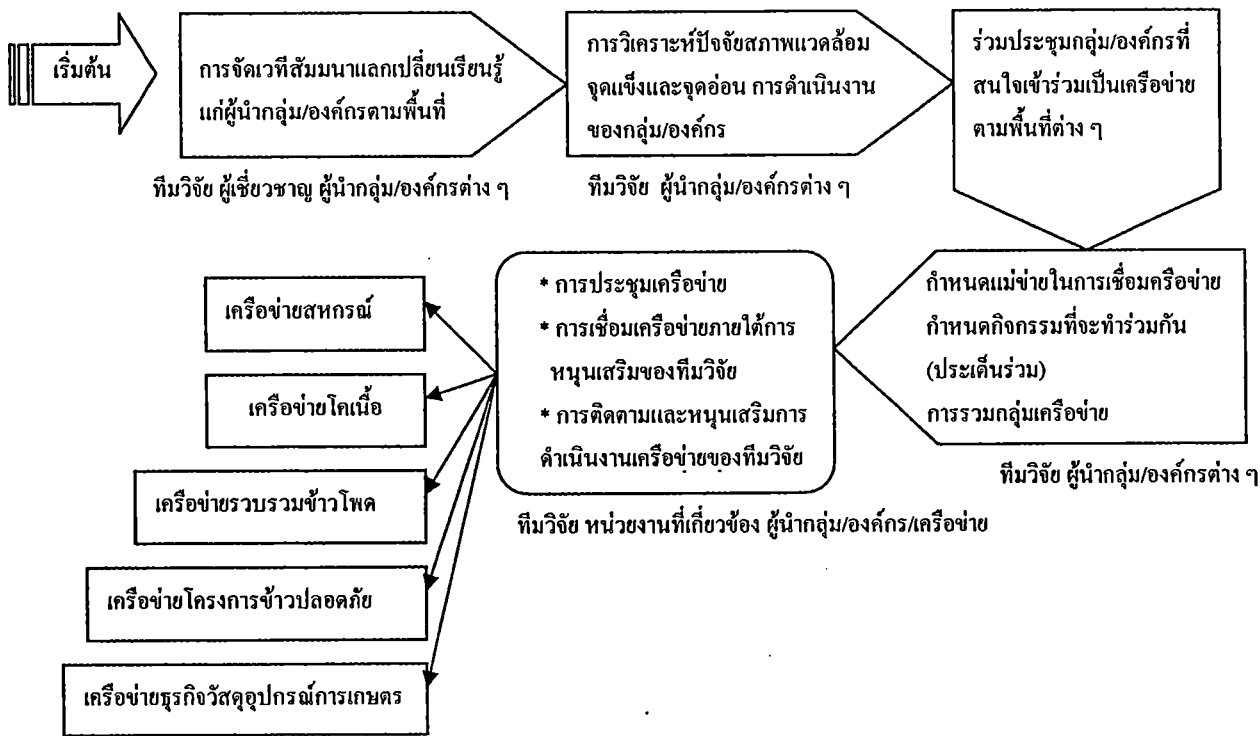
3.2.5 การประชุมเครือข่าย

3.2.6 การเชื่อมเครือข่ายภายใต้การหนุนเสริมของทีมวิจัย

3.2.7 การติดตามและหนุนเสริมการดำเนินงานเครือข่ายของทีมวิจัย

สามารถสรุปขั้นตอนการทำงาน ดังรูปที่ 3.1

รูปที่ 3.1 แสดงขั้นตอน/กระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่า

นอกจากกระบวนการขั้นตอนสร้างเครือข่ายดังกล่าวแล้ว เครื่องมือที่ทีมวิจัยใช้ ได้แก่ การระดมสมอง การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งขององค์กร การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สำหรับขั้นตอนการสร้างเครือข่าย มีรายละเอียด ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงขั้นตอน/กระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัย

ลำดับ ที่	ว/ด/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
1	29 สิงหาคม 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ	175 คน	วิทยาลัยสารพัดช่าง อ.นครไทย	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ ปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่ม และประโยชน์ที่เกิดจากมีการมีเครือข่าย	
3	2 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก และรวบรวมข้าวโพดตามโครงการแฟนพันธุ์แท้ พร้อมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม จุดแข็ง และจุดอ่อน การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร	50 คน	บ้านเนินสว่าง อ.วังทอง	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและ องค์กร และประโยชน์ในการมีเครือข่าย กลุ่ม/องค์กรสามารถวิเคราะห์และเข้าใจ ปัญหาและความต้องการของตนเองมากขึ้น	
4	3 กันยายน 2548	ร่วมกับสหกรณ์จังหวัด พัฒนาชุมชน และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับ การเลี้ยงโคเนื้อ ตามโครงการแฟนพันธุ์แท้ ระดมสมองร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกลุ่ม	60 คน	มหาวิทยาลัย เทคโนโลยี ราชมงคลล้านนา อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและองค์กร ทราบปัญหาของผู้เลี้ยงโคและให้ความรู้ด้าน การเลี้ยงและการเลือกพันธุ์โค รวมถึงตลาดโค กลุ่ม/องค์กรมีความเข้าใจสภาพปัญหาของ สมาชิกและช่องทางการทำมาหากินมากขึ้น	
5	4 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับ การเลี้ยงโคเนื้อ ตามโครงการแฟนพันธุ์แท้ กำหนด แม่ข่ายในการดำเนินงาน	30 คน	ตลาดนัดโค กระบือ อ.บางกระทุ่ม	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและองค์กร ทราบปัญหาของผู้เลี้ยงโค ร่วมมือกัน ดำเนินงานและกำหนดแม่ข่ายในการทำงาน ร่วมกัน เกิดช่องทางการตลาดมากขึ้น	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ด/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมนักวิจัย (ระบุนการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
6	7 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำเครือข่ายกองทุน หมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ	150 คน	ศาลาประชาคม อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ สร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งปัญหา และความต้องการ	
7	8 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำเครือข่ายกองทุน หมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ	120 คน	ศาลาประชาคม อ. เนินมะปราง	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ สร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งปัญหา และความต้องการ	
8	9 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำเครือข่ายกองทุน หมู่บ้านเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ	40 คน	ศาลาประชาคม อ.ชาติตระการ	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ สร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งปัญหา และความต้องการ	
9	12 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับ การเลี้ยง โคเนื้อ ตามโครงการแฟนพันธุ์แท้ และสนใจ เข้าร่วมเป็นเครือข่าย	50 คน	ศาลาประชาคม อ. เนินมะปราง	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและองค์กร ทราบปัญหา ความต้องการของกลุ่มผู้เลี้ยงโค และกำหนดแม่ข่ายในการเชื่อมโยงกัน	
10	19 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับ กลุ่มออมทรัพย์ ฯ กัับการสร้างเครือข่ายวัสดุ การเกษตร	120 คน	ศาลาประชาคม อ.บางระกำ	สร้างความเข้าใจและทราบปัญหาและความ ต้องการเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการทำ การเกษตร	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ด/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
11	19 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเพื่อรวมกันซื้อวัสดุการเกษตร ระดมสมองร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกลุ่ม	50 คน	ตำบลปากโทก อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่ม/ผู้สนใจ ปัญหา ความต้องการและกรอบการดำเนินงาน วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มตนเองได้	
12	21 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มสหกรณ์ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการ ฯ พร้อมทั้งแนวทางการร่วมมือกัน	60 คน	โรงแรมราชพฤกษ์ อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและองค์กร ทราบปัญหาและแนวทางการพัฒนากลุ่ม กิจกรรมที่จะทำร่วมกัน โดยมี สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่าย	
13	22 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มผู้เลี้ยงโค และผู้สนใจเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ และร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกลุ่ม	40 คน	ศาลาประชาคม อ.นครไทย	สร้างความเข้าใจในระหว่างสมาชิก กลุ่มและ ทราบปัญหา ความต้องการที่จะพัฒนากลุ่ม รวมทั้งการ จัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงาน ในอนาคต	
14	23 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำเครือข่ายกองทุน หมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสถาบัน การเงินชุมชน	50 คน	ศาลาประชาคม อ.ชาติตระการ	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและผู้สนใจ ทราบปัญหา ความต้องการของกลุ่ม/เครือข่าย และสภาพแวดล้อมของกลุ่ม	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ค/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย (ระบุงการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
15	26 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มผู้เลี้ยงโค และผู้สนใจเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ	50 คน	ศาลาประชาคม อ.เนินมะปราง	สร้างความเข้าใจในระหว่างสมาชิก กลุ่มและ ทราบปัญหา ความต้องการที่จะพัฒนากลุ่ม รวมทั้งการ จัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงาน ในอนาคต	
16	30 กันยายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำเครือข่ายกองทุน หมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ	40 คน	ศาลาประชาคม อ.บางกระทุ่ม	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ สร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งปัญหา และความต้องการ	
17	8 ตุลาคม 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก และรวบรวมข้าวโพด ตามโครงการแฟนพันธุ์แท้	50 คน	ศาลาประชาคม อ.วังทอง	สร้างความเข้าใจในระหว่างสมาชิกและทราบ ปัญหา ความต้องการและประโยชน์ของ เครือข่าย	
18	14 ตุลาคม 2548	ประชุมและทบทวนการดำเนินงานของทีมวิจัย	10 คน	สนง. ช.ก.ส. จังหวัด อ.เมืองพิษณุโลก	ประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับทีมวิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง	
19	7 พฤศจิกายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับ การเลี้ยงโคเนื้อ ตาม โครงการแฟนพันธุ์แท้	20 คน	สถาบันการเงิน ชุมชน ต.บ้านกร่าง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและองค์กร ทราบปัญหา ความต้องการของกลุ่มผู้เลี้ยงโค รวมทั้งเกิดเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อ และมี แนวทาง การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ด/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย (ระบุนการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
20	9 พฤศจิกายน 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่ม/ผู้สนใจเกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมกันซื้อวัสดุอุปกรณ์ การเกษตร	50 คน	ศูนย์ถ่ายทอด เทคโนโลยี ต.ปากโทก อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่ม/ผู้สนใจ ปัญหา ความต้องการและกรอบการ ดำเนินงานของกลุ่มและเกิดเครือข่ายวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร	
21	9 ธันวาคม 2548	สัมมนาผู้นำกลุ่มและองค์กรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ โครงการ พัฒนาเครือข่ายสหกรณ์	50 คน	โรงแรมไพลิน อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มและองค์กร ประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายร่วมกัน กลุ่ม เห็นความสำคัญและเกิดเครือข่าย	
22	13 ธันวาคม 2548	ประชุมทีมวิจัย	5 คน	สกด.พิษณุโลก จำกัด	ทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข รวมทั้งเตรียม ข้อมูลนำเสนอผล และเขียนรายงานการวิจัย	
23	21-23 ธันวาคม 2548	เรื่อง การนำเสนองานวิจัย	6 คน	มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ กทม.	นำเสนอผลการดำเนินงานของทีมวิจัย	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ค/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
24	27 ธันวาคม 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกร/ผู้สนใจ ในการลดต้นทุนการผลิตโดยการรวมกันขายและซื้อ	35 คน	วัดเนินมะปราง อ.เนินมะปราง	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็น เครือข่ายในการลดต้นทุนการผลิต โดย การรวม กันขายผลผลิตและซื้อวัสดุอุปกรณ์ การเกษตร	
25	28 ธันวาคม 2548	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ข้าวโพดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด	22 คน	บ้านนายสุทิน ทิพย์พา บ้านเขาสี ด.บ้านกลาง อ.วังทอง	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็น เครือข่ายในการขายข้าวโพดให้กับผู้ซื้อ โดยตรงไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง กำหนดแม่ข่าย ในการดำเนินงาน	
26	6 มกราคม 2549	ประชุมทีมวิจัย	4 คน	สกด.พิษณุโลก จำกัด	รายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และ แผนการดำเนินงานต่อไป	
27	18 มกราคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เข้าร่วมเป็นเครือข่าย ตามโครงการข้าวปลอดภัย รวมทั้งการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง แผนการ ดำเนินงาน	47 คน	วัดนิมิตวราราม ด.บ้านกร่าง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายในผลิตและขายปลอดภัย เพื่อสร้างรายได้และลดต้นทุนการผลิต เกิด เครือข่าย	
28	20 มกราคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำ/สมาชิกกองทุน หมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วม โครงการฯ	40 คน	วัดคอนทอง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ สร้างเครือข่าย รวมทั้งปัญหาและความ ต้องการ	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ด/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมีวิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
29	27 มกราคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำกลุ่มผู้เลี้ยงโค และผู้สนใจเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ	50 คน	วัดโคกสนั่น ต.บ้านน้อยชุม ชีเหล็ก อ.เนินมะปราง	สร้างความเข้าใจการดำเนินงานและคัดเลือก กลุ่ม ที่สนใจและพร้อมเป็นเครือข่ายโคเนื้อ รวมทั้งจัดทำกรอบทิศทางการทำงานใน อนาคต	
30	3 กุมภาพันธ์ 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกร/ผู้สนใจ ในการลดต้นทุนการผลิตโดยการรวมกันขายและซื้อ	15 คน	ร้านเคียงน้ำ อ.วังทอง	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการ สร้างเครือข่าย รวมทั้งปัญหาและความ ต้องการ	
31	3 กุมภาพันธ์ 2549	เยี่ยมชมการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์บ้านคุดยาง ซึ่งเป็นเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	15 คน	บ้านคุดยาง อ.บางระกำ	สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานเครือข่าย วัสดุอุปกรณ์การเกษตร และทราบ ความก้าวหน้า ในการดำเนินงานและปัญหา อุปสรรค	
32	23 กุมภาพันธ์ 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่สนใจจัดตั้งเครือข่ายสุกร	30 คน	บ้านน้ำคำ อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานเครือข่าย การบริหารจัดการเครือข่ายสุกร และการดูแล สุกร	
33	8 มีนาคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกร/ผู้สนใจ ปลูกข้าวโพด	20 คน	บ้านถ้ำพระ อ.เนินมะปราง	ทราบปัญหา/ความต้องการ สร้างความเข้าใจ และเชิญชวนเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย รวบรวมข้าวโพด	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ค/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
34	17 มีนาคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกร/ผู้สนใจ ปลูกข้าวโพด หลังจากศึกษาดูงานที่บ้านเขาชี ต.บ้านกลาง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก	20 คน	บ้านถ้ำพระ อ.เนินมะปราง	ร่วมเป็นเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด และ วางแผนการดำเนินงาน และการบริหารจัดการ	
35	12 เมษายน 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	20 คน	บ้านตลุกกระเทียม ตำบลตลุกกระเทียม อ.พรหมพิราม	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	
36	20 เมษายน 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ข้าวที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย ตามโครงการข้าวปลอดภัย	20 คน	บ้านนายจันงค์ ด้วงมั่ง ต.บ้านกร่าง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันเป็น เครือข่ายในผลิตและขายปลอดสารพิษ เพื่อ สร้างรายได้และลดต้นทุนการผลิต	
37	4 พฤษภาคม 2549	เยี่ยมเยียน/สนับสนุน กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพด ซึ่งเป็น สมาชิกเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด	10 คน	บ้านนายสุทิน ทิพย์พา บ้านเขาชี ต.บ้านกลาง อ.วังทอง	สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานเครือข่าย รวบรวมข้าวโพด พร้อมทราบความก้าวหน้า ในการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรค	
38	26 พฤษภาคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	20 คน	บึงกระดาน ต.บ้านป่า อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ค/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีมนักวิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
39	29 พฤษภาคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	20 คน	วัดสระอึก ต.คอนทอง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	
40	30 พฤษภาคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	20 คน	วัดคอนทอง ต.คอนทอง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	
41	31 พฤษภาคม 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	20 คน	อบต.สมอแข ต.สมอแข อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจและเชิญชวนทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ว/ค/ป	กระบวนการ/วิธีการของที่วิจัย (ระบุการจัดสัมมนา/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้)	กลุ่ม เป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ	หมายเหตุ
42	6 มิถุนายน 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่สมาชิกเครือข่ายโคเนื้อ และเกษตรกรที่สนใจการเลี้ยงโคเนื้อ พร้อมทั้งเป็น การให้ความรู้และประสบการณ์ค้าขายโค-กระบือจาก ผู้มีประสบการณ์จากจังหวัดกำแพงเพชรและ อาจารย์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา	200 คน	ศาลาประชาคม อ.บางกระทุ่ม	หนุนเสริมประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อให้มี ประสิทธิภาพ โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคที่ ประสบความสำเร็จจากจังหวัดกำแพงเพชร ประธานเครือข่ายโคเนื้อพิษณุโลก และ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา	
43	14 มิถุนายน 2549	จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่สนใจจัดตั้งเครือข่ายสุกร	20 คน	บ้านนายดาว กันเกตุ บ้านนายอุทัย นิมสา ต.คอนทอง อ.เมืองพิษณุโลก	สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานเครือข่าย การบริหารจัดการเครือข่ายสุกร และการดูแล สุกร	

บทที่ 4

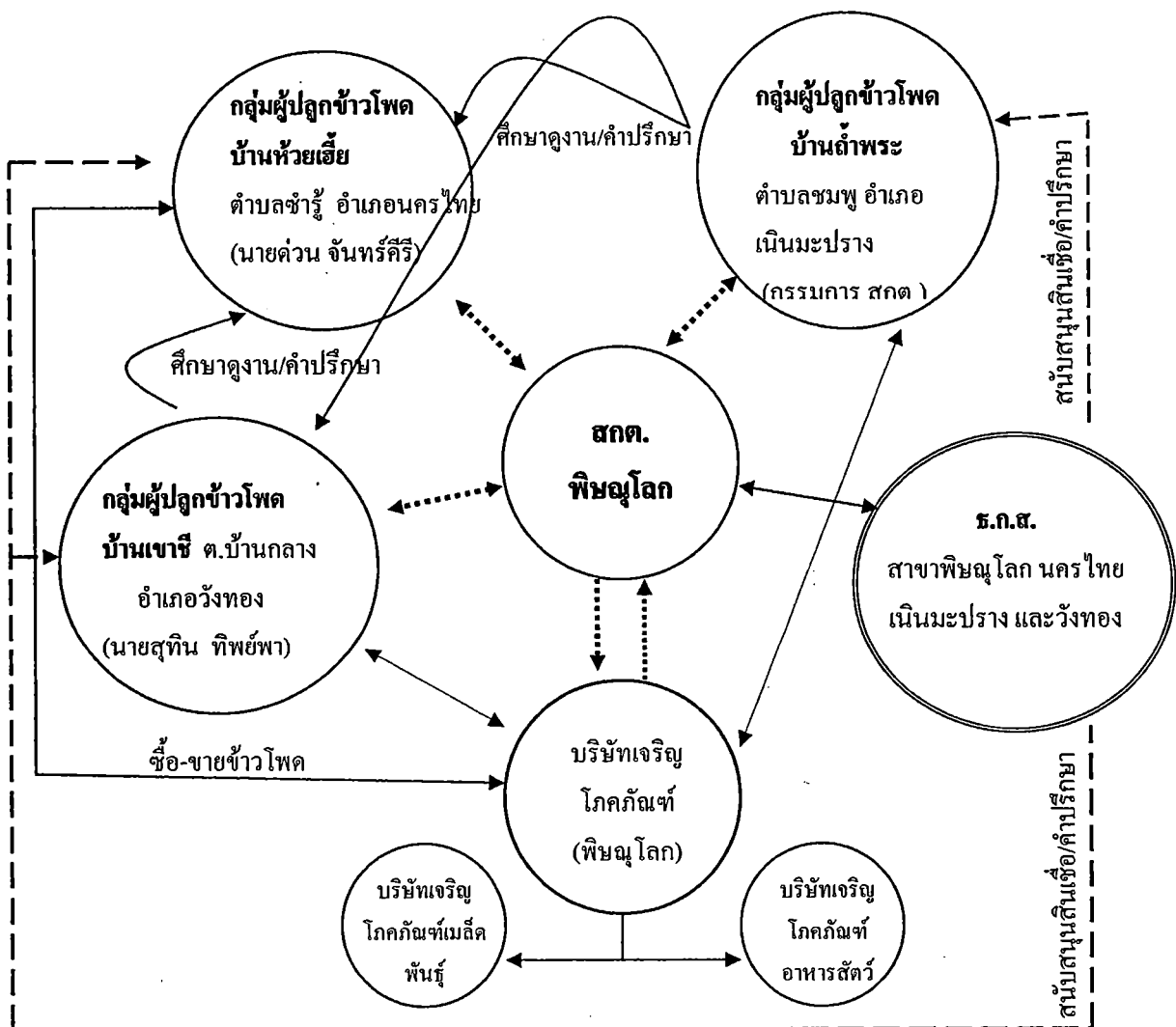
เครือข่ายที่เกิดขึ้น

การสร้างเครือข่ายคุณค่าของกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เสริมสร้างเครือข่ายคุณค่าระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชนและสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจน รูปแบบของเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของทีมวิจัย จำนวน 5 เครือข่าย รายละเอียดดังนี้

4.1 เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด

4.1.1 รูปแบบของเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด

รูปที่ 4.1 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด

จากรูปที่ 4.1 จะเห็นว่าเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่

(1) กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพด จำนวน 3 กลุ่ม คือ บ้านห้วยเฮี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย โดยมีนายคว้น จันทร์ศิริ เป็นประธานกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดและเป็นผู้รวบรวมข้าวโพด กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดบ้านถ้ำพระ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง ผู้ดำเนินการรวบรวมข้าวโพด คือ กรรมการ สกต. อำเภอเนินมะปราง และกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพด บ้านเขาชี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง มีนายสุทิน ทิพย์พา เป็นประธานกลุ่มและเป็นผู้รวบรวมข้าวโพด ทั้ง 3 กลุ่ม ดังกล่าวข้างต้น รวบรวมข้าวโพดและขายให้กับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ จำกัด

(2) บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ (พิษณุโลก)

(3) ธ.ก.ส. สาขาพิษณุโลก นครไทย เนินมะปราง และวังทอง

(4) สกต. พิษณุโลก

ในกระบวนการผลิตข้าวโพด ธ.ก.ส. สาขาต่าง ๆ ที่สมาชิกกลุ่มมีภูมิลำเนาอยู่ เป็นผู้สนับสนุนสินเชื่อและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่าน สกต. พิษณุโลก ในรูปของวัสดุอุปกรณ์ การเกษตรและให้คำปรึกษาแก่กลุ่ม นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ของ สกต. พิษณุโลก สามารถให้คำปรึกษาแก่กลุ่มด้วยเช่นกัน

4.1.2 ความเป็นมาของเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดมักจะประสบปัญหาเกี่ยวกับราคาขายข้าวโพดตกต่ำ และคุณภาพของผลผลิตไม่สม่ำเสมอ/ไม่ค่อยมีคุณภาพ ไม่สามารถต่อรองราคาขายกับพ่อค้าได้ จึงถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ เป็นหนี้ระบบซึ่งอัตราดอกเบี้ยสูงมากเมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร เงินลงทุนไม่เพียงพอ ปัญหาตกเขียวข้าวโพด ไม่ค่อยมีความรู้ในการเก็บรวบรวมข้าวโพดให้มีคุณภาพดี ส่งผลให้มีรายได้น้อย โดยทั่วไปเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลกมักจะขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลาง

จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก และ ธ.ก.ส. สาขานครไทย และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้ปลูกข้าวโพดบ้านห้วยเฮี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย พบว่านายคว้น จันทร์ศิริ เป็นประธานกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดและเป็นผู้รวบรวมข้าวโพด มีความชำนาญ และช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มในการพัฒนาคุณภาพการเก็บรักษาข้าวโพด รวมทั้งการขายข้าวโพดที่ได้ราคาสูงกับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาพูดคุย/จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพด บ้านเขาชี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง ซึ่งมีนายสุทิน ทิพย์พา เป็นประธานกลุ่ม ต่อมา กลุ่มข้าวโพดบ้านเขาชี จึงเดินทางไปศึกษา/ดูงานที่บ้านห้วยเฮี้ย ตำบลชำรุ อำเภอ นครไทย และได้พูดคุยกับนายคว้น จันทร์ศิริ จึงตกลงที่จะร่วมเป็นเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด เพื่อจะได้เป็นเพื่อนคู่คิดให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน ต่อมา กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดบ้านถ้ำพระ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง ได้มาศึกษา/ดูงานการบริหารจัดการกลุ่มและรวบรวมข้าวโพด และได้ตัดสินใจร่วมเป็นเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด

4.1.3 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

เครือข่ายรวบรวมข้าวโพดมีอิสระในการดำเนินงานของกลุ่มตนเอง กล่าวคือ แต่ละกลุ่มจะมีประธานกลุ่มซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อและประสานงานกับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร สัตว์ และเมล็ดพันธุ์ เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และระหว่างเครือข่ายด้วยกันเอง

(1) การบริหารจัดการภายในกลุ่มของสมาชิกเครือข่าย

กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายฯ มีอิสระในการดำเนินการและบริหารจัดการภายในกลุ่มของตนเอง สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย

(1.1) ผู้ประสานงานของกลุ่ม ฯ ประสานงานการดำเนินงานกับกลุ่มที่เป็นเครือข่าย ได้แก่ การสร้างยุ้งฉางเก็บข้าวโพดที่ถูกสุขลักษณะ ระบายอากาศได้ดี ทำให้ข้าวโพดมีความชื้นลดลง การสี และขนส่งข้าวโพด พร้อมทั้งราคาขายข้าวโพด ณ ราคาหน้าบริษัทโภคภัณฑ์อาหารสัตว์

(1.2) ผู้ประสานงานของกลุ่ม ฯ ประสานงานการดำเนินงานกับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ใช้ปลูก วิธีการเตรียมพื้นที่ การบำรุง ดูแล บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา และการคัดคุณภาพข้าวโพด

(1.3) ผู้ประสานงานของกลุ่ม ฯ ประสานกับ สกต.พิษณุโลก เกี่ยวกับราคาขายข้าวโพด ณ ราคาหน้าบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ข้อมูลการรวบรวมข้าวโพดและการรับจ่ายเงินการซื้อขายข้าวโพด นอกจากนี้ ยังประสานงานเกี่ยวกับการเอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่มมีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเรื่องข้าวโพด จะเห็นได้จากกลุ่มบ้านเขาศี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง ไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับบ้านห้วยเหี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย กลุ่มบ้านถ้ำพระ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งช้าง ไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ กับกลุ่มบ้านเขาศี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง โดย สกต.พิษณุโลกเป็นผู้ประสานและสนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณ

(2) แต่ละกลุ่มมีตัวแทนในการติดต่อประสานงานกัน

แต่ละกลุ่มจะมีตัวแทนของกลุ่ม เรียกว่า ผู้ประสานงาน ทำหน้าที่รวบรวม ติดต่อและประสานงานกับกลุ่มอื่นภายในเครือข่ายเดียวกัน เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และเจ้าหน้าที่บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์และเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งทำหน้าที่ให้คำปรึกษา/แนะนำแก่สมาชิกเครือข่าย ดังนี้

บ้านห้วยเหี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย คือ นายควน จันทศิริ

บ้านเขาศี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง คือ นายสุทิน ทิพย์พา

บ้านถ้ำพระ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งช้าง คือ เจ้าหน้าที่ สกต. พิษณุโลก

(นายเชื้อชาย วงศ์บุรี)

(3) กิจกรรมที่ทำให้เครือข่ายรวบรวมข้าวโพดเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

กิจกรรมที่ทำให้สมาชิกเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันซึ่งกันและกันเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ นายสุทิน ทิพย์พา ประธานกลุ่มบ้านเขาศี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง จะพูดคุย ปรีกษาหารือ กับนายด่วน จันท์ศิริ ประธานกลุ่มบ้านห้วยเหี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย ทุกครั้งที่มีการนัดซื้อ หรือต้องการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการขนส่งข้าวโพดไปยัง บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ และการจัดคิวขนถ่ายข้าวโพด ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของกลุ่มฯ เนื่องจากนายด่วน จันท์ศิริ มีความชำนาญ ประสพการณ์ และรอบรู้ในกระบวนการเจรจา และจัดคิวขนถ่ายข้าวโพดกับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ สามารถให้ความช่วยเหลือกลุ่มอื่น ๆ ในเครือข่ายได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ เกี่ยวกับการทำยุ่งฉางเก็บข้าวโพด การควบคุม และการคัดคุณภาพเมล็ดข้าวโพด ระหว่างสมาชิกเครือข่ายด้วยกันเอง

ต่อมา กลุ่มบ้านถ้ำพระ ตำบลชมพู อำเภอนิมนะปราง ได้มาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน ประสพการณ์เกี่ยวกับการรวบรวมข้าวโพด การสร้างยุ่งฉาง การควบคุมดูแลเมล็ดข้าวโพด และการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้ขายได้ในราคาที่เหมาะสมขึ้นกว่าเดิม กับกลุ่มบ้านเขาศี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทอง

(4) บทบาทของกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(4.1) ธ.ก.ส. สาขาพิษณุโลก นครไทย นิมนะปราง และวังทอง การสนับสนุน การดำเนินงาน มีรายละเอียด ดังนี้

① ธ.ก.ส. สาขาพิษณุโลก มีบทบาทในการให้สินเชื่อกับ สกต.พิษณุโลก เพื่อ สกต. พิษณุโลก ใช้เป็นทุนในการดำเนินธุรกิจรวบรวมข้าวโพด พร้อมทั้งกำกับ ดูแล และให้ คำปรึกษา สกต.พิษณุโลก ในฐานะผู้ตรวจสอบกิจการและตามที่ สกต.พิษณุโลกร้องขอ

② ธ.ก.ส. สาขานครไทย นิมนะปราง และวังทอง มีบทบาทในการให้บริการด้านสินเชื่อและคำปรึกษา โดยเน้นการรวมกันซื้อและรวมกันขาย แก่กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. ซึ่ง กลุ่มผู้รวบรวมข้าวโพดทั้ง 3 อำเภอ ส่วนใหญ่เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. สำหรับบทบาทต่อ สกต.พิษณุโลก มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา กับเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลกซึ่งมีประจำอยู่แต่ละอำเภอ ตามที่ร้องขอ

(4.2) สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมโยงลูกค้าแต่ละอำเภอ มีบทบาท ดังนี้

① สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น พันธุ์ข้าวโพด ปุ๋ย เป็นต้น ให้กับกลุ่มผู้รวบรวมข้าวโพด

② ให้คำปรึกษาการดำเนินงานและข้อมูลต่าง ๆ แก่กลุ่ม/สมาชิก

③ สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น การศึกษาดูงาน การจัดเวทีพูดคุย ซึ่งกันและกัน การพบปะ เยี่ยมเยียน เป็นต้น

④ จัดการระบบการโอนเงินระหว่างบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ กับ กลุ่มฯ โดย สกต.พิษณุโลกเป็นตัวกลางในการจ่ายเงินจากการขายข้าวโพดของกลุ่ม ฯ กล่าวคือ เมื่อกลุ่ม ฯ ขายข้าวโพดให้กับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ณ ราคาหน้าบริษัท ฯ ในแต่ละวัน หลังจากนั้น สกต.พิษณุโลก จะจ่ายเงินให้กับกลุ่ม ฯ ภายใน 1-2 วัน ต่อมาเมื่อบริษัท ฯ ได้รับ ข้าวโพดและตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้ว จึงจะจ่ายเงินให้กับ สกต.พิษณุโลก ดังนั้น การดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจบริการที่บริการที่ สกต.พิษณุโลก มอบให้ลูกค้า

⑤ ประสานงานกับบริษัท ฯ เกี่ยวกับราคาซื้อ-ขายข้าวโพด ซึ่งเป็นราคา ซื้อขาย ณ หน้าบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ข้อตกลงอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ได้แก่ การยกเว้นค่าขนส่งและลงข้าวโพด (โดยปกติผู้ขายจะต้องจ่ายค่าขนส่งข้าวโพด 10 บาทต่อตัน ค่าลง ข้าวโพด 10 บาทต่อตัน) ในกรณีที่สมาชิกเครือข่าย ฯ นำข้าวโพดไปขายให้บริษัท ฯ แต่ไม่สามารถ ข้างและลงข้าวโพดได้ทันในวันเดียวกัน และในวันดังกล่าวราคาข้าวโพด ณ หน้าบริษัทเจริญโภค ภัณฑ์อาหารสัตว์ สูงกว่าราคาข้าวโพดในวันถัดมา สมาชิก ฯ สามารถขายข้าวโพดได้ในราคาที่ สูงกว่า อย่างไรก็ตาม หากในวันถัดมา ราคาข้าวโพดสูงกว่าวันที่ไม่สามารถข้างและลงข้าวโพด สมาชิก ฯ สามารถขายข้าวโพดในราคาที่สูงกว่า เป็นต้น

⑥ ประสานงานกับกลุ่มที่เป็นสมาชิกเครือข่าย เกี่ยวกับการรวบรวม ข้าวโพด ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน การเงิน ฝึกทักษะการคัดคุณภาพข้าวโพด เป็นต้น

(4.3) บริษัทเจริญโภคภัณฑ์พิษณุโลก ซึ่งประกอบด้วยบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ อาหารสัตว์ และบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ โดยบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ทำหน้าที่ ในการรับซื้อข้าวโพด และให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่สมาชิกเครือข่าย ฯ เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวและ คัดคุณภาพข้าวโพด สำหรับบริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ ทำหน้าที่ในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดและให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่สมาชิกเครือข่าย ฯ เกี่ยวกับการปลูกและการบำรุง รักษา ข้าวโพด นอกจากนี้ ในบางโอกาสบริษัท ฯ ยังส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำในการปลูก บำรุง ดูแล รักษา และเก็บเกี่ยวข้าวโพด โดยทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของ สกต.พิษณุโลก ที่ประจำอยู่ในท้องที่ นั้น ๆ เพื่อให้ผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพตรงกับความต้องการของบริษัท ฯ หากมีปัญหาและ ข้อขัดข้องบริษัท ฯ จะประสานไปยัง สกต.พิษณุโลก เช่น กรณีที่สมาชิกเครือข่ายบางรายส่ง ข้าวโพดที่ไม่ได้คุณภาพ บริษัท ฯ จะแจ้งประสานไปยัง สกต.พิษณุโลก เพื่อดำเนินการต่อไป

(4.4) เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด สมาชิกของเครือข่าย คือ กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดจะ มีตัวแทนในการรวบรวมผลผลิตขายให้กับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ดังนั้น แต่ละกลุ่ม ฯ จะมีผู้ประสานดำเนินการประสานงานซึ่งกันและกันเพื่อทราบราคาซื้อและขายในขณะนั้น คิวการ ขนส่งผลผลิตไปยังบริษัท ฯ และการขนถ่ายผลผลิตจากรถบรรทุกไปยังโรงเก็บข้าวโพดของ บริษัท ฯ รวมทั้งเป็นผู้ที่ประสานกับบริษัท ฯ เกี่ยวกับรายละเอียดคุณภาพข้าวโพดที่ต้องการ ประสานแจ้งการขายให้กับบริษัท ฯ และ สกต.พิษณุโลก ทราบล่วงหน้า หากมีปัญหาในการเจรจา

ต่อรองกับบริษัท ฯ ผู้แทนกลุ่มจะประสานแจ้งให้กับ เจ้าหน้าที่ของ สกต. พิชญ์โลก ทราบและ
ดำเนินการแก้ไข

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่เป็นต้นแบบและเป็นกลุ่มหลักของเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด คือ
กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดบ้านห้วยเอี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย ซึ่งมีนายควน จันทรศิริ เป็นประธาน
กลุ่ม ฯ เนื่องจากมีความชำนาญในการดูแลรักษา คุณภาพข้าวโพด การขนส่งและจัดคิวขนถ่าย
ข้าวโพดให้กับบริษัท ฯ เป็นอย่างดี

(5) การบริหารจัดการเครือข่าย

ในการบริหารจัดการเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด สกต. พิชญ์โลก เป็นแม่ข่าย สมาชิก
เครือข่ายประกอบด้วย กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพด จำนวน 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีผู้ประสานงานกลุ่ม คือ
บ้านห้วยเอี้ย ตำบลชำรุ อำเภอนครไทย คือ นายควน จันทรศิริ บ้านเขาชี ตำบลบ้านกลาง
อำเภอวังทอง คือ นายสุทิน ทิพย์พา บ้านถ้ำพระ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง คือ เจ้าหน้าที่
สกต. พิชญ์โลก (นายเชื้อชาย วงศ์บุรี) ดังนั้น การประสานงานกับเครือข่าย ฯ จึงเป็นการ
ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ สกต. พิชญ์โลก กับผู้ประสานงานของกลุ่ม หลังจากนั้น
ผู้ประสานงานกลุ่มจะนำข้อมูลร่วมประชุม พุดคุยกับสมาชิกกลุ่มต่อไป อย่างไรก็ตาม การประชุม
ระหว่างเจ้าหน้าที่ สกต. พิชญ์โลกกับผู้ประสานงานของกลุ่มไม่ได้มีการกำหนดไว้เป็นการแน่นอน
แต่ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการสมาชิก ฯ

4.1.4 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

การจัดตั้งเครือข่ายรวบรวมข้าวโพดมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

- (1) ตัดวงจรการเป็นหนี้ในระบบ และการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง
- (2) ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านความรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสาร

เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดข้าวโพด

โดยมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัวให้ดีขึ้น

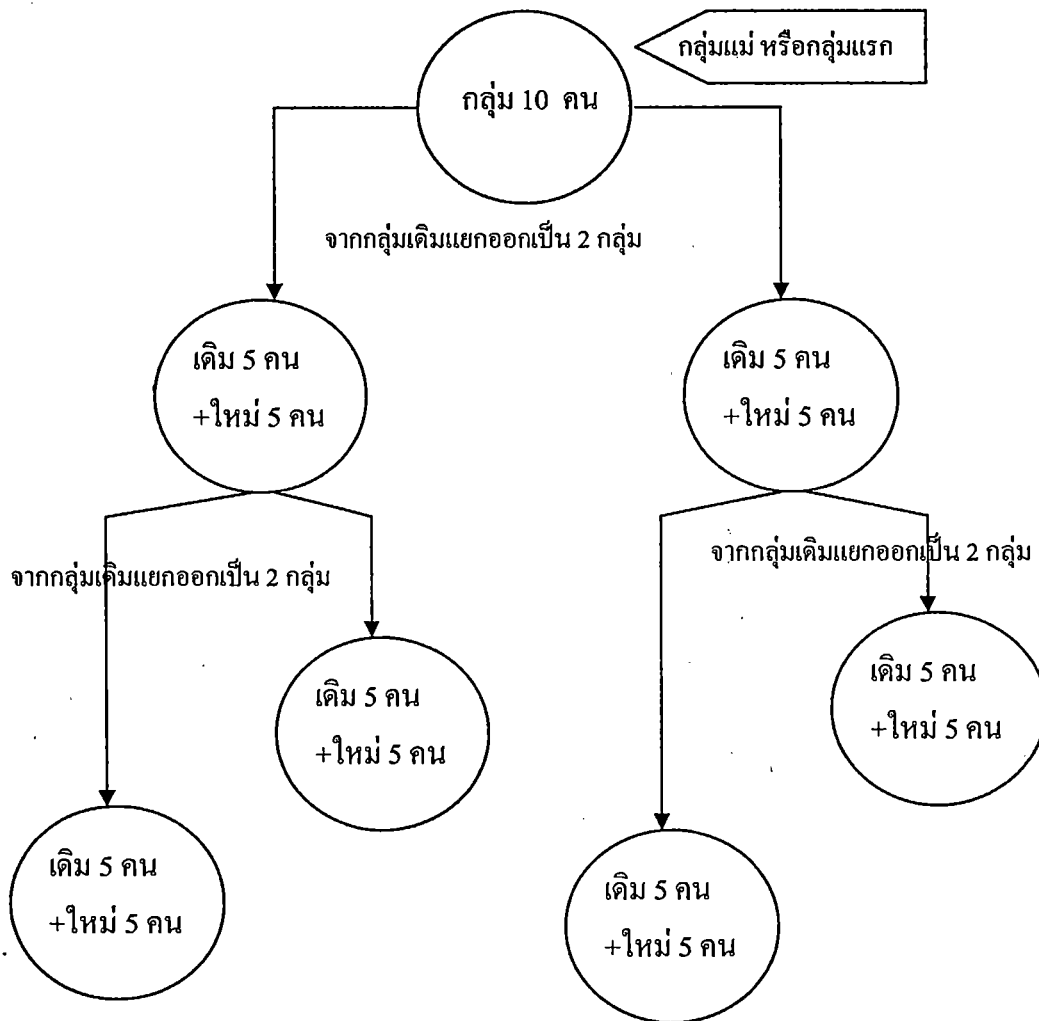
4.1.5 แนวทางการดำเนินการ (ที่ทีมวิจัยได้กำหนดกรอบไว้)

กรอบการดำเนินงานที่ทีมวิจัยได้วางไว้ คือ สกต. พิชญ์โลก เป็นแม่ข่ายในการดำเนินงาน
สมาชิกเครือข่ายแต่ละกลุ่มมีผู้ประสานงาน ซึ่งทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานกับ สกต. และ
บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ และบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ พร้อมกับดำเนินการควบคุม
คุณภาพการผลิตข้าวโพดให้คงมาตรฐานที่ดี พัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งต่อไป สำหรับผู้ประสานงาน
หลัก คือ นายควน จันทรศิริ ธ.ก.ส. ทำหน้าที่ในการหนุนเสริมความรู้และเงินทุนแก่กลุ่ม ฯ และ
สกต. พิชญ์โลก

อย่างไรก็ตาม สำหรับเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด ทีมวิจัยได้วางกรอบแนวทางการ
ดำเนินงานไว้ 2 ลักษณะ คือ เครือข่าย ฯ ระดับหมู่บ้าน และระดับจังหวัด รายละเอียดดังรูปที่ 4.2
และ 4.3 ตามลำดับ

(1) เครือข่าย ฯ ระดับหมู่บ้าน

รูปที่ 4.2 รูปแบบเครือข่ายรวบรวมข่าวโพระดับหมู่บ้าน

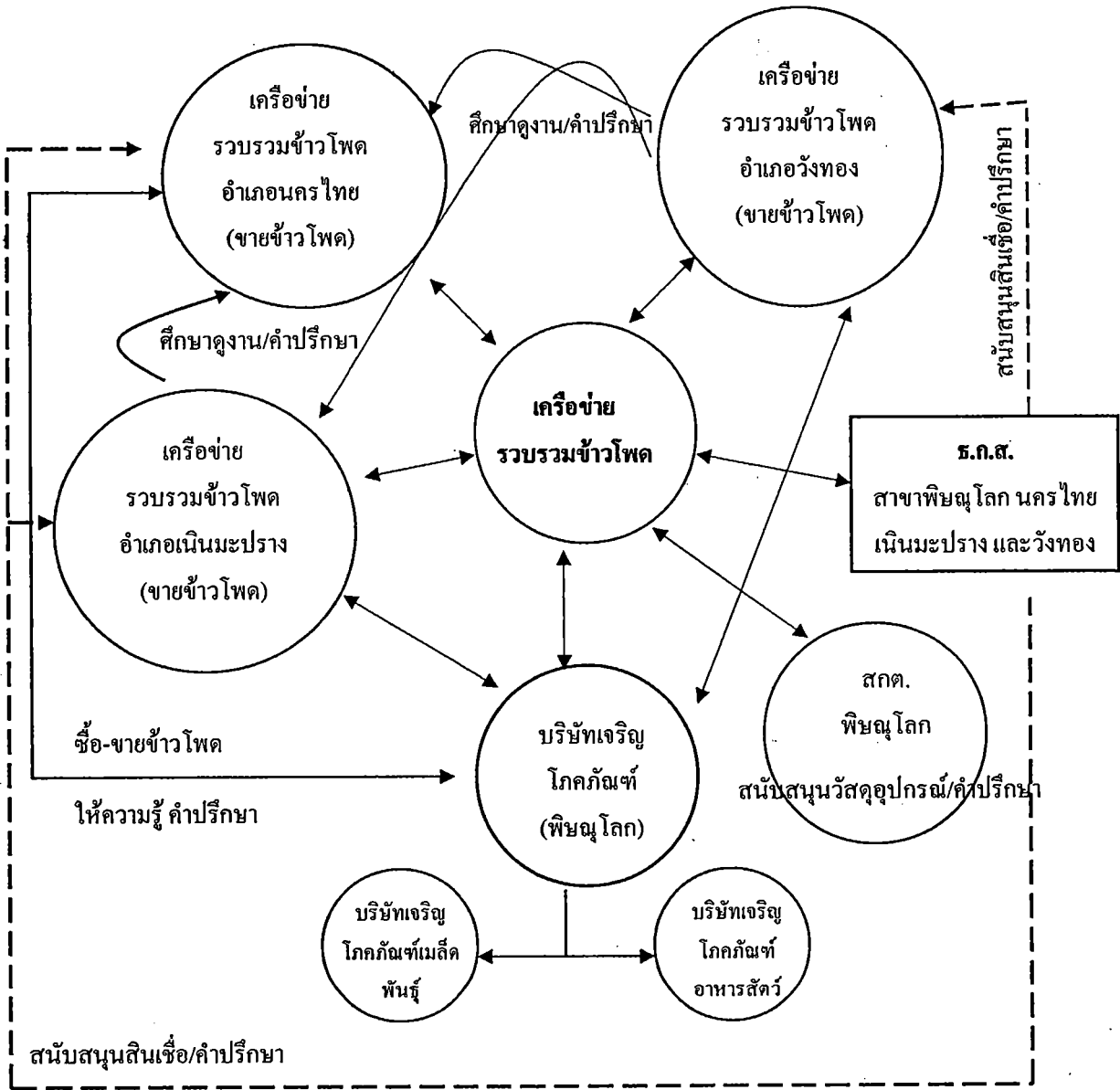

รูปที่ 4.2 จากกลุ่มแรกที่เกษตรกรมีการรวมกัน กลุ่มละ 10 คน (กลุ่มละ 10 คน เนื่องจากสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้คล่องและสะดวกที่สุด นอกจากนี้ ยังสามารถขอรับการสนับสนุนสินเชื่อ จาก ธ.ก.ส. ได้กลุ่มละ 500,000 บาท) เมื่อสามารถดำเนินการได้ระยะหนึ่งแล้ว สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างดีแล้ว และพร้อมที่จะแยกกลุ่มเพื่อไปจัดตั้งกลุ่มใหม่ อีก 2 กลุ่ม ดังนั้น กลุ่มใหม่ที่เกิดขึ้นกลุ่มที่ 1 จะมีสมาชิกจากกลุ่มเดิม 5 คน สมาชิกใหม่อีก 5 คน กลุ่มใหม่ที่เกิดขึ้นกลุ่มที่ 2 จะมีสมาชิกจากกลุ่มเดิม 5 คน สมาชิกใหม่อีก 5 คน ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนสามารถครอบคลุมคนทั้งหมดหมู่บ้าน ที่เป็นเช่นนี้ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์การบริหารจัดการกลุ่ม และการทำงานที่ร่วมกัน อันจะ

นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่ม เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม และการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสมาชิก เมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็ง เครือข่ายก็จะมีความเข้มแข็งตามไปด้วย บทบาทของ สกต.พิษณุโลก และ ธ.ก.ส.ก็จะทำงานเชื่อมประสานกับเครือข่ายมากขึ้น

(2) เครือข่าย ฯ ระดับจังหวัด

รูปที่ 4.3 เครือข่ายรวบรวมข้าวโพดระดับจังหวัด

จากรูปที่ 4.3 จะพบว่า แนวทางที่ทีมวิจัยได้วางทิศทางไว้ คือ

(1) กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดภายในอำเภอมีการเชื่อมโยงเครือข่ายรวบรวมข้าวโพดอำเภอ โดยมีเป้าหมาย จำนวน 3 อำเภอ คือ นครไทย วังทอง และเนินมะปราง

(2) บทบาทของ สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ พร้อมทั้งการจัดระบบการเงินซื้อขายข้าวโพดระหว่างเครือข่าย ฯ กับบริษัท ฯ และเครือข่ายกับสมาชิกกลุ่มรวบรวมข้าวโพด

(3) บทบาท ธ.ก.ส. สนับสนุนด้านเงินทุนและวิชาการแก่เครือข่ายฯ

(4) การบริหารจัดการเครือข่าย เครือข่ายแต่ละอำเภอจะมีผู้ประสานงาน ทำหน้าที่ประสานการดำเนินการรวบรวมข้าวโพด ซื้อขายข้าวโพด กับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ประสานเรื่องการเงินกับ สกต.พิษณุโลก

4.1.6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เครือข่ายรวบรวมข้าวโพดที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยถือว่าเป็นความสำเร็จในระดับหนึ่ง เนื่องจากยังไม่มีเครือข่ายรวบรวมข้าวโพดมาก่อน โดยมีปัจจัยสนับสนุนดังนี้

(1) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความชัดเจน กล่าวคือ ผู้ปลูกข้าวโพดมักประสบกับปัญหาราคาข้าวโพดตกต่ำ หนี้นอกระบบ ต้องขายข้าวโพดให้กับเจ้าหนี้ยี่งเท่านั้น ส่งผลให้มีรายได้น้อย เมื่อเกษตรกรผู้ขายข้าวโพดเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ฯ สามารถขายข้าวโพดดังกล่าวสามารถขายได้ราคาสูงกว่าท้องตลาด ไม่ต้องกังวลเรื่องการจ่ายเงิน จึงทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

(2) การทำข้อตกลงที่ทำร่วมกันระหว่าง สกต.พิษณุโลกกับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ทำให้สมาชิกเครือข่ายได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น การยกเว้นค่าธรรมเนียมการชั่งและลงข้าวโพด ราคาข้าวโพด เป็นต้น เป็นแรงจูงใจให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ฯ

(3) เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และ สกต. พิษณุโลก มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับสมาชิกกลุ่ม/เครือข่าย ทำให้มีความเชื่อถือและไว้วางใจเนื่องจากทำงานร่วมกันมานานและรู้จักคุ้นเคยกันดี

(4) ทุนในการดำเนินธุรกิจรวบรวมข้าวโพดของ สกต.พิษณุโลก มีเพียงพอ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจาก ธ.ก.ส.สาขาพิษณุโลก

(5) ผู้นำกลุ่มหรือผู้ประสานกลุ่มมีความอดทน เสียสละ เชื้อม้นและไว้วางใจใน สกต.พิษณุโลก ที่จะสามารถสนับสนุนเงินทุนในการรวบรวมข้าวโพด เนื่องจากการรวบรวมข้าวโพดของผู้ประสานงานกลุ่ม บางครั้งจำเป็นต้องรับซื้อข้าวโพดของสมาชิก ในทำนองเดียวกัน เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก ก็มีความเชื่อมั่นตัวผู้ประสานงานกลุ่มซึ่งเป็นผู้รวบรวมข้าวโพด จึงทำให้การดำเนินงานรวบรวมข้าวโพดเป็นไปอย่างราบรื่น

(6) ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก ที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานรวบรวมข้าวโพดดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและรอบคอบ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

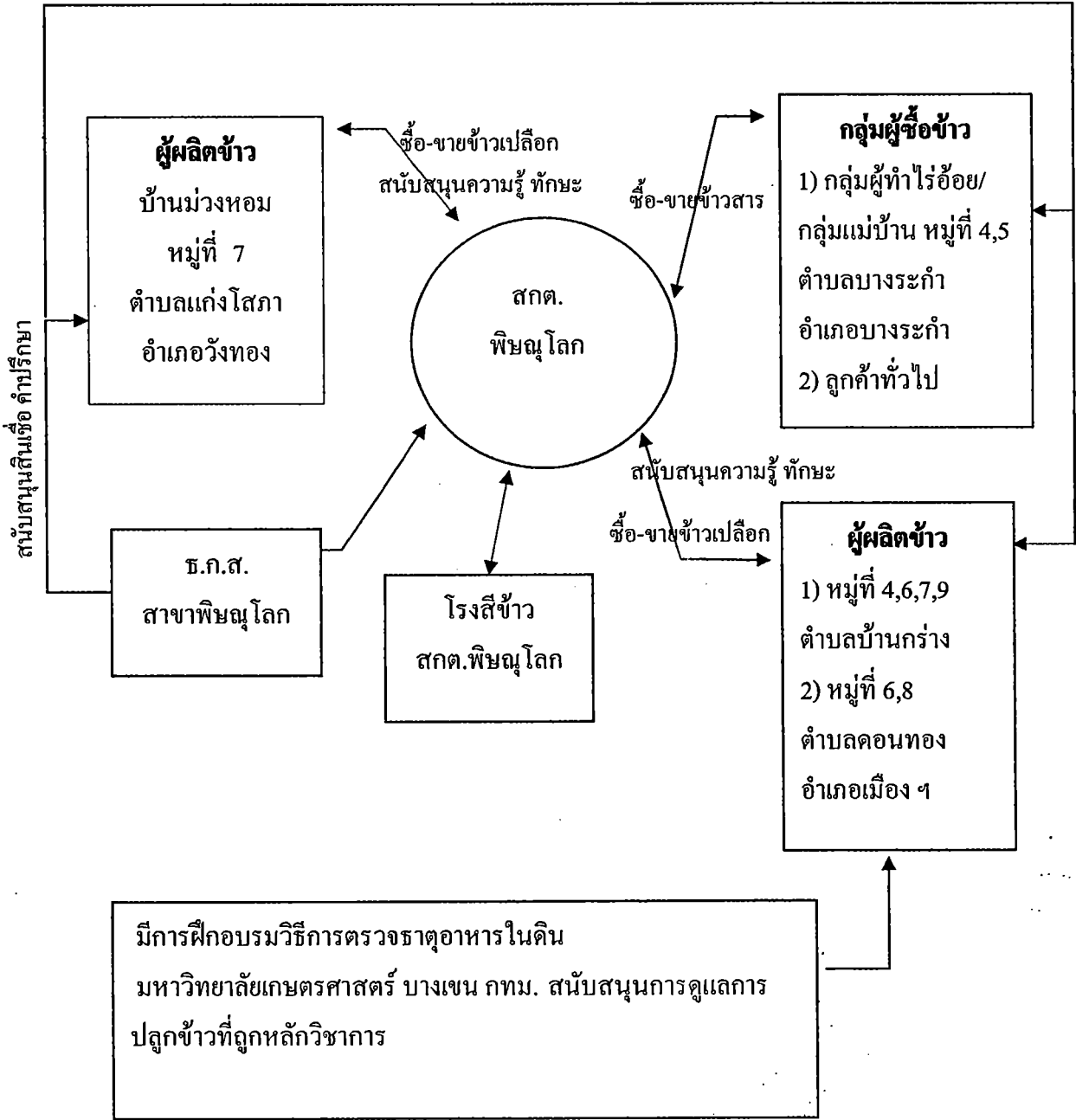
(7) อยู่ใกล้จุดรับซื้อ กล่าวคือ มีบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์อยู่ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ทำให้สะดวกในการขนส่งข้าวโพด

(8) การสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัยตรงกันหรือสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ จึงทำให้การดำเนินงานสร้างเครือข่ายเป็นไปอย่างเข้มข้นและแข็งแกร่ง (แต่อยู่บนพื้นฐานของความสนใจและความเต็มใจของสมาชิกเครือข่าย) เพราะว่า เมื่อกลุ่ม ฯ หรือเครือข่ายเข้มแข็ง จะทำให้เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลกทำงานน้อยลง ทำให้มีเวลาในการคิดสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม/เครือข่ายได้หลากหลายรูปแบบมากขึ้น

4.2 เครือข่ายข้าวปลอดภัย

4.2.1 รูปแบบของเครือข่ายข้าวปลอดภัย

รูปที่ 4.4 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายข้าวปลอดภัย

4.2.1 รูปแบบของเครือข่ายข้าวปลอดภัย

จากรูปที่ 4.4 จะพบว่า เครือข่ายข้าวปลอดภัยมีรูปแบบการเชื่อมโยงกันโดยมี สกต. พิษณุโลก เป็นแม่ข่าย สมาชิกเครือข่ายประกอบด้วย ผู้ผลิตข้าว ได้แก่ อำเภอวังทอง จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ บ้านม่วงหอม ตำบลแก่งโสภา อำเภอเมืองพิษณุโลก จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 6,8 ตำบลคอนทอง หมู่ที่ 4,6,7,9 ตำบลบ้านกร่าง ผู้บริโภคข้าว ได้แก่ อำเภอบางระกำ จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4,5 ตำบลบางระกำ และลูกค้าทั่วไป

สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย มีบทบาทในการรับซื้อข้าวเปลือกของสมาชิกเครือข่ายจากอำเภอวังทอง และเมืองพิษณุโลก และขายข้าวสารให้กับสมาชิกเครือข่ายอำเภอบางระกำ และบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป โดย สกต.พิษณุโลก มีโรงสีข้าวเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ สกต.พิษณุโลก ยังมีบทบาทในการส่งเสริมและให้คำปรึกษา/แนะนำการปลูกข้าวปลอดภัยแก่สมาชิกตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ข้าว ปลูกข้าว การดูแล บำรุง รักษา การใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชต่าง ๆ การเก็บเกี่ยว และการตากข้าว

ร.ก.ส. สาขาพิษณุโลก มีบทบาทในการให้สินเชื่อกับ สกต.พิษณุโลก เพื่อ สกต. พิษณุโลก ใช้เป็นทุนในการดำเนินธุรกิจซื้อ-ขายข้าว พร้อมทั้งกำกับ ดูแล และให้คำปรึกษา สกต.พิษณุโลก ในฐานะผู้ตรวจสอบกิจการและตามที่ สกต.พิษณุโลกร้องขอ

กลุ่มผู้ผลิตข้าว มีบทบาทในการผลิตข้าวให้มีความปลอดภัยทั้งกระบวนการผลิต เพื่อให้เป็นข้าวสารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ป้อนโรงสี สำหรับกลุ่มผู้บริโภคข้าวและลูกค้าทั่วไป มีบทบาทในการซื้อข้าวสารจากโรงสีไปบริโภคและจำหน่าย

4.2.2 ความเป็นมาของเครือข่ายข้าวปลอดภัย

เกษตรกรส่วนใหญ่ในจังหวัดพิษณุโลก นิยมใส่ปุ๋ยยูเรียในนาข้าว เพราะเห็นว่าทำให้ข้าวมีสีเขียว ซึ่งเกษตรกรมองว่าข้าวมีสุขภาพดี จะมีโรคหรือแมลงมารบกวนเนื่องจากสีเขียวของใบข้าวหรือไม่ มักจะไม่ค่อยสนใจ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีโรคหรือแมลงรบกวนข้าว เกษตรจะใช้สารเคมีฉีดพ่นเพื่อฆ่าแมลง รวมทั้งฆ่าวัชพืชในนาข้าวด้วย และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยคิดต้นทุนในการผลิตข้าว นอกจากนี้ ยังมีเกษตรกรบางรายเก็บเกี่ยวข้าวก่อนที่ข้าวจะสุก เพราะเกรงว่าจะเก็บเกี่ยวไม่ทันเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ ส่งผลต่อคุณภาพของข้าวที่ออกสู่ท้องตลาด ทำให้คุณภาพของข้าวต่ำลง มีสารพิษตกค้างเป็นจำนวนมาก ราคาผลผลิตตกต่ำ ส่งผลให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสารพิษตกค้างในร่างกายเป็นจำนวนมาก สุขภาพอ่อนแอ ป่วยเป็นโรคบ่อย เสียเงินค่ารักษาพยาบาล ขายข้าวได้ในราคาต่ำ ทำให้ครอบครัวมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่รายได้ยังมีเท่าเดิม หรืออาจจะน้อยกว่าเดิม

เครือข่ายข้าวปลอดภัยเกิดจากการพูดคุยระหว่างเกษตรกรผู้ที่ต้องการลดต้นทุนการผลิต บริโภคข้าวอย่างปลอดภัย และราคาข้าวไม่ตกต่ำ ในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง พรหมพิราม

บางระกำ และวังทอง กับเจ้าหน้าที่ของ สกต. พิษณุโลก ผลจากการพูดคุยทำให้ สกต.พิษณุโลก ต้องวิเคราะห์ศักยภาพขององค์กรตนเอง ผู้บริโภคข้าว ผู้ผลิตข้าว และความเป็นไปได้ของการดำเนินงาน จากการวิเคราะห์พบว่า สกต. พิษณุโลก มีกิจการโรงสีข้าว มีกลุ่มผู้ผลิตและบริโภคข้าว รวมทั้งมีผู้สนใจบริโภคข้าวปลอดภัย จึงเป็นเหตุให้มีโครงการข้าวปลอดภัยเกิดขึ้น กระบวนการจึงเริ่มจาก วันที่ 18 มกราคม 2549 ณ วัดนิมิตตราราม หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมืองพิษณุโลก จัดให้มีโครงการ “อบรมโครงการเกษตรกรคนเก่ง” ตามโครงการข้าวปลอดภัย ผู้ที่เข้าร่วมประชุม เป็นผู้แทนของกลุ่มเกษตรกรที่มีความรู้ ความสามารถด้านข้าวโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดกิจกรรม “เพื่อนช่วยเพื่อน” มีผู้ที่เข้าร่วมประชุม จำนวน 44 คน จาก 4 อำเภอ ได้แก่

- (1) อำเภอวังทอง ตำบลวังพิถน หมู่ที่ 13 ตำบลแม่ระกา หมู่ที่ 15
- (2) อำเภอเมืองพิษณุโลก ตำบลคอนทอง หมู่ที่ 6,8 ตำบลบ้านกร่าง หมู่ที่ 7
- (3) อำเภอพรหมพิราม ตำบลพรหมพิราม หมู่ที่ 11,14 ตำบลศรีภิรมย์ หมู่ที่ 7
- (4) อำเภอบางระกำ ตำบลบางระกำ หมู่ที่ 4,5

ประเด็นที่พูดคุยกัน ได้แก่ (1) อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มาให้ความรู้เรื่องคุณภาพอาหาร (การเป็นครัวของโลก) เพื่อให้เห็นความสำคัญของอาหารปลอดภัย (ปลอดจากสารพิษ) (2) ผู้จัดการ สกต.พิษณุโลก ให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรอย่างปลอดภัย ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ (3) เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรปลอดสารพิษ ได้แก่ นายจำนงค์ ดัวมั่ง ที่ประชุมมีการเลือกผู้แทนเครือข่ายข้าวปลอดภัย ทำหน้าที่กำกับ ดูแลและประสานงานกับสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่าย คือ อำเภอเมืองพิษณุโลก ได้แก่ นายจำนงค์ ดัวมั่ง นายสำเริง เนียมหอม และนายสมชาย บุญเนียม อำเภอพรหมพิราม ได้แก่ นายชวิช อ่อนคำภา อำเภอบางระกำ ได้แก่ นายจำลอง ยอดศิลป์ และนายอำนาจ เจริญเขต อำเภอวังทอง ได้แก่ นายจำเนียร สิวงษ์วาท และนายเล็ก นกสันเทียะ

4.2.3 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

การบริหารจัดการเครือข่าย ฯ สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย โดยมีศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมอยู่ที่โรงสีข้าว สมาชิกเครือข่ายจะต้องผลิตข้าวที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างและส่งข้าวดังกล่าวให้กับโรงสี ซึ่งได้ตกลงราคาประกันและความซึนกันไว้เรียบร้อยแล้ว แนวทางการดำเนินงานร่วมกัน มีดังนี้

- (1) สถานที่รับซื้อข้าว ได้แก่ โรงสี ของ สกต. พิษณุโลก ตั้งอยู่ตำบลคอนทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก และความสามารถในการรับซื้อข้าว ข้าวสด จำนวน 2,000 ตัน ข้าวแห้ง 1,800 ตัน (ข้าวชัณนาท 1,500 ตัน ข้าวหอมมะลิ 300 ตัน)
- (2) มีการกำหนดวิธีปฏิบัติและควบคุมคุณภาพของข้าวตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง รายละเอียดที่สำคัญ ได้แก่

(2.1) เมล็ดพันธุ์ข้าว ดำเนินการ ดังนี้

สกต. พืชโลก สามารถจัดหาพันธุ์ข้าว (จากศูนย์วิจัยข้าวพืชโลก) ให้แก่เกษตรกรได้อย่างครบวงจร คือ จัดหาพันธุ์ บริการสินเชื่อ และรับซื้อข้าวคืนในปี 2549 สำหรับในปี 2550 เกษตรจะต้องเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้เพื่อนำมาเป็นพันธุ์ข้าวเอง นอกจากนี้ สกต. พืชโลก ยังเป็นตัวกลางในการซื้อ-ขาย และรับซื้อคืนเมล็ดพันธุ์ข้าว ขณะนี้ราคาเมล็ดพันธุ์กิโลกรัมละ 12 บาท (พันธุ์ชัยนาท)

สำหรับนายจ้างนัค ค้างมั่ง ขณะนี้เก็บพันธุ์ข้าวไว้ปลูกเอง (คือ ข้าวพันธุ์ชัยนาท) ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ สำหรับกลุ่มและสมาชิกคนอื่น ๆ หากมีความสนใจและต้องการเพาะพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง สามารถเรียนรู้กับนายจ้างนัค ค้างมั่ง ได้

(2.2) ปุ๋ย

สกต. พืชโลก สามารถจัดหาปุ๋ยให้แต่ละพื้นที่ได้ตามความต้องการของเกษตรกร หรือหากต้องการใช้ปุ๋ยชีวภาพ สมาชิกเครือข่ายสามารถปรึกษาผู้แทนเครือข่ายข้าวปลอดภัยแต่ละอำเภอ อย่างไรก็ตาม สกต. พืชโลก ทำแปลงทดลองในการใช้ปุ๋ยแต่ละสูตร และติดตามผล เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลจากการใช้ปุ๋ย สารเคมีอย่างถูกวิธีและได้ข้าวที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง จำนวน 2 แปลง คือ ตำบลบ้านกร่าง 1 แปลง และตำบลดอนทอง 1 แปลง

(2.3) นิยามข้าวปลอดภัย

สมาชิกเครือข่าย ฯ ได้มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับความหมายของ ข้าวปลอดภัย ซึ่งเวทีพูดคุยได้มีมติว่า ข้าวปลอดภัย หมายถึง ข้าวสารที่ไม่มีสารพิษตกค้าง ซึ่งเกษตรกรสามารถใช้สารเคมีได้ แต่จะต้องมีกระบวนการทำให้ข้าวดังกล่าวมีความปลอดภัย ไม่มีสารเคมีตกค้างในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดระยะเวลาปลอดภัยในการใช้สารเคมี โดยที่ประชุมได้ให้แนวทางในการกำกับ ดูแลข้าวให้ปลอดภัย กล่าวคือ ถ้าข้าวออกรวงภายใน 30 วัน ห้ามฉีดยาโดยเด็ดขาด ผู้แทนเครือข่ายข้าวปลอดภัยแต่ละพื้นที่ หัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. และเจ้าหน้าที่ สกต. พืชโลก จะเป็นผู้กำกับ ดูแล ซึ่งตำบลบ้านกร่างมอบให้ นายจ้างนัค ค้างมั่ง เป็นผู้ควบคุม ตำบลดอนทองมอบให้นายหวาน ใจสมัคร เป็นผู้ควบคุม ดูแล กรณีที่มีคำถาม/ปัญหา-อุปสรรค ติดต่อเจ้าหน้าที่ สกต. พืชโลก

(2.4) การเก็บเกี่ยวข้าว

การเก็บเกี่ยวข้าวเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการปลอดสารพิษตกค้างของข้าว ดังนั้น เครือข่าย ฯ จึงให้มีการควบคุมคุณภาพข้าว โดยก่อนเกี่ยวข้าว 15 วัน จะต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ของ สกต. พืชโลก ก่อนเพื่อกำหนดวันเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตาม ก่อนจะเกี่ยวข้าว 15 วัน จะต้องระบายน้ำออกจากนาให้หมด

(2.6) เพลี้ย

เพลี้ย เป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรที่จะปลูกข้าวปลอดภัย เนื่องจากเกษตรกรมักจะใช้ยาปราบเพลี้ย ทำให้มีสารพิษตกค้างในข้าว ดังนั้น ที่ประชุมจึงให้แนวทางแก่เกษตรกร โดยการหมั่นดูแลนาข้าว จะสามารถช่วยป้องกันได้ในเบื้องต้น

(2.5) ราคาขายข้าว

สกต. พิชณุโลก ประกันราคาข้าวเปลือก 6,800 บาท/ตัน ณ ความชื้น 13 % โดยเทียบราคากับกรมการค้าภายใน สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการฯ เมื่อขายให้ สกต. พิชณุโลก จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทราบราคาขายก่อนล่วงหน้า เพราะฉะนั้น หลังจากวัดความชื้นแล้วสามารถคิดคำนวณราคาขายข้าวได้เลย จะเห็นได้ว่าลูกค้ามีความสะดวกเป็นอย่างมาก

(2.7) ศักยภาพของโรงสีและลานตากข้าว สกต. พิชณุโลก

ลานตากข้าวสามารถรองรับได้ครั้งละ 20 ตัน (ประมาณ 2,000 ไร่ พื้นที่ที่จะนำข้าวเปลือกมาตากที่ลาน คือ อำเภอเมือง และวังทอง) ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการลานตากข้าวและโรงสีข้าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก จึงได้เสนอให้สมาชิกมีการกำหนดวันปลูกข้าวให้ชัดเจนและไม่ตรงกัน จึงจะทำให้ข้าวเปลือกที่จะนำมาตากไม่เกิดปัญหาล้นลานตากข้าว และสามารถสีข้าวได้ตามกำหนด

4.2.4 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

การจัดตั้งเครือข่ายโครงการข้าวปลอดภัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมข้าวและช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มผู้ผลิตข้าวและกลุ่มผู้ซื้อ โดยมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อยกระดับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น

4.2.5 แนวทางการดำเนินการ (ที่ทีมวิจัยได้กำหนดกรอบไว้)

(1) สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่ายและศูนย์กลางในการดำเนินงานและประสานงาน นอกจากนี้ พยายามขยายเครือข่ายข้าวปลอดภัยให้มากขึ้น เพื่อให้กิจกรรมของเครือข่ายและโรงสีดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยพยายามที่จะเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ผลิตและซื้อข้าวที่สนใจข้าวปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง ในอำเภออื่น ๆ ต่อไป

(2) สกต.พิษณุโลก ในฐานะแม่ข่าย จะสนับสนุน ส่งเสริมให้สมาชิกเครือข่ายสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ กล่าวคือ ส่งเสริมให้สมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น โดยการเรียนรู้ไปทำไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ค่อยระมัดระวังในการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ใช้ปริมาณมากเกินไป ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ส่งผลต่อต้นทุนการลงทุนทำนาสูงขึ้น หากสมาชิกมีความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ทำให้ค่าใช้จ่ายดังกล่าวลดลง ตนเองและผู้บริโภค

สามารถบริโภคข้าวที่ปลอดภัย สารพิษตกค้างในร่างกายมีน้อย เมื่อสมาชิกสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายในการลงทุน ทำนาได้ จะส่งผลให้การเป็นหนี้ลดลง และนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

(3) สนับสนุนสมาชิกให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงสีและสมาชิกสามารถผลิตข้าวปลอดภัยให้กับโรงสีอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ โรงสีมีความจำเป็นที่จะต้องมีข้าวปลอดภัยสารพิษตกค้างป้อนโรงสี และส่งออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จะต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานมากขึ้น เพื่อให้เกิดแรงจูงใจให้สมาชิกผลิตข้าวที่ปลอดภัยสารพิษตกค้างป้อนให้กับโรงสี

4.2.6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เนื่องจากเครือข่ายข้าวปลอดภัย กำลังอยู่ในช่วงการเริ่มต้นในการทำงานร่วมกัน ดังนั้น ความเข้าใจเรื่องข้าวปลอดภัยสารพิษตกค้างโดยการควบคุมกระบวนการผลิตทั้งกระบวนการ และการประกันราคาข้าว จึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและต้องใช้เวลามาก อย่างไรก็ตาม เครือข่ายข้าวปลอดภัยก็สามารถดำเนินงานได้ในระยะหนึ่ง แต่เป็นความสัมพันธ์แบบหลวม ๆ ทีมวิจัยเห็นว่าการดำเนินงานดังกล่าวมีความสำเร็จในการทำงานกันในลักษณะเครือข่ายในระดับหนึ่ง ซึ่งปัจจัยที่เอื้อให้เกิดเครือข่ายดังกล่าว ได้แก่

(1) เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และ สกต. พิษณุโลก มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับสมาชิกกลุ่ม/เครือข่าย ทำให้สมาชิกมีความเชื่อถือและไว้วางใจที่จะร่วมงานด้วย นอกจากนี้ ความไว้วางใจในเรื่องสถานะทางการเงินของ สกต.พิษณุโลก เป็นหลักประกันทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจ

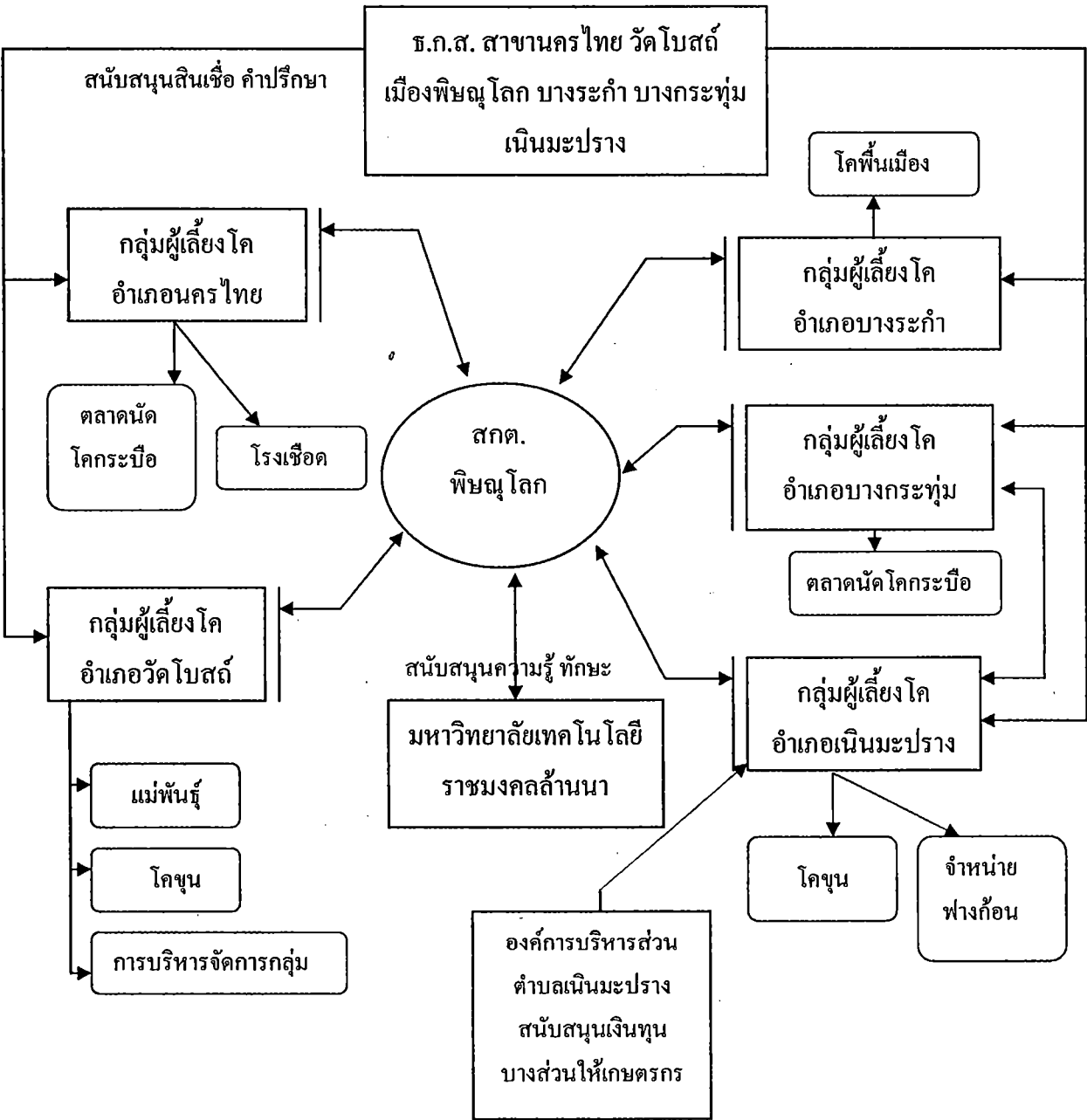
(2) ผู้นำเครือข่ายมีความเสียสละ อดทน เข้มแข็ง จริงจัง กล่าวคือ ผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากในการดำเนินงานของเครือข่ายข้าวปลอดภัย เนื่องจากสมาชิกมีความเชื่อถือและไว้วางใจผู้นำ ดังนั้น เมื่อผู้นำเปลี่ยนวิธีการผลิตข้าว มาเป็นการผลิตข้าวปลอดภัยเป็นตัวอย่าง และเห็นผลชัดเจนในการลดต้นทุนการผลิต ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และอดทนในการสนับสนุนสมาชิกให้เปลี่ยนวิธีการผลิตข้าว จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายข้าวปลอดภัยสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม สมาชิกบางราย/กลุ่ม ยังไม่เห็นความสำคัญของการประกันราคาข้าวเปลือกของโรงสี สกต. พิษณุโลก ได้นำข้าวขายให้กับ สกต. พิษณุโลกในราคาตลาด ไม่ใช่ราคาประกัน เพราะว่าการตลาดสูงกว่าราคาประกันของโรงสี ฯ สมาชิก ฯ บางรายขายข้าวเปลือกให้กับพ่อค้าคนอื่น เนื่องจากราคาตลาดสูงกว่าราคาประกันของโรงสี ฯ ทำให้ สกต.พิษณุโลก ไม่มีข้าวป้อนโรงสีและตลาด รวมทั้งมีต้นทุนในการดำเนินงานสูงกว่าที่ประมาณการไว้ จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ สกต.พิษณุโลกและสมาชิกเครือข่าย จะต้องจัดเวทีพูดคุยกันอีกครั้ง และ สกต.ควรจะมีข้าวสำรองไว้

บบ4.3 เครือข่ายโคเนื้อ

4.3.1 รูปแบบของเครือข่ายโคเนื้อ

รูปที่ 4.5 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายโคเนื้อ

4.3.1 รูปแบบของเครือข่ายโคเนื้อ

จากรูปที่ 4.5 เครือข่ายโคเนื้อเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงโคจากอำเภอ บางกระทุ่ม วัดโบสถ์ เนินมะปราง บางระกำ และอำเภอนครไทย กับ สกต. พิษณุโลก และ ธ.ก.ส. สาขานครไทย วัดโบสถ์ บางระกำ บางกระทุ่ม และเนินมะปราง พร้อมทั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย มีบทบาทในการเชื่อมโยงแต่ละกลุ่มเข้าด้วยกัน เนื่องจากสมาชิกแต่ละพื้นที่อยู่ห่างไกลกัน ไม่รู้จักกันมาก่อน จึงเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ นอกจากนี้ สกต.พิษณุโลก ยังเป็นศูนย์กลางในการประสานงานบริการข้อมูลเกี่ยวกับโคเนื้อ อาทิ ราคาโค แหล่งค้าขายโค การให้คำปรึกษาเรื่องการตลาด เงินทุน อาหารสัตว์ และแหล่งจำหน่ายวัสดุ/อุปกรณ์ เช่น อาหารโคคุณภาพดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สกต.พิษณุโลก มีบทบาทในการสนับสนุน และเพิ่มพูนความรู้/ทักษะการเลี้ยงโคแก่สมาชิก ได้แก่ การประสานผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญการเลี้ยงโคจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มาให้ความรู้เพิ่มเติม รวมทั้งจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายโคจังหวัดอื่น ๆ

ธ.ก.ส. สาขานครไทย วัดโบสถ์ บางระกำ บางกระทุ่ม และเนินมะปราง มีบทบาทในการสนับสนุนสินเชื่อ ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มผู้เลี้ยงโค รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม ๆ เช่น เมื่อสมาชิกกลุ่มมีความต้องการที่จะเพิ่มพูนทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงโคขุน เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สามารถการประสานวิทยากรมาให้ความรู้ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เป็นสถาบันการศึกษาที่ให้การสนับสนุนด้าน วิชาการ เช่น ความรู้เรื่องโค ด้านอาหารที่ดีมีคุณภาพสำหรับโค การแปรรูปอาหารจากโค และ โรงชำแหละที่มีคุณภาพและถูกสุขลักษณะ ผ่าน สกต.พิษณุโลก และธ.ก.ส. สาขาต่าง ๆ

กลุ่มผู้เลี้ยงโค มีบทบาทในการพัฒนาการเลี้ยงโคของตนเองให้สามารถสร้างรายได้กับ ครอบครัวของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น สมาชิกบางคนมีความสามารถในการบริหารจัดการ การแนะนำเรื่องการป้องกันโรค การดูแล รักษา การตลาด การเจรจาต่อรอง เมื่อเป็นสมาชิกเครือข่าย กลุ่มเลี้ยงโคมีเพื่อน ได้พบเห็น/แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำงานกับกลุ่มอื่น ๆ สามารถเชื่อมโยงการทำธุรกิจต่อกันได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อกลุ่ม ๆ ต้องการวัสดุ อุปกรณ์/คำแนะนำต่าง ๆ กลุ่มสามารถเชื่อมประสานกับ สกต.พิษณุโลก ได้ทันที

4.3.2 ความเป็นมาของเครือข่าย

อำเภอในจังหวัดพิษณุโลกที่มีการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด คือ อำเภอนครไทย เนินมะปราง (ตำบลบ้านน้อยชุมชีวะเหล็ก) และบางกระทุ่ม เนื่องจากมีพื้นที่เหมาะสม เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการดูแลโคเนื้ออยู่แล้วในระดับหนึ่ง ความเสี่ยงต่ำเมื่อเทียบกับการลงทุนเพาะปลูก พืชผัก บางพื้นที่มีแหล่งสนับสนุนเงินทุนในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เป็นต้น

ต่อมา เมื่อรัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมการเลี้ยงโค ทำให้มีเกษตรกรจำนวนหนึ่งมีความตื่นตัวในการเลี้ยงโค เกิดการซื้อขายกันเป็นจำนวนมาก ทำให้ราคาโคเนื้อขยับสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งมีความสนใจที่จะหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคอย่างเป็นระบบ เช่น เลี้ยงเป็นโคขุน เป็นแม่พันธุ์ การแปรรูป การตลาด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขาดการจกระบบองค์ความรู้ในการเลี้ยงโค เช่น การบำรุง ดูแลโคเนื้อเพื่อบริโภค หรือเพื่อเป็นแม่พันธุ์ โรงชำแหละ การตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ เกษตรผู้เลี้ยงโคมักอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ไม่มีการเชื่อมโยงและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บางส่วนมีเงินลงทุนน้อย โอกาสในการเข้าถึงสถาบันการศึกษาที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงโคด้วยกันในอำเภออื่น ๆ มีน้อย เนื่องจากขาดคนกลางในการเชื่อมประสาน

ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น ทักษะและประสบการณ์ เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2548 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมืองพิษณุโลก เกษตรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่สนใจเข้าร่วม จำนวน 60 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่ม (2) ทราบปัญหา/อุปสรรคของผู้เลี้ยงโค (3) ให้ความรู้ด้านการเลี้ยงและการเลือกพันธุ์โค พร้อมทั้งการตลาดโคเนื้อ (4) ให้ความรู้เรื่องเครือข่ายและการจัดตั้งเครือข่าย ผลการจัดเวทีดังกล่าว ทำให้เกิดคณะกรรมการเครือข่ายโคเนื้อ นายบุญลือ โพธิ์ศรีวงศ์ ประธานกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ อำเภอบางกระทุ่ม เป็นประธานเครือข่ายโคเนื้อจังหวัดพิษณุโลก

4.3.3 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

การบริหารจัดการเครือข่ายโคเนื้อ มี สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่าย ทำหน้าที่ในการหนุนเสริมประสานงาน และเอื้ออำนวยให้เครือข่ายโคเนื้อสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็ง เครือข่ายโคเนื้อ มีรูปแบบการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ มีนายบุญลือ โพธิ์ศรีวงศ์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงโคบ้านโลกสนั่น อำเภอบางกระทุ่ม เป็นประธานเครือข่าย เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคมาอย่างยาวนาน เป็นที่ไว้วางใจของสมาชิกกลุ่ม และผู้แทนของกลุ่มฯ ในเขตพื้นที่เป็นคณะกรรมการเครือข่าย อำเภอเนินมะปราง คือ นายทศพล จีแจ่ม (ปศุสัตว์อาสา) และนายรัชชัย เหล่าพลายนาค อำเภอนครไทย คือ นายบัญชา คงหนองลาน อำเภอวัดโบสถ์ คือ นายน้ำเงิน กุลคง และบางระกำ คือ เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก

อย่างไรก็ตาม การประสานงานระหว่างสมาชิกของเครือข่ายฯ ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ของ สกต.พิษณุโลก เนื่องจากสมาชิกเครือข่ายอยู่คนละพื้นที่ซึ่งห่างกันมาก จึงขอให้เจ้าหน้าที่ของ สกต.พิษณุโลก เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสาน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก มีความพร้อมในการให้บริการข้อมูล/ข่าวสาร วัสดุ/อุปกรณ์ คำปรึกษาอยู่แล้ว

ลักษณะการดำเนินงานของเครือข่ายโคเนื้อ ได้แก่

(1) กิจกรรมและการบริหารจัดการกลุ่มเลี้ยงโค

แต่ละกลุ่มที่เป็นสมาชิกเครือข่ายมีอิสระในการบริหารจัดการกลุ่มของตนเอง เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงโค ตำบลบ้านน้อยชุมจีเหล็ก ซึ่งนำโดยนายทศพล จิแจ่ม ได้นำเสนอปัญหาของกลุ่มเลี้ยงโคของตนเอง เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ้านน้อยชุมจีเหล็กสนับสนุนงบประมาณแก่สมาชิกกลุ่มฯ อบต. บ้านน้อยชุมจีเหล็กสนับสนุนงบประมาณ แต่ยังไม่เพียงพอ ต่อมา นายทศพล จิแจ่ม จึงประสานกับทีมวิจัย เพื่อให้ช่วยประสานกับ ร.ก.ส. สาขานิคมะปราง ซึ่งทีมวิจัยได้ประสานให้ผู้จัดการ ร.ก.ส. สาขานิคมะปราง และกลุ่มผู้เลี้ยงโคของนายทศพล จิแจ่ม รวมทั้งคนอื่น ๆ ที่มีความสนใจที่จะเลี้ยงโค

กลุ่มเลี้ยงโคอำเภอเนินมะปราง มีความเด่นในด้านการเลี้ยงโคขุน ซึ่ง สกต.ได้สนับสนุนเครื่องอัดฟางให้กับกลุ่มเพื่ออัดฟางก้อนขายให้กับสมาชิกกลุ่ม กลุ่มเลี้ยงโคอำเภอบางกระทุ่ม ตำบลโคกสนั่น มีความเด่นในด้านตลาดโค-กระบือ การบริหารจัดการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกโดยการหนุนเสริมของ สกต.พิษณุโลก กลุ่มเลี้ยงโคอำเภอวัดโบสถ์ ตำบลท่างาม มีความเด่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดระบบซื้อและขายโคให้กับพ่อค้าอย่างเป็นระบบ มีการเลี้ยงโคขุน การเลี้ยงแม่พันธุ์โค กลุ่มเลี้ยงโคอำเภอนครไทย มีเกษตรกรเลี้ยงโคขุนและโคพื้นเมืองเป็นจำนวนมาก จึงมีโรงเชือดและตลาดนัดโค-กระบือ

(2) กิจกรรมการเครือข่ายโคเนื้อ ได้แก่

(2.1) เป็นแหล่งซื้อขายโค จากการที่นายทศพล จิแจ่ม ได้เป็นสมาชิกเครือข่ายโคเนื้อแล้วหลังจากที่กลุ่มของนายทศพล จิแจ่ม และเพื่อน ๆ มีเงินทุนในการซื้อพันธุ์โคแล้ว จึงนำสมาชิกกลุ่มจากอำเภอเนินมะปราง เดินทางมาซื้อโคที่ตลาดซื้อขายโค กระบือของกลุ่มนายบุญถือ โพธิ์ศรีวงศ์ ประธานเครือข่ายฯ ด้วยบรรยากาศที่ดีทุกคนต่างพอใจ และมีเพื่อน

(2.2) การพูดคุยและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำธุรกิจโคเนื้อ ซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นแหล่งที่จะพัฒนากิจกรรมของเครือข่าย กล่าวคือ ในการจัดเวที (3 กันยายน 2548) เครือข่ายโคเนื้อ โดยสกต.พิษณุโลก ร.ก.ส. สาขานครไทย วัดโบสถ์ บางระกำ เมืองพิษณุโลก บางกระทุ่ม และเนินมะปราง และทีมวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จัดเวทีให้ความรู้/ทักษะเกี่ยวกับการตลาดโคเนื้อ ทำให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรู้ปัญหาและความต้องการ รวมทั้งศักยภาพของกลุ่มฯ ดังนั้น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาเข้ามาร่วมพัฒนากิจกรรมและสมาชิกกลุ่มเองก็สามารถได้ความรู้ทางวิชาการในการดูแลสร้างโรงเรือน อาหาร การแปรรูป

(3) เจ้าหน้าที่ สกต. พิษณุโลก และเจ้าหน้าที่ ร.ก.ส. เป็นผู้ประสานงาน และสนับสนุนกิจกรรม เช่น จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการเลี้ยง การดูแล และการตลาดโคเนื้อ

โดยเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคเนื้อจากอำเภอบางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลโคเนื้อตามหลักวิชาการ นายบุญลือ โพธิ์ศรีวงศ์ ประธานเครือข่ายโคเนื้อจังหวัดพิษณุโลก และปศุสัตว์อำเภอบางกระทุ่ม แลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ในการป้องกันโรคต่าง ๆ ที่เกิดกับโคเนื้อและการตลาด สำหรับการสนับสนุนแหล่งเงินทุนของเกษตรกรและข้อมูล คือ ธ.ก.ส.

นอกจากนี้ เครือข่ายโคเนื้อได้วางแผนที่จะซื้อที่ดินเป็นของตนเอง จำนวน 18 ไร่ เพื่อเป็นตลาดนัดโค-กระบือ เนื่องจากปัจจุบันใช้พื้นที่ของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางกระทุ่ม ขณะนี้อยู่ระหว่างการรวบรวมสมาชิกเครือข่ายที่จะร่วมหุ้นกัน

4.3.4 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

การจัดตั้งเครือข่ายเครือข่ายโคเนื้อ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคให้มีคุณภาพผลผลิตและการตลาดโคเนื้อ (2) เพิ่มช่องทางการตลาด และ (3) ดัดพ่อค้าคนกลาง โดยมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัวให้ดีขึ้น

4.3.5 แนวทางการดำเนินการ (ที่ทีมวิจัยได้กำหนดกรอบไว้)

เครือข่ายโคเนื้อสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารจัดการ สกต.พิษณุโลก ยังทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย เชื่อมโยงกลุ่มเลี้ยงโคต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยกิจกรรมการบริการข้อมูลข่าวสาร การตลาด วัสดุอุปกรณ์ อาหารสัตว์ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สำหรับคณะกรรมการเครือข่าย นายบุญลือ โพธิ์ศรีวงศ์ เป็นประธาน และผู้แทนแต่ละกลุ่ม เป็นกรรมการ ในระยะเวลา 3 ปี ข้างหน้า เครือข่ายได้มีความเห็นว่าจะดำเนินการพัฒนาตลาดนัดโค-กระบือ อำเภอบางกระทุ่ม ดังนี้

- (1) ให้เป็นตลาดโคที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาเป็นตลาดกลางที่สมาชิกสามารถนำโคมาซื้อขาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทางด้านการตลาด วิชาการเลี้ยงโค
- (2) เป็นศูนย์รับและขายข้อมูลโค-กระบือ แก่ผู้สนใจทั่วไป
- (3) เป็นสถานที่รับรองพันธุ์โคของจังหวัดพิษณุโลก

4.3.6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

(1) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความชัดเจน กล่าวคือ เมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายโคเนื้อ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ได้แก่

(1.1) มีช่องทางการตลาดซื้อ-ขายโค มากขึ้น ซึ่งเดิมส่วนใหญ่มักจะมีพ่อค้าเดินทางไปรับซื้อในหมู่บ้าน ขณะนี้สมาชิกมีทางเลือกมากขึ้น

(1.2) มีเพื่อนที่สามารถให้คำปรึกษา คำแนะนำ เช่น สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ประธานเครือข่าย ฯ สกต.พิษณุโลก ธ.ก.ส. สาขาต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เป็นต้น

(2) เป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่ม/เครือข่ายมีความต้องการและสนใจ เนื่องจากการตลาด เป็นเรื่องที่ผู้เลี้ยงโคส่วนใหญ่ไม่มีความถนัด หลังจากเป็นสมาชิกเครือข่ายทำให้กลุ่มผู้เลี้ยงโคมี แนวคิดกว้างมากขึ้น จะเห็นได้จากการมีสมาชิกมาพบปะ พูดคุย ขอคำปรึกษา/แนะนำ เรื่องการ การตลาดโคขุนมากขึ้น

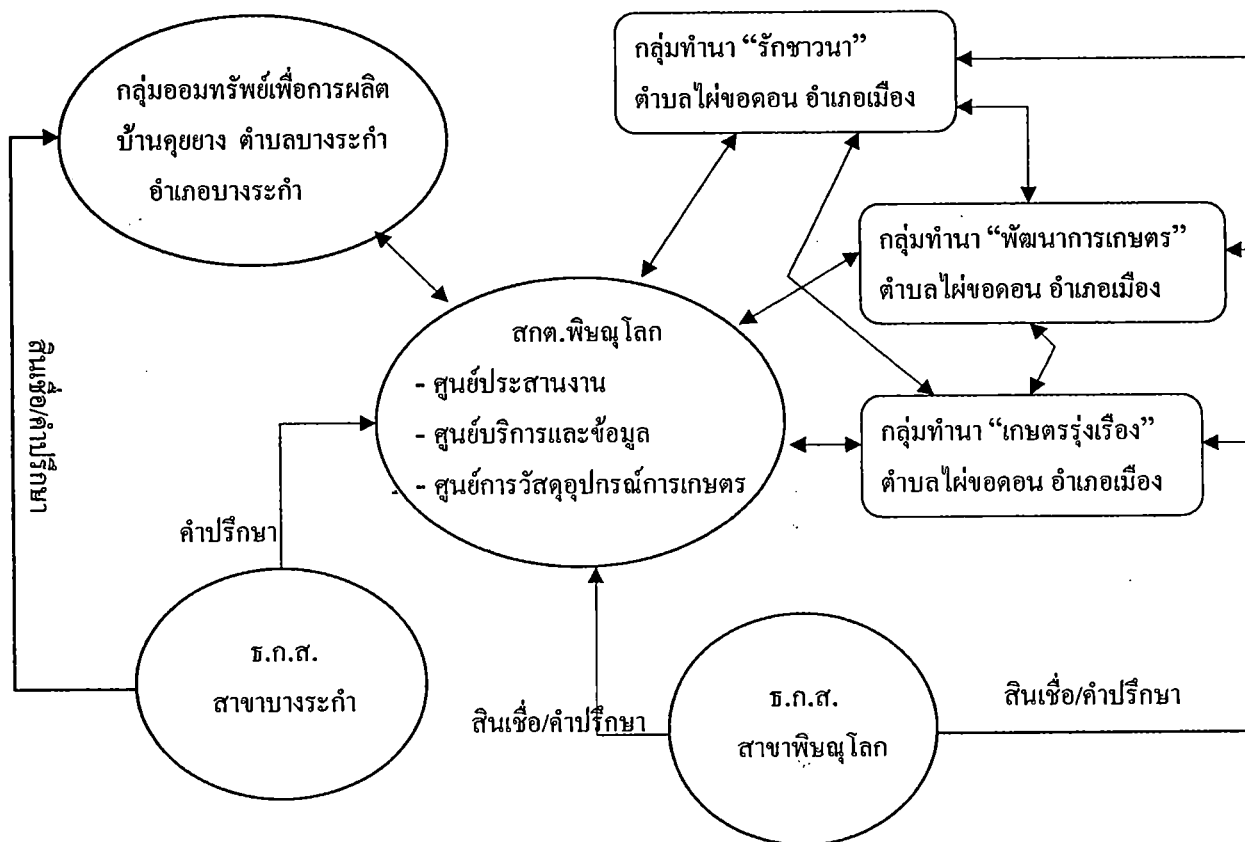
(3) ผู้นำกลุ่มโคแต่ละอำเภอ มีความเข้มแข็ง อดทน สามารถนำพาสมาชิกทำ การตลาดได้เป็นอย่างดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

(4) การสร้างเครือข่ายคุณค่าของที่มีวิสัยตรงกันหรือสอดคล้องกับแนวทางการ ดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ช.ก.ส. และเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก ที่สนับสนุนให้ลูกค้า ช.ก.ส. รวมกัน ชื้อ รวมกันขาย รวมกลุ่มกันทำงาน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างพลังการต่อรองและเจรจา ธุรกิจ จึงทำให้การดำเนินงานสร้างเครือข่ายเป็นไปอย่างเข้มข้นและทุ่มเท (แต่อยู่บนพื้นฐานของ ความสนใจและความเต็มใจของสมาชิกเครือข่าย)

4.4 เครื่องมือธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

4.4.1 รูปแบบของเครื่องมือธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

รูปที่ 4.6 แสดงการเชื่อมโยงเครื่องมือธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

4.4.1 รูปแบบของเครื่องมือธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

เครื่องมือธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร มี สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่ายในการดำเนินงาน สมาชิกเครือข่ายประกอบด้วยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคุดยาง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ กลุ่มทำนา"รักษาวนา" กลุ่มทำนา"พัฒนาการเกษตร" กลุ่มทำนา"เกษตรรุ่งเรือง" ตำบลไผ่ขอคอน อำเภอเมืองพิษณุโลก และเมืองคักรที่เกี่ยวข้อง คือ ร.ก.ส.สาขาบางระกำ สาขาพิษณุโลก ซึ่งแต่ละองค์กรมีบทบาท ดังนี้

ร.ก.ส. สาขาพิษณุโลก มีบทบาทในการให้สินเชื่อกับ สกต.พิษณุโลก เพื่อ สกต. พิษณุโลก ใช้เป็นทุนในการดำเนินธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร พร้อมทั้งกำกับ ดูแล และให้คำปรึกษา สกต. พิษณุโลก ในฐานะผู้ตรวจสอบกิจการและตามที่ สกต.พิษณุโลกร้องขอ และให้บริการด้านสินเชื่อ

และคำปรึกษาโดยเน้นการรวมกันซื้อและรวมกันขายแก่กลุ่มทำนา”รักษาวนา” กลุ่มทำนา”พัฒนาการเกษตร” กลุ่มทำนา”เกษตรรุ่งเรือง” ตำบลไผ่ชวดอน อำเภอเมืองพิษณุโลก

ร.ก.ส. สาขาบางระกำ มีบทบาทในการให้บริการด้านสินเชื่อและคำปรึกษา โดยเน้นการรวมกันซื้อและรวมกันขาย แก่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคูกยง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ และให้คำปรึกษา กับเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลกซึ่งมีประจำอยู่แต่ละอำเภอ ตามที่ร้องขอ

สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายมีบทบาท ดังนี้

(1) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ข้าว รถไถ เป็นต้น ให้กับสมาชิกเครือข่าย

(2) ให้คำปรึกษาการดำเนินงานและข้อมูลต่าง ๆ แก่กลุ่ม/สมาชิก เช่น การเจรจาต่อรองการซื้อขายปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น

(3) สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น การศึกษาดูงาน การจัดเวทีพูดคุย การพบปะเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เป็นต้น

สมาชิกเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคูกยง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ กลุ่มทำนา”รักษาวนา” กลุ่มทำนา”พัฒนาการเกษตร” กลุ่มทำนา”เกษตรรุ่งเรือง” ตำบลไผ่ชวดอน อำเภอเมืองพิษณุโลก แต่ละกลุ่มจะมีผู้แทน ทำหน้าที่ในการประสานงานกับ ร.ก.ส. สาขาบางระกำ และพิษณุโลก เกี่ยวกับสินเชื่อและคำปรึกษาในการดำเนินงาน ประสานกับ สกต.พิษณุโลก เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การเกษตรที่กลุ่มต้องการ โดย ร.ก.ส. สาขาบางระกำ และพิษณุโลก จะจ่ายสินเชื่อผ่าน สกต.พิษณุโลกในรูปของวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และสกต.พิษณุโลกจะจ่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตรให้กับกลุ่มฯ นอกจากนี้แล้ว กลุ่มยังสามารถต่อรองราคาวัสดุอุปกรณ์เกษตรกับ สกต.ได้ เพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสม

4.4.2 ความเป็นมาของเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคูกยง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ เป็นกลุ่มที่มีความเหนียวแน่นของสมาชิก เป็นอย่างดี ดำเนินการมาแล้วเป็นเวลา 5 ปี มีสมาชิก 109 คน เงินสะสมสะสม 150,000 บาท กิจกรรมของกลุ่ม คือ รับฝากเงินและให้เงินกู้ ส่วนใหญ่สมาชิกขอไปลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทุก ๆ ปี สมาชิกจะมาขอกู้เงินกลุ่มฯ เป็นจำนวนมาก บางรายไม่สามารถกู้เงินจากกลุ่มได้ จึงไปกู้เงินจากนายทุนในอำเภอ บางรายขอเป็นเงิน บางรายขอเป็นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อเดือน ชำระก่อนไม่ลดดอกเบี้ย แต่ถ้าชำระคืนล่าช้าถูกปรับดอกเบี้ยเพิ่ม

ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2548 ทีมวิจัยได้ร่วมกับนายชาติ วัฒนาวณิชกิจ ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคูกยง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ ได้ดำเนินการจัดเวทีประชาคม เพื่อร่วมกันหาทางออกต่อปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน และการจัดหาปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช น้ำมัน ให้เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกษตรกรใช้กันอยู่ปกติอยู่แล้ว

รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิต ผลจากการพูดคุยดังกล่าว ทำให้กลุ่มได้พบทางออกโดยกลุ่มขอู้เงินจาก ธ.ก.ส. สาขาอำเภอบางระกำ วงเงิน 500,000 บาท ซึ่งเงินดังกล่าวจ่ายผ่าน สกต. พิชญโลก ในรูปของวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช/ แมลง น้ำมัน เป็นต้น จำนวนภายในวงเงิน ทำให้กลุ่มสามารถให้บริการแก่สมาชิกอย่างเพียงพอ และสมาชิกไม่ต้องกู้เงินนอกระบบ นอกจากนี้ กลุ่มยังสามารถให้บริการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่สมาชิกส่งผลให้สมาชิกเห็นความสำคัญกับกลุ่มมากขึ้น

จากแนวความคิดดังกล่าว ทีมวิจัยได้นำแนวทางของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคุดยาง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ แพร่ขยายไปยังตำบลไผ่ชอดคอน อำเภอเมืองพิชญโลก ซึ่งมีกลุ่มที่สนใจแนวคิดดังกล่าว จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทำนา “รักษาวนา” กลุ่มทำนา “พัฒนาการเกษตร” และกลุ่มทำนา “เกษตรรุ่งเรือง” โดยมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคุดยาง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ เป็นต้นแบบ สกต.พิชญโลก ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมประสาน กระตุ้น และเอื้ออำนวย ธ.ก.ส. พิชญโลกเป็นหน่วยสนับสนุนด้านสินเชื่อและคำปรึกษา

4.4.3 การดำเนินงานของเครือข่ายในปัจจุบัน

การดำเนินงานของเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร มี สกต. พิชญโลก เป็นตัวกลางเชื่อมโยง เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน ศูนย์บริการข้อมูลและข่าวสาร สมาชิกเครือข่ายทั้ง 4 กลุ่ม จะมีผู้แทนร่วมเป็นคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มละ 1 คน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคุดยาง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ คือ นายชาติ วัฒนาวณิชกิจ ตำบลไผ่ชอดคอน อำเภอเมืองพิชญโลก คือ นายกำพันธุ์ มีเรื่อง ประธานกลุ่มเกษตรรุ่งเรือง ผู้แทนกลุ่มรักษาวนา 1 คน และผู้แทนกลุ่มพัฒนาการเกษตร 1 คน ประชุมร่วมกันเป็นประจำทุก 2 เดือน เพื่อพูดคุย ปรึกษาหารือ การดำเนินงาน และปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไข นอกจากนี้ ผู้แทนกลุ่มฯ ยังนำเสนอปัญหาและความต้องการของสมาชิกกลุ่มให้กับเครือข่ายและส่วนที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมกันหาทางแก้ไข เช่น กรณีสมาชิกขาดแคลนเงินทุน สมาชิกสนใจอาชีพเสริมอื่น ๆ (อาทิ การเลี้ยงหมู) เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และสกต.พิชญโลก เป็นตัวกลางทัศนศึกษา ดูงาน จัดเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ตาม นายกำพันธุ์ มีเรื่อง ประธานกลุ่มเกษตรรุ่งเรือง ตำบลไผ่ชอดคอน อำเภอเมืองพิชญโลก ในขณะนี้ เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งลูกค้า ธ.ก.ส. ทัวไปในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อแก้ไขการขาดแคลนเงินทุนของเกษตรกร

4.4.4 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

การจัดตั้งเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตรมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

- (1) ตัดวงจรการกู้เงินนอกระบบ
- (2) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

โดยมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัวให้ดีขึ้น

4.4.5 แนวทางการดำเนินงาน (ที่ทีมวิจัยได้กำหนดกรอบไว้)

เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เป็นเครือข่ายที่ทีมวิจัยมีความคิดเห็นว่าการยึดโยงกันมีความเหนียวแน่น การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารจัดการ สกต. พืชโลก ยังทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย เชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยกิจกรรมการ บริการข้อมูล ข่าวสาร การตลาด วัสดุอุปกรณ์การเกษตร การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนี้

(1) สกต.พืชโลก เป็นแม่ข่ายและศูนย์กลางในการดำเนินงานและประสานงาน นอกจากนี้ พยายามขยายเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตรให้มากขึ้น

(2) สกต.พืชโลก ในฐานะแม่ข่าย จะสนับสนุน ส่งเสริมให้สมาชิกเครือข่ายสามารถพึ่งตนเองได้ รวมชื่อรวมขาย มีการบริหารจัดการที่ดีภายในกลุ่มของตนเอง

4.4.6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เป็นเครือข่ายที่ทีมวิจัยมีความเห็นว่าจะมีความสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก

(1) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความชัดเจน และเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาที่แท้จริง กล่าวคือ ประโยชน์จากการรวมกันซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช น้ำมัน พันธุ์ข้าว หรือวัสดุอุปกรณ์การเกษตรอื่น ๆ ทำให้เกษตรกร/สมาชิกซื้อในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด ไม่ต้องกู้เงินจากพ่อค้า ซึ่งคิดดอกเบี้ยแพงกว่าธนาคาร ฯ นอกจากนี้ สมาชิกสามารถกู้เงินจากกลุ่มได้เต็มจำนวนโดยไม่ต้องมีการค้ำประกันกับพ่อค้า

(2) สมาชิกกลุ่ม/เครือข่ายมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของเครือข่าย เนื่องจากสมาชิกบางส่วนมีปัญหาการกู้เงินจากพ่อค้า โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องนำผลผลิต(ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น) ไปขายให้กับพ่อค้าคนดังกล่าว ซึ่งผลผลิตถูกกดราคา ถูกโกง น้ำหนัก คิดดอกเบี้ยแพงกว่าอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร ฯ เหล่านี้ ทำให้สมาชิกบางคนหาทางออก ดังนั้น การเป็นสมาชิกเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตรจึงเป็นทางเลือกทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยให้สมาชิกหลุดพ้นจากวงจรหนี้ในระบบดังกล่าว ต้นทุนการผลิตลดลง มีความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

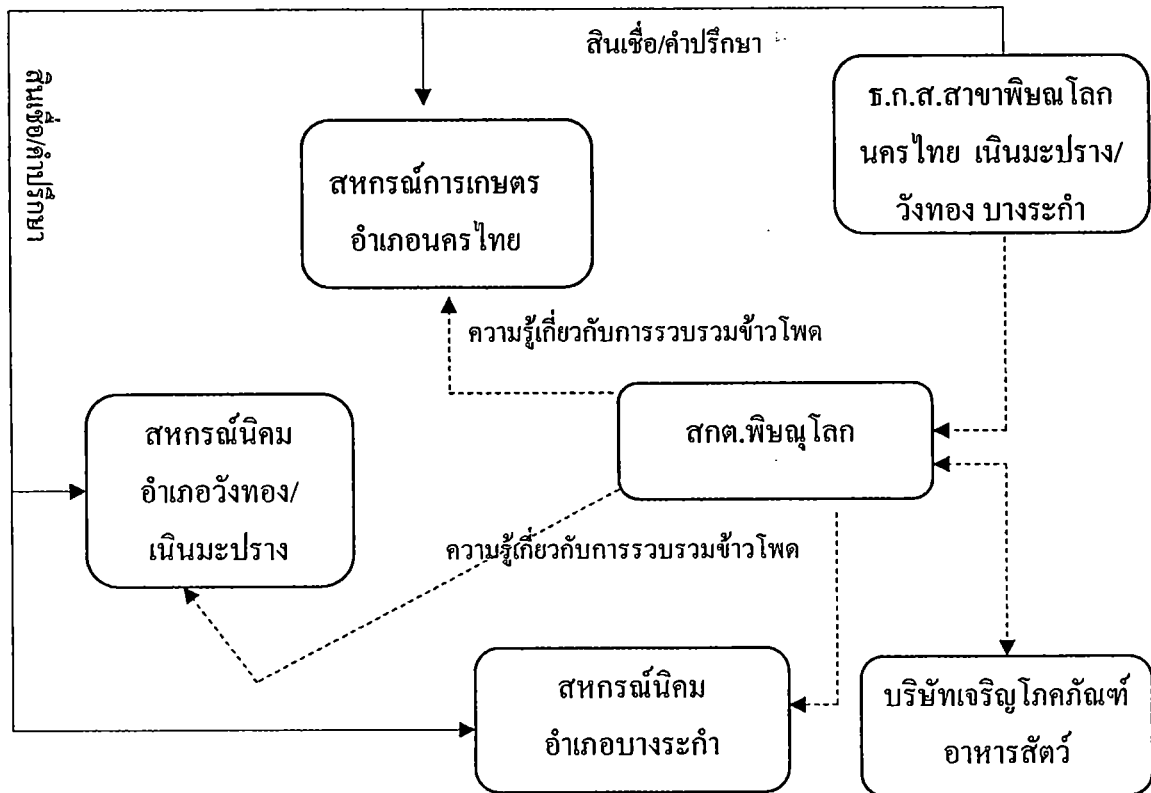
(3) เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และ สกต. พืชโลก มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับสมาชิกกลุ่ม/เครือข่าย ทำให้สมาชิกมีความเชื่อถือและไว้วางใจที่จะร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย

(4) การสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัยตรงกันหรือสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และเจ้าหน้าที่ สกต.พืชโลก ที่สนับสนุนให้ลูกค้า ธ.ก.ส. รวมกันซื้อ รวมกันขาย รวมกลุ่มกันทำงาน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างพลังการต่อรองและเจรจาธุรกิจ จึงทำให้การดำเนินงานสร้างเครือข่ายเป็นไปอย่างเข้มข้นและทุ่มเท (แต่อยู่บนพื้นฐานของความสนใจและความเต็มใจของสมาชิกเครือข่าย)

4.5 เครือข่ายสหกรณ์

4.5.1 รูปแบบของเครือข่ายสหกรณ์

รูปที่ 4.7 แสดงกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์

4.5.1 รูปแบบของเครือข่ายสหกรณ์

เครือข่ายสหกรณ์ ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร อำเภอนครไทย สหกรณ์นิคม อำเภอวังทอง/เนินมะปราง สหกรณ์นิคมอำเภอบางระกำ สกต.พิษณุโลก และ ร.ก.ส.สาขาพิษณุโลก นครไทย เนินมะปราง/วังทอง บางระกำ และบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ซึ่งแต่ละองค์กรมีบทบาทดังนี้

ร.ก.ส. สาขาพิษณุโลก มีบทบาทในการให้สินเชื่อกับ สกต.พิษณุโลก เพื่อเป็นทุนในการดำเนินธุรกิจรวบรวมข้าวโพด พร้อมทั้งกำกับ ดูแล และให้คำปรึกษา สกต.พิษณุโลก ในฐานะผู้ตรวจสอบกิจการและตามที่ สกต.พิษณุโลกร้องขอ

ร.ก.ส. สาขานครไทย เนินมะปราง/วังทอง บางระกำ มีบทบาทในการให้บริการด้านสินเชื่อและคำปรึกษา โดยเน้นการรวมกันซื้อและรวมกันขาย แก่สหกรณ์ ฯ ที่เป็นลูกค้า

สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมโยงกับสหกรณ์ในแต่ละอำเภอ มีบทบาทในการจัดการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมข้าวโพด เพื่อที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสหกรณ์ ฯ และ สกต.พิษณุโลก

บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ ทำหน้าที่ในการรับซื้อข้าวโพดจากเครือข่าย ฯ

สหกรณ์ ฯ ที่เป็นสมาชิกเครือข่าย มีบทบาทในการประสานสมาชิกผลิตและรวบรวมข้าวโพด ให้กับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารสัตว์ และรับเงินขายข้าวโพดจาก สกต.พิษณุโลก

4.5.2 ความเป็นมาของเครือข่ายสหกรณ์

จากการจัดเวทีเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ผู้นำกลุ่มสหกรณ์ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2548 ทำให้กลุ่มเห็นความสำคัญในการทำงานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการลดต้นทุนการผลิต การรวมกันซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตรและรวมกันขายข้าวโพด รวมทั้งการใช้สินเชื่อในระบบแทนการกู้เงินนอกระบบ ซึ่งสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มักมีหนี้สินนอกระบบ ในขณะที่รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรไม่ค่อยแน่นอน อย่างไรก็ตาม การเชื่อมเครือข่ายสหกรณ์ค่อนข้างยากลำบาก เนื่องจากสหกรณ์มีระบบการบริหารที่ซับซ้อนและมีขั้นตอนมากกว่ากลุ่ม การพูดคุยกับสมาชิกส่วนใหญ่ใช้วิธีที่เป็นทางการ เช่น การประชุม

4.5.3 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

สกต. พิษณุโลก เป็นแม่ข่ายในการประสานงานการดำเนินงานระหว่างสมาชิก เนื่องจากสมาชิกเครือข่ายอยู่คนละพื้นที่ซึ่งห่างกันมาก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ สกต. มีความพร้อมในการให้บริการข้อมูล/ ข่าวสาร วัสดุ/อุปกรณ์ คำปรึกษาอยู่แล้ว กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ สหกรณ์ เป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมข้าวโพด

4.5.4 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

การจัดตั้งเครือข่ายสหกรณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ตัดวงจรการกู้เงินนอกระบบ และ (2) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัวให้ดีขึ้น

4.5.5 แนวทางการดำเนินการ (ที่ทีมวิจัยได้กำหนดกรอบไว้)

สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่าย พยายามที่จะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับสหกรณ์ โดยใช้กิจกรรมการรวบรวมข้าวโพด เป็นเครื่องมือ

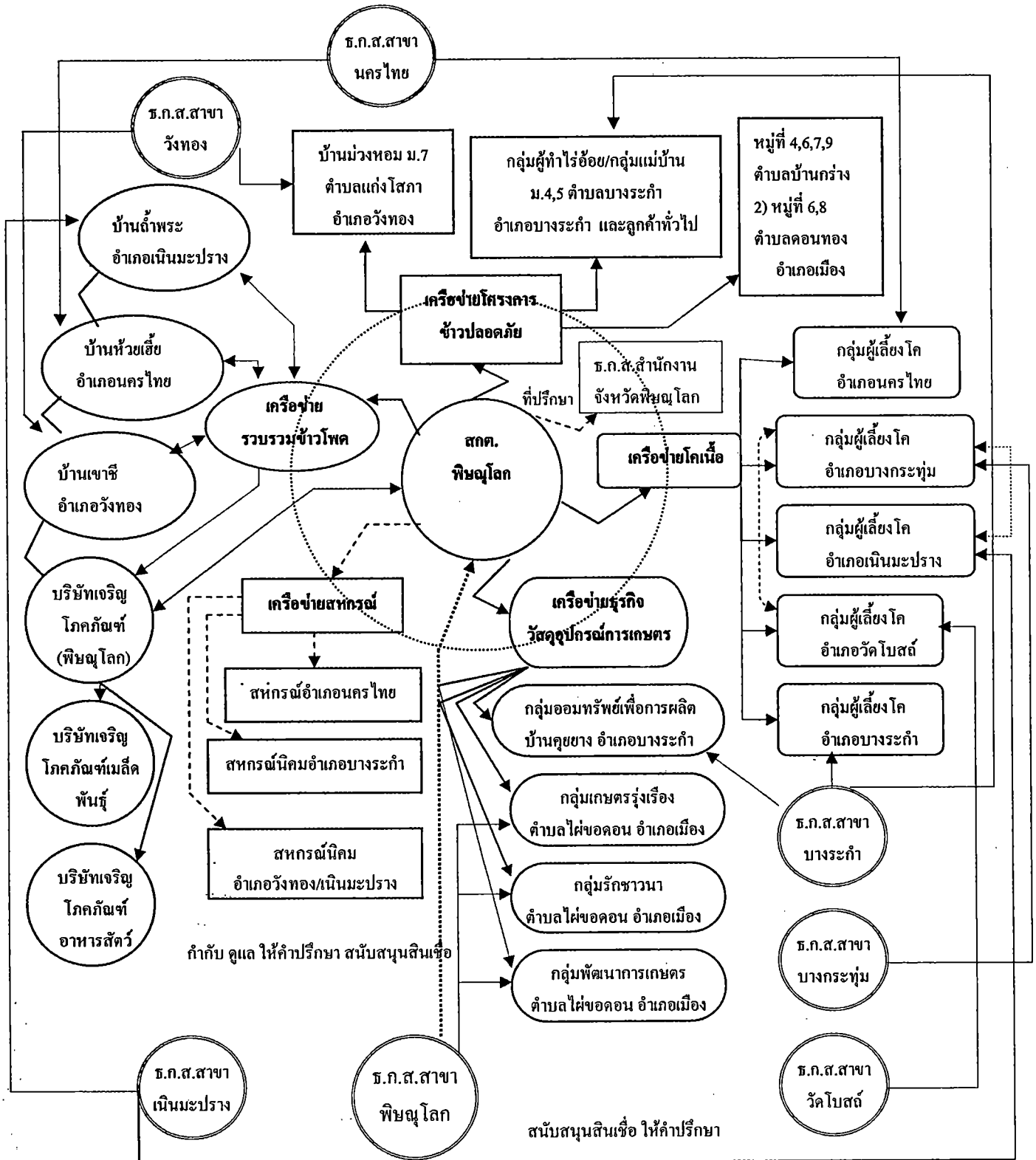
4.5.6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เนื่องจากเครือข่ายสหกรณ์ กำลังอยู่ในช่วงการเริ่มต้นในการทำงานร่วมกัน มีการเชื่อมโยงการดำเนินงานซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ สหกรณ์เป็นองค์กรที่เป็นนิติบุคคล มีบริหารจัดการอย่างชัดเจน ดังนั้น การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกันจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ค่อยเป็นค่อยไป จะต้องปล่อยให้คณะกรรมการของสหกรณ์มีการปรึกษาหารือ ตกลง และตัดสินใจกับสมาชิกกันเองไม่ควรรีบร้อน ดังนั้น เครือข่ายสหกรณ์ที่เกิดขึ้นน่าจะยังมีการยึดโยงกันแบบหลวม ๆ ยังไม่ชัดเจนมากนัก กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกับ สกต.พิษณุโลก จึงมีเพียงกิจกรรมการให้ความรู้รวบรวมข้าวโพดเพียงกิจกรรมเดียว

4.6 เครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก

4.5.1 รูปแบบของเครือข่ายคุณค่า

รูปที่ 4.8 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าพิษณุโลก

เมื่อนำเครือข่ายทั้ง 5 เครือข่าย มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จะได้ภาพเครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก ดังรูปที่ 4.8 โดยมี สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมโยง ซึ่งเป็นทิศทางการดำเนินงานของเครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก โดยแต่ละกลุ่ม/องค์กรที่ร่วมเป็นเครือข่ายจะมุ่งเพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคน สมาชิกแต่ละเครือข่ายมีความรับผิดชอบตนเองและต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีและเอื้ออาทรกัน จะเห็นได้ชัดเจนจาก เครือข่ายโคเนื้อ นอกจากนี้ สมาชิกเครือข่ายเกิดทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจอย่างยุติธรรมและมีทางเลือกเป็นของตนเอง เช่น เครือข่ายธุรกิจวัสดุการเกษตร โคเนื้อ และข้าวโพด อย่างไรก็ตาม มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของ สกต.พิษณุโลก ในความพยายามสนับสนุน ส่งเสริมเครือข่ายข้าวปลอดภัย ให้ความรู้เกษตรกรสมาชิกกลุ่ม ๆ เพื่อการผลิตข้าวปลอดภัยทั้งกระบวนการ รู้จักการใช้ปุ๋ยเคมีและชีวภาพอย่างถูกวิธีและประหยัดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ธ.ก.ส.สาขาต่าง ๆ มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม/องค์กรลูกค้าควบคู่ไปกับการให้สินเชื่อ

ดังนั้น เครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลกในอนาคต จะเน้นให้สมาชิกพึ่งตนเองและพึ่งกันเอง โดยมี สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย และศูนย์การประสานงานและข้อมูล ธ.ก.ส.สาขาต่าง ๆ จะมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม/องค์กรที่เป็นลูกค้าควบคู่ไปกับการให้สินเชื่อ โดยนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำงานมากขึ้น

การบริหารจัดการเครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลกใช้ทีม สกต.พิษณุโลกเป็นกลไกหลักในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อน โดยมี ธ.ก.ส.สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ปรึกษา โดยแต่ละกลุ่ม/องค์กรเครือข่ายจะมีผู้ประสานงานหลัก กิจกรรมของเครือข่ายเป็นกิจกรรมของแต่ละเครือข่ายที่ดำเนินอยู่ เช่น กิจกรรมการรวบรวมข้าวโพด ก็จะเป็นกิจกรรมของเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยง การตลาดโคเนื้อ ก็จะเป็นกิจกรรมของเครือข่ายโคเนื้อ เป็นต้น สำหรับการบริหารจัดการองค์กรของ สกต.พิษณุโลก เพื่อรองรับการเป็นแม่ข่ายดังกล่าว ได้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการสนับสนุน และประสานงานเป็นรายเครือข่าย ดังนี้ เครือข่ายหมู (ไม่ปรากฏในเครือข่ายคุณค่า) คือ นายเอกศักดิ์ จันทร์จ้อย เครือข่ายโคเนื้อ คือ นายประพัฒน์ มะโนมัย เครือข่ายข้าวปลอดภัย คือ นายขยงยุทธ สุขณา เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร คือ พนักงาน สกต.ประจำทุกอำเภอ เครือข่ายข้าวโพด คือ พนักงาน สกต.ประจำอำเภอ นครไทย วังทอง และเนินมะปราง เครือข่ายสหกรณ์ คือ ผู้จัดการ สกต.พิษณุโลก และผู้ที่ควบคุม กำกับ การบริหารจัดการทั้งองค์กรและเครือข่าย คือ ผู้จัดการ สกต.พิษณุโลก โดยจะมีการประชุมเป็นประจำเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานและปัญหา/อุปสรรค

บทที่ 5

บทสังเคราะห์เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาความยากจน

อาจกล่าวได้ว่าบทบาทของเครือข่ายคุณค่าทั้ง 5 เครือข่ายที่เกิดขึ้นได้เป็นส่วนหนึ่งในการที่จะแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อน และความต้องการของสมาชิก สิ่งที่ทำให้เครือข่ายที่เกิดขึ้นสามารถลดระดับความรุนแรงของปัญหา อาทิ การตัดวงจรหนี้ในระบบ การมีพลังต่อรองโดยการรวมกันซื้อและรวมกันขาย การเปิดโลกทัศน์และมุมมองที่จะหาทางแก้ไขปัญหาค่าความของตนเองให้กว้างขึ้น มีเพื่อนที่สามารถปรึกษาได้ การสังเคราะห์เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาความยากจนดังนี้

5.1 ตัวแบบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์เครือข่ายคุณค่าทั้ง 5 เครือข่ายที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้วในบทที่ 4 นั้น ทีมวิจัยใช้ตัวแบบในการวิเคราะห์ **ตามแนวทางที่ 1** (จุฑาทิพย์ ภัทราวาทและคณะ, 2549) เนื่องจากวิธีการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมจังหวัดพิษณุโลกมีรูปแบบและวิธีการเป็นไปตามการสร้างเครือข่ายตามแนวทางที่ 1 โดยประกอบไปด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นตอนที่หนึ่ง เริ่มต้นจากการจัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการสร้างเสริมและการสร้างเครือข่ายคุณค่าแก่ผู้นำกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่จังหวัด ซึ่งทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลกเริ่มจากการชี้แจง/ทำความเข้าใจกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก่อนเป็นลำดับแรก ต่อมา คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกและรวบรวมข้าวโพด และกลุ่มเลี้ยงโคนม ตามลำดับ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ทีมวิจัยสนใจและเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงานตามปกติซึ่งมีข้อมูลบางส่วนอยู่ เพียงแต่ยังไม่ได้มีการจัดระบบข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ ทั้งหน่วยงาน ธ.ก.ส.จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัด นอกจากนี้ ผู้นำกลุ่ม/องค์กรดังกล่าวมีความสนใจในการทำงานลักษณะเครือข่ายเป็นทุนเดิม

หลังจากกระบวนการชี้แจงทำความเข้าใจกับกลุ่ม/องค์กรแล้ว พบว่ามีกลุ่ม/องค์กรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกและรวบรวมข้าวโพด กลุ่มเลี้ยงโคนม กลุ่มวัสดุอุปกรณ์การเกษตร สหกรณ์ โครงการข้าวปลอดภัย และกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร รวมจำนวนสมาชิกทั้งหมด 1,769 คน โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีสมาชิกที่สนใจในเบื้องต้นมากที่สุดจำนวน 615 คน รองลงมาได้แก่ กลุ่มเลี้ยงโคนม จำนวน 500 คน กลุ่มวัสดุอุปกรณ์การเกษตร จำนวน 365 คน เกษตรกรผู้ปลูกและรวบรวมข้าวโพด จำนวน 172 คน โครงการข้าวปลอดภัย จำนวน 67 คน สหกรณ์ จำนวน 60 คน และกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร จำนวน 50 คน ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้มีผู้สนใจในเบื้องต้นจำนวนมาก สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ทีมวิจัยและผู้นำกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์

5.1.1 ทีมวิจัย

- (1) ความชัดเจนของทีมวิจัยเกี่ยวกับกรอบแนวคิดการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า
ทีมวิจัย
- (2) ความน่าเชื่อถือของทีมวิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ ส.ก.ต.
เจ้าหน้าที่ ช.ก.ส. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เป็นที่รู้จักและทำงานคลุกคลีกับชาวบ้านอยู่แล้ว
- (3) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งนักวิจัย วิทยากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความรู้
ความสามารถ ความสัมพันธ์ และการวางตัวอย่างเหมาะสม ทำให้เอื้อต่อการทำงาน
- (4) เครื่องมือและวิธีการที่ทีมวิจัยเลือกใช้ เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม
เรียนรู้ ตามความคาดหวัง และเข้าถึงผู้นำกลุ่ม/องค์กร
- (5) มีบุคลากรที่ทำงานอยู่ในพื้นที่โดยตรง จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัย
กับสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น
- (6) เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ ทำให้มีการผสมผสานการวิจัยและเนื้องาน
เข้าด้วยกัน

5.1.2 ผู้นำกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์

- (1) ตัวผู้นำกลุ่ม/องค์กรมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น
- (2) มีความคาดหวังที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม
- (3) ผู้นำกลุ่ม/องค์กรและสมาชิกมีความสนใจเป็นทุนเดิมอยู่

ขั้นตอนที่สอง คือ การหนุนเสริมของทีมวิจัยในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่ม/องค์กรที่เข้าร่วม วิธีการที่ทีมวิจัยดำเนินการ ได้แก่ การจัดเวทีประชุมชี้แจง พูดคุย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำและสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ทิศทางการดำเนินงานในอนาคต เป้าหมายที่ต้องการบรรลุ เป็นการกระตุ้นให้กลุ่ม/องค์กรทบทวนตนเอง ซึ่งในเป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรของคณะกรรมการและสมาชิก รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร ให้รู้จักการวางแผนการดำเนินงานในระยะยาวที่คำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์กรซึ่งจะช่วยให้กลุ่ม/องค์กรสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและนำโอกาสที่มีอยู่มาเสริมจุดแข็งและลดจุดอ่อนเพื่อการดำเนินงานที่เข้มแข็งอันจะส่งผลดีแก่สมาชิกตามเจตนารมณ์ ซึ่งในขั้น ตอนนี้ออกจากจะทำให้ทุกส่วนฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนากลุ่ม/องค์กรแล้วยังจะมองเห็นแนวทางของการร่วมมือกับกลุ่มองค์กรอื่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรอย่างยั่งยืน

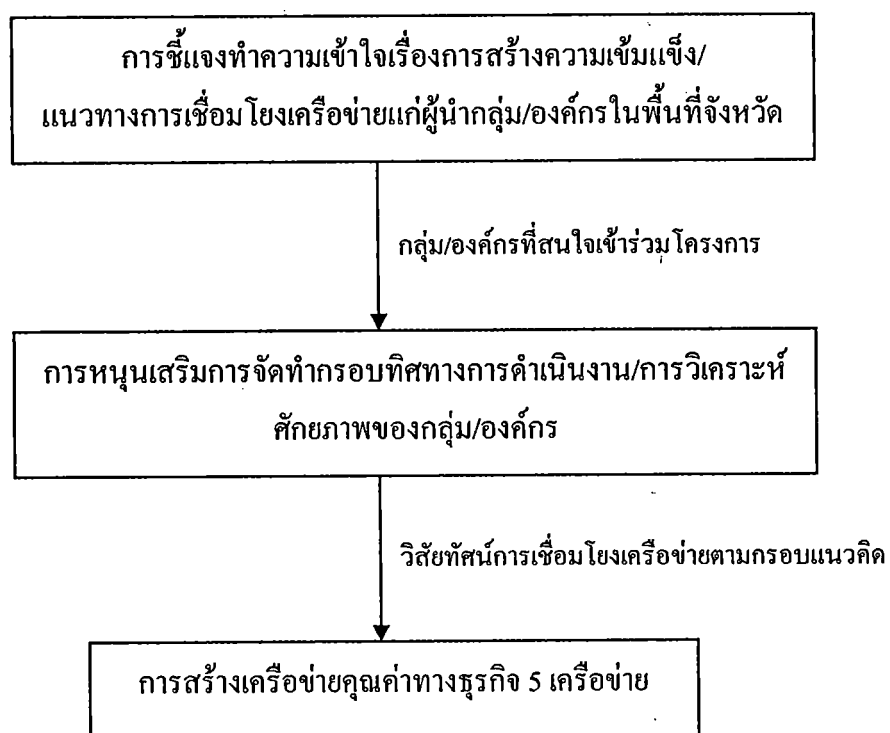
ขั้นตอนที่สาม คือ กระบวนการหนุนเสริมของทีมวิจัยให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือตามกรอบแนวคิด “เครือข่ายคุณค่า” ซึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นในทีมจังหวัดพิษณุโลก เครือข่ายคุณค่าทางธุรกิจ จำนวน 5

เครือข่าย ได้แก่ (1) เครือข่ายรวบรวมข่าวโศก (2) เครือข่ายโครงการข่าวปลอดภัย (3) เครือข่ายโคเนื้อ (4) เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และ (5) เครือข่ายสหกรณ์

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายคุณค่าทางธุรกิจที่เกิดขึ้น ไม่ได้หมายถึงการเชื่อมโยงกันเฉพาะในทางทางธุรกิจอย่างเดียวเท่านั้น ในเครือข่ายหนึ่ง ๆ จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเชิงวิชาการ ข้อมูลข่าวสารอยู่ เช่น เครือข่ายรวบรวมข่าวโศก สมาชิกในเครือข่ายมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการเก็บรักษาและดูแลข้าวโพดหลังการเก็บเกี่ยวก่อนที่จะขาย มีการปรึกษาหารือกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น จนเกิดเป็นความสามารถในการบริหารจัดการ เครือข่ายโครงการข่าวปลอดภัย มีการให้ความรู้เรื่องประโยชน์ของการปลูกข้าวปลอดภัยทั้งแก่ผู้ปลูกและผู้บริโภค เครือข่ายโคเนื้อ มีการจัดเวทีการเรียนรู้แก่สมาชิกโดยเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มาให้คำแนะนำ ความรู้เชิงวิชาการในการดูแล รักษาโคเนื้อ การตลาดโคเนื้อ เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร มีการถ่ายทอดการจัดทำบัญชี การวิเคราะห์และตรวจสอบบัญชี การบริหารจัดการ เป็นต้น

ตัวแบบในการวิเคราะห์ ตามแนวทางที่ 1 ของทีมจังหวัดพิษณุโลก ดังรูปที่ 5.1

ดังรูปที่ 5.1 รูปแบบการสร้างเครือข่ายคุณค่าของทีมวิจัยพิษณุโลก

5.2 สรุปผลการวิเคราะห์ที่ชี้ให้เห็นบทบาทของเครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาความยากจน

5.2.1 บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายคุณค่าของกลุ่ม/องค์กรประชาชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสดงบทบาทของตนเองให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ซึ่งบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทีมวิจัยได้ระดมความคิด ได้แก่

(1) การเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา จะเห็นได้จากการที่สมาชิกกลุ่มรวบรวมข้าวโพด (อยู่ในเครือข่ายรวบรวมข้าวโพด) บ้านเขาชี ตำบลบ้านกลาง อำเภอวังทองจังหวัดพิษณุโลก มีการเรียนรู้ที่จะรวมกลุ่มเพื่อที่จะมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์กับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ในการขายข้าวโพด การรู้จักการใช้ประโยชน์จากคนที่มีความรู้ ความสามารถในการผลิตข้าวโพดคุณภาพดี รู้จักการตลาดมากขึ้น มีทางเลือกที่จะไม่เป็นหนี้ นอกระบบ เป็นต้น

(2) การเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะเห็นได้จากสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคูด่าง ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ มีความคิดที่ปลดหนี้ระบบซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยแพง มาเป็นใช้เงินกู้ในระบบที่มีดอกเบี้ยถูกกว่า เป็นธรรมกว่า สามารถบริหารจัดการกลุ่มของตนเองได้อย่างเต็มที่ มีอิสระในการคิดตัดสินใจมากขึ้น มองเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น ฯลฯ

(3) การเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย กลุ่ม/องค์กรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักจะอยู่ต่างอำเภอ ระยะทางห่างไกล แต่มีสภาพปัญหาเหมือนกัน มีความสนใจและความต้องการคล้ายกัน เช่น กลุ่มรวบรวมข้าวโพดนครไทย กลุ่มรวบรวมข้าวโพดอำเภอนิคมบ่งช้าง กลุ่มรวบรวมข้าวโพดอำเภอวังทอง กลุ่มเหล่านั้นแทบจะไม่มีโอกาสที่จะพบปะ พูดคุยกันถ้าไม่มีทีมวิจัยในการดำเนินการเชื่อมประสาน ถึงแม้ว่าจะมีโอกาสพบปะกัน ก็อาจจะต้องใช้เวลาอีกนาน ดังนั้น ทีมวิจัยทำหน้าที่ช่วยประสานให้เกิดการเชื่อมเครือข่ายระหว่างกลุ่มได้เร็วขึ้น และสะดวกขึ้น

(4) การดำเนินการสร้างโอกาสให้สหกรณ์ เครือข่าย กลุ่ม/องค์กรมีการพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

(5) การจัดสถานการณ์/เวทีให้เกิดการเรียนรู้ โดยการพูดคุย กระตุ้นความคิดของสมาชิกกลุ่มในการที่จะวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการของตนเอง รวมทั้งทางออกของกลุ่มที่สามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ทุกฝ่ายต่างพอใจ เช่น เครือข่ายเลี้ยงโค เครือข่ายข้าวปลอดภัย

5.2.2 บทบาทของเครือข่าย

บทบาทที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของเครือข่ายคุณค่าในอันที่จะสามารถแก้ปัญหาความยากจนของตนเองและสมาชิกที่สำคัญมี 4 ประการได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรเครือข่าย เนื่องจากกลุ่ม/องค์กรเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากเครือข่าย ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า กลุ่ม/องค์กรดังกล่าวเป็นหลักสำคัญในการกำหนดกรอบทิศทางและการขับเคลื่อนกลไกบริหารจัดการในทิศทางที่จะเป็นประโยชน์กลับสู่กลุ่ม/องค์กรตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันในแต่ละช่วงเวลา เช่น เครือข่ายสามารถกำหนดกรอบทิศทางที่จะแก้ปัญหาคาใจของสมาชิก การลดต้นทุนการผลิต การลดรายจ่ายในครัวเรือน เป็นต้น

(2) การกำหนดโครงสร้างกลไกและระบบการบริหารจัดการเครือข่าย บทบาทนี้เกี่ยวข้องกับเป้าหมายในการดำเนินการแผนการดำเนินงานของเครือข่าย โครงสร้างการบริหารงานเครือข่าย ระเบียบและข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเครือข่าย งบประมาณ การดำเนินงานเครือข่าย ตลอดจนการปฏิบัติการเครือข่ายให้เป็นไปตามแผนซึ่งจำเป็นต้องเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ในช่วงเวลาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะเห็นได้จาก เครือข่ายโคเนื้อ มีการคัดเลือกประธานและคณะกรรมการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในการบริหารจัดการและการตลาดโคเนื้อเป็นอย่างดี และสร้างโอกาสให้สมาชิก

(3) การติดตามประเมินผล และนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามประเมินผลพูดคุยปรึกษาหารือกับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์สูงสุดอย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้จาก เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร จะมีการส่งข้อมูล ความเคลื่อนไหวด้านราคาและคู่แข่ง(คู่แข่งในที่นี้ หมายถึง พ่อค้า/ร้านค้าที่ขายวัสดุอุปกรณ์การเกษตรในพื้นที่) ซึ่งกันและกัน เพื่อให้สมาชิกมีโอกาส/มีทางเลือกมากที่สุด เนื่องจากราคาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรมีการขึ้นลงอยู่ตลอดเวลา และพ่อค้ามีการสร้างแรงจูงใจให้กับชาวบ้านโดยการให้ค่านายหน้ากรณีที่พาลูกค้ามาซื้อของจากร้าน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพการลดรายจ่ายของสมาชิกเครือข่ายอย่างชัดเป็นรูปธรรม จึงขอยกตัวอย่างข้อมูลนายกำพัน มีเรื่อง สมาชิกเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร (กลุ่มเกษตรกรรุ่งเรือง อำเภอเมืองพิษณุโลก) โดยเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายต้นทุนสำหรับปุ๋ย สารฆ่าแมลง และวัสดุการเกษตรอื่น ๆ เมื่อซื้อจาก สกต. พิษณุโลก และร้านค้าทั่วไป รายละเอียดตามตารางที่ 5.1

จากตารางที่ 5.1 จะพบว่า นายกำพัน มีเรื่อง สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ย จำนวน 319 บาท เมื่อซื้อปุ๋ยจาก สกต.พิษณุโลก คิดเป็นร้อยละ 13 ของราคาจากร้านค้าทั่วไป

นอกจากเกษตรกรจะสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายจากราคาปุ๋ยแล้ว ยังสามารถประหยัดจากการที่จะต้องเสียดอกเบี้ยจากการซื้อปุ๋ยจากร้านค้าด้วย เนื่องจากโดยทั่วไปเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก จะซื้อปุ๋ยโดยใช้สินเชื่อจากร้านค้า คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายปุ๋ยต่อกระสอบ เมื่อซื้อจาก สกต. พิษณุโลก และร้านค้าทั่วไป

รายการ	ราคาแหล่งจำหน่าย/กระสอบ (บาท)		ราคาร้านค้ามากกว่า สกต. พิษณุโลก (บาท)
	สกต.พิษณุโลก	ร้านค้าทั่วไป	
ปุ๋ย สูตร 46-0-0	615	700	85
ปุ๋ย สูตร 16-20-0	510	588	78
ปุ๋ย สูตร 16-8-8	470	543	73
ปุ๋ย สูตร 15-15-15	600	683	83
รวมค่าใช้จ่าย	2,195	2,514	319

ราคา ณ วันที่ 24 กรกฎาคม 2549

ที่มา : สกต.พิษณุโลก, 2548

ตัวอย่าง การคำนวณต้นทุน ในการซื้อปุ๋ยสูตร 46-0-0 ระหว่าง สกต.พิษณุโลก และร้านค้าทั่วไป ของนายกำพัน มีเรื่องสมาชิกเครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร (กลุ่มเกษตรกรรุ่งเรือง อำเภอเมือง พิษณุโลก)

	สกต.พิษณุโลก (บาท)	ร้านค้า (บาท)
ปุ๋ย 46-0-0 ราคาต้นทุน	595	595
ค่าเสียโอกาสปล่อยเครดิต/กระสอบ	-	30
*ค่าดอกเบี้ย 4 เดือน	14.87 (7.5 บาท/ปี)	75 (3 บาท/เดือน)
รวมราคาประมาณ	610	700
**สมาชิกบวกเงินนำเข้ากลุ่มฯ	5	-
รวมราคาขายสุทธิ	615	700

*สมาชิกส่วนใหญ่จะชำระเงินประมาณ 4 เดือน หรือหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต
ราคาสินค้าระหว่าง สกต.พิษณุโลก กับร้านค้าทั่วไปจะมีส่วนต่างราคาประมาณ 70-90 บาทต่อ
กระสอบ ดังนั้น จึงทำให้เกษตรกร/สมาชิกสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้
** เมื่อสมาชิกชำระเงินเร็วกว่ากำหนด จะทำให้กลุ่มมีเงินทุนของกลุ่มมากขึ้น

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการดำเนินการ

การวิจัย “พัฒนากระบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายคุณค่าระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชนและสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กระบวนการวิจัย ทีมวิจัยจังหวัดพิษณุโลก กระบวนการวิจัย เริ่มต้นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัย บทบาทหน้าที่ ภารกิจ วิธีการดำเนินการ และกลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยกระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่หนึ่ง การศึกษาสถานการณ์และบทบาทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนที่มีอยู่ในพื้นที่ ขั้นที่สอง การตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชน ขั้นที่สาม การจัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กรเรื่องการจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่าย ขั้นที่สี่ การจัดทำกรอบ ทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน ขั้นที่ห้า การสนับสนุนการสร้างพันธมิตร/การเชื่อมโยงเครือข่าย

ผลการศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสหกรณ์ที่จดทะเบียน กลุ่มองค์กรการเงิน กลุ่มอาชีพ และกลุ่ม/องค์กรประชาชนอื่นๆ สหกรณ์ที่จดทะเบียน ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า และสหกรณ์บริการ บทบาทส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจซื้อ ธุรกิจขาย และธุรกิจแปรรูป อาทิ สหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทในด้านสินเชื่อและรับฝากเงิน สหกรณ์การเกษตร มีบทบาทในการให้สินเชื่อ รับฝากเงิน การซื้อ การขาย และบริการ สำหรับปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ สมาชิกรวมตัวกันยังไม่เหนียวแน่นพอ สมาชิกไม่สนใจและไม่ศรัทธาสหกรณ์อย่างที่ควรจะเป็น สมาชิกไม่ยึดมั่นในหลักการ/อุดมการณ์ของสหกรณ์ ที่จะร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น คณะกรรมการไม่มีความรู้ ความสามารถทางด้านการบริหาร ไม่มีความรู้ด้านธุรกิจของสหกรณ์ กรรมการทุจริต สำหรับกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนมีจุดเด่นที่สามารถตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของสมาชิกได้อย่างรวดเร็วและทันเวลา เนื่องจากการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ดังนั้นกฎระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวเองเข้ากับสถานการณ์ได้ง่าย การสื่อสารภายในกลุ่ม/องค์กรเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่เป็นทางการ สมาชิกและคณะกรรมการสามารถพูดคุยกันได้ตลอดเวลา สมาชิก

มีส่วนร่วมในกลุ่ม/องค์กร มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำหรับปัญหาอุปสรรค ได้แก่ คณะกรรมการขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ เกิดการทุจริต โดยเฉพาะกลุ่ม/องค์กรการเงิน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการแก้ไขปัญหาคาชาความยากจน (กช.คจ.) กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม/องค์กรของตนเอง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในบางกลุ่ม/องค์กรมีน้อย

สถานการณ์ความร่วมมือของกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่จังหวัดในรูปเครือข่ายนั้น พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง การรวมตัวลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวตั้ง เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดจากล่างขึ้นสู่บน ได้แก่ เครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง องค์กรที่รวมกันลักษณะเหล่านี้ เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ จังหวัด (เครือข่าย OTOP ระดับอำเภอ จังหวัด) ลักษณะที่สอง การรวมตัวลักษณะเป็นเครือข่ายในแนวราบ ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนสนับสนุน เช่น ชมรมอาสาพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด เครือข่ายผ้าทอจังหวัดพิษณุโลก ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งบทบาทส่วนใหญ่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ผลการดำเนินงานของทีมีวิจัยจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีกรอบเวลา 1 ปี ภายใต้การหนุนเสริมของทีมีประสานงานกลาง/ผู้ทรงคุณวุฒินั้น วิธีการที่ทีมีวิจัยเลือกใช้ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ได้แก่ เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม การสนทนากลุ่มเป้าหมาย การประชุมระดมความคิด กระบวนการสร้างเครือข่ายของทีมีวิจัย เริ่มต้นจาก ขั้นตอนที่หนึ่ง การชี้แจงทำความเข้าใจ เรื่องการสร้างเสริมความเข้มแข็ง (การจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร) และการเชื่อมโยงเครือข่ายแก่ผู้นำกลุ่ม/องค์กร พร้อมกับการเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ขั้นตอนที่สอง ทีมีวิจัยดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม/องค์กรหนุนเสริม และจัดทำกรอบ ทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรในอนาคต ขั้นตอนที่สาม ได้แก่ ดำเนินการหนุนเสริมการสร้างกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งทีมีวิจัยร่วมกันวางแผน ขั้นตอน/กระบวนการดำเนินงาน และการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้และต่อเนื่อง ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ การทำความเข้าใจอย่างชัดเจนทีมีวิจัยทุกคนเกี่ยวกับกรอบแนวคิด การเชื่อมโยงเครือข่ายตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ และการได้มีโอกาสในการทบทวน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายของทีมีวิจัยจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเชื่อมเครือข่ายเชิงกิจกรรม ซึ่งผลการดำเนินการเกิดเครือข่ายคุณค่าทางธุรกิจ จำนวน 5 เครือข่าย ได้แก่ (1) เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด (2) เครือข่ายข้าวปลอดภัย (3) เครือข่ายโคเนื้อ (4) เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และ(5) เครือข่ายสหกรณ์

6.1.1 เป็นไปตามแผนการวิจัยหรือไม่เพราะเหตุใด

ความพยายามในการสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มีคุณค่าในการแก้ไขปัญหของสมาชิกในกลุ่ม/เครือข่ายเอง โดยพึ่งหน่วยงาน/บุคคลภายนอกน้อยที่สุดหรือเท่าที่จำเป็นของทีมวิจัย ส่วนใหญ่เป็นไปตามแผนการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ มีผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่ม/องค์กร อาทิ

(1) กลุ่ม/องค์กรสามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่าย จำนวน 5 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด เครือข่ายข้าวปลอดภัย เครือข่ายโคเนื้อ เครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร และ เครือข่ายสหกรณ์ ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้สามารถลดระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง อาทิ เครือข่ายธุรกิจวัสดุอุปกรณ์การเกษตรทำให้สมาชิกสามารถซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น ปุ๋ย สารเคมี รถไถนา ฯลฯ ถูกกว่าท้องตลาด ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง

(2) กลุ่ม/องค์กร สามารถแก้ไขปัญหของตนเองได้เป็นส่วนใหญ่ เช่น ปัญหาหนี้สินนอกระบบ จำยดอกเบี้ยแพง/ไม่เป็นธรรม ได้รับการแก้ไขโดยการรวมกลุ่ม โดย สกต.พิษณุโลก ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ธ.ก.ส. สนับสนุนเงินทุน เป็นต้น

(3) กลุ่ม/องค์กร สามารถเชื่อมประสานกันได้อย่างเต็มที่ โดยมี สกต.พิษณุโลก เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมประสาน สนับสนุนข้อมูล คำปรึกษา และวัสดุอุปกรณ์การเกษตร จัดสถานการณ์ให้สมาชิกเครือข่ายมีการพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่ม/เครือข่ายอื่น ๆ รวมทั้งประสานสถานบันการศึกษาเข้ามาให้ความร่วมมือและรวมเป็นภาคีการทำงาน

(4) กลุ่ม/องค์กรมีเพื่อนที่สามารถพูดคุย ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่ตนเองต้องการได้เป็นอย่างดี เช่น เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด

การที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทีมวิจัยได้วางแผนไว้ ส่วนใหญ่เป็นไปตามแผน เนื่องจากเหตุผลที่สำคัญได้แก่

ด้านทีมวิจัยและผู้ช่วยทีมวิจัย

(1) ทีมวิจัยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเป็นทีม ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สามารถพูดคุยกันได้ทุกสถานการณ์

(3) ความน่าเชื่อถือของทีมวิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ สกต. ธ.ก.ส. พัฒนาชุมชน เป็นที่รู้จักและทำงานคลุกคลีกับชาวบ้านอยู่แล้ว

(4) ความจริงใจ ความจริงใจของทีมวิจัย และทีมผู้ช่วยวิจัย

(5) งานวิจัยที่ทีมและผู้ช่วยทีมวิจัยดำเนินการมีความสอดคล้องกับงานที่ประจำที่ปฏิบัติอยู่แล้ว กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก สนับสนุน ส่งเสริมวัสดุอุปกรณ์การเกษตรแก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สนับสนุนสินเชื่อแก่ลูกค้า ๆ ทั้งสินเชื่อประเภทที่เป็นวัสดุอุปกรณ์การเกษตร(Credit in kind) พร้อมทั้งการให้สินเชื่อและการกำกับดูแลด้วย (Supervise Credit) จึง

ทำให้การดำเนินงานของทีมวิจัยกับงานประจำสามารถผสมผสานกันได้ดี นอกจากนี้ การกิจหนึ่งของเจ้าหน้าที่ สกต.พิษณุโลก คือ การเสริมสร้างเครือข่าย และการกิจหนึ่งของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม/องค์กรลูกค้า

(6) เป้าหมายในการทำงานของทีมวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายของหน่วยงานที่เป็นทีมวิจัย กล่าวคือ มีเป้าหมายที่จะสร้างความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ของลูกค้า ฯ / เกษตรกร/สมาชิก/คนในชุมชน

(7) กลุ่มเป้าหมายในการทำงานของทีมวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายของหน่วยงานที่เป็นทีมวิจัย

(8) ทีมวิจัย และผู้ช่วยวิจัยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า/สมาชิกกลุ่ม กลุ่มให้ความไว้วางใจ เคารพ นับถือ เชื่อใจซึ่งกันและกันเกิดความเป็นเพื่อน

(9) ทีมวิจัยมีความเข้าใจแนวทางในการดำเนินงานชัดเจน

ด้านกลุ่ม/องค์กร/ผู้นำกลุ่ม องค์กร

(10) กิจกรรมที่ดำเนินการตอบสนองต่อความต้องการ/ปัญหาของกลุ่ม/องค์กร

(11) แต่ละกลุ่ม/องค์กรที่ร่วมมือกันเป็นเครือข่ายมีประเด็นร่วม/ความสนใจร่วมกันของกลุ่ม/องค์กรชัดเจน เช่น เครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตรมีประเด็นร่วมกันคือ ต้องการตัววงจรการเป็นหนี้ในระบบ

(12) ผลประโยชน์ที่ชัดเจน กล่าวคือ กลุ่มเป้าหมายของโครงการ(กลุ่ม/องค์กร)มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับอย่างชัดเจน เช่น เครือข่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เครือข่ายรวบรวมข้าวโพด เครือข่ายข้าวปลอดภัย และเครือข่ายโคเนื้อสามารถมองเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายอย่างชัดเจน

(13) ผู้นำกลุ่ม/องค์กรมีความสามารถและเป็นผู้ที่สมาชิกให้ความเคารพ นับถือเป็นอย่างสูง ดังนั้น ในการชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกัน ทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นในองค์กรและผู้นำในการที่จะสามารถดำเนินการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้

(14) ผู้นำกลุ่ม/องค์กรและสมาชิกมีความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานต้นสังกัดของทีมวิจัย ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมวิจัยกับผู้นำกลุ่ม/องค์กรและสมาชิก ทำให้มีความเชื่อมั่น และไว้วางใจที่จะดำเนินงานร่วมกัน

ด้านงบประมาณและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ

(15) มีเงินทุนสนับสนุนกิจกรรม กล่าวคือ ธ.ก.ส. กับ สกต. พิษณุโลก สามารถช่วยจัดการกับปัญหาเรื่องเงินทุนของกลุ่ม/สมาชิก/ชาวบ้านได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

(16) ความคาดหวังในการสนับสนุนด้านเงินทุนของเครือข่ายที่มีต่อ ธ.ก.ส.

(17) เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันที่ทุกกลุ่ม/องค์กร ต้องช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยกันเอง ไม่สามารถต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำได้อีกต่อไป ทำให้การดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายราบรื่นมากขึ้น

6.1.2 ปัญหา/อุปสรรค ที่เกิดจากทีมวิจัย/ปัจจัยสภาพแวดล้อมอื่น

(1) ทีมวิจัยขาดประสบการณ์ในการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้เป็นระบบ เนื่องจากบทบาท/ภารกิจและมีความถนัดในทางปฏิบัติ

(2) การเชื่อมโยงของเครือข่ายระหว่าง สกต.พิษณุโลก กับ สหกรณ์ระหว่างอำเภอต่าง ๆ ทุกอำเภอนั้นน้อย จึงทำให้เครือข่ายสหกรณ์ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากสหกรณ์มีความเป็นนิติบุคคล กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายค่อนข้างยุ่งยาก นอกจากนี้ ทีมวิจัยมุ่งเน้นความสนใจไปที่กลุ่มของเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ จึงมีเวลาในการจัดสถานการณ์/สร้างโอกาสให้สหกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่แต่ละอำเภอให้มีการพบปะ แลกเปลี่ยนกันน้อยเกินไป ฉะนั้นวิธีการจัดการ คือ จะต้องจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่าง สกต.พิษณุโลก กับ สหกรณ์ระหว่างอำเภอต่าง ๆ ทุกอำเภอให้มากขึ้นในโอกาสต่อไป

6.2 ประโยชน์ที่ตัวนักวิจัยและทีมวิจัยได้รับ

6.2.1 ชุดความรู้ใหม่

ในกระบวนการดำเนินงานวิจัย สิ่งที่ทีมวิจัยได้มาโดยมิได้คาดหวัง ได้แก่

(1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในการบริหารจัดการ เช่น ในการเก็บรักษาผลผลิตข้าวโพด เกษตรกรมีการสร้างยุ้งฉางเก็บข้าวโพด ซึ่งมีลักษณะที่ง่ายต่อการสร้าง สามารถระบายอากาศได้อย่างเหมาะสม ไม่เกิดการอับชื้น สามารถรักษาคุณภาพข้าวโพดได้อย่างดีเยี่ยม

(2) ทักษะและความสามารถในการบริหารจัดการเวลา การจัดลำดับความสำคัญของงาน และการจัดลำดับความเร่งด่วนของงานของทีมวิจัย

(3) เกิดเครือข่ายสุกร ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวเกิดโดยทีมวิจัยมิได้คาดหวัง กล่าวคือจากการเข้าร่วมประชุมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2549 ณ วัดดอนทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำ/สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ การสร้างเครือข่าย ต่อมา ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2549 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกร/ผู้สนใจเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร เพื่อที่จะจัดตั้งเครือข่ายสุกร ณ บ้านน้ำคำ อำเภอเมืองพิษณุโลก ต่อมา ในวันที่ 14 มิถุนายน 2549 ณ บ้านนายดาว กันเกตุ และบ้านนายอุทัย จิมสา ได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้ที่สนใจ และในที่สุดจึงได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายสุกรขึ้น สมาชิก ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงสุกร ทุกกลุ่มในตำบลดอนทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก เชื่อมกับ สกต.พิษณุโลก กิจกรรมที่ทำร่วมกัน คือ อาหารสุกร วัสดุ/อุปกรณ์การเลี้ยงสุกร สกต.

พิษณุโลก เป็นตัวกลางในการต่อรองราคาอาหารสุกรกับบริษัท ฯ ธ.ก.ส. สนับสนุนสินเชื่อ เป็นที่ปรึกษา และดูแลอื่น ๆ ที่สมาชิกต้องการ

6.2.2 ทักษะ/ประสบการณ์ใหม่

- (1) รู้และเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ/วิธีการและแนวทางในการทำงานกับเครือข่าย
- (2) ทักษะในการจัดเวที จัดสถานการณ์ สร้างโอกาสให้เกิดขึ้น
- (3) ทักษะในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคี
- (4) รู้และเข้าใจการทำงานของหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องมากขึ้น
- (5) ทักษะในการประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคี สถาบันการศึกษา กลุ่ม/องค์กร ผู้นำและบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มากขึ้น
- (6) เจ้าหน้าที่ สกต. พิษณุโลก มีความชำนาญ/ทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับประชาชนได้มากขึ้น
- (7) สกต. พิษณุโลก ซึ่งทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย มีทักษะในการวางแผนเพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานมากขึ้น
- (8) สามารถปรับกิจกรรมตามงานวิจัยให้เข้ากับงานประจำได้เป็นอย่างดี
- (9) การวางแผนที่จะต้องทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนา เนื่องจากทีมวิจัยมาจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้น ในการทำงานจะต้องมีการเตรียมการและการวางแผนการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดีและรอบคอบ
- (10) กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม/องค์กรตามแนวทางของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งโดยปกติหน่วยงานที่ร่วมเป็นทีมวิจัยมีเป้าหมายที่จะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดกับกลุ่ม/องค์กร/ชุมชน แต่ไม่เป็นระบบและมีกระบวนการที่ชัดเจน ดังนั้น กระบวนการและขั้นตอนของการเชื่อมโยงเครือข่ายตามแนวทางที่มหาวิทยาลัย ฯ ดำเนินการ จึงเป็นการนำเอาหลักวิชาการมาประยุกต์ให้เป็นแนวทางการพัฒนาอย่างชัดเจน เข้าใจได้ง่าย และเป็นรูปธรรม

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงกระบวนการวิจัย

- (1) ควรขยายการวิจัยการสร้างเครือข่ายคุณค่าไปยังจังหวัดอื่น ๆ ที่เหลืออีก เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ให้นักพัฒนาในพื้นที่เรียนรู้ไป ปฏิบัติไป (Learning by doing) พร้อมกับใช้หลักวิชาการเข้ามาช่วยเป็นแนวทาง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดี
- (2) ควรกำหนดสัดส่วนของคนงานที่จดทะเบียนฯ ในการเข้าร่วมโครงการให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถอธิบายผลกระทบ/การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

(3) ควรเชื่อมโยงกระบวนการวิจัยกับกระบวนการจัดทำแผนชุมชน กล่าวคือ กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายคุณค่าที่เป็น Best Practice ควรนำมาปรับใช้กับการหาแนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน เนื่องจากแผนชุมชนเป็นกรอบทิศทางพัฒนาตนเองของชุมชน/กลุ่ม/องค์กร และกิจกรรมการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าควรจะมีอยู่ในแผนชุมชนด้วย เพื่อให้ผู้นำกลุ่ม/องค์กร/ชุมชน สามารถนำหลักวิชาการมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติและเกิดประโยชน์อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม

6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดโครงการวิจัยในอนาคต

(1) การสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายทั้ง 5 เครือข่าย ควรจะดำเนินการต่อไป เนื่องจากขณะนี้ เครือข่ายอยู่ในช่วงเริ่มต้น หากมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งงบประมาณและวิชาการ โดยเฉพาะจากสถาบันการศึกษา จะทำให้การทำงานลักษณะที่มีหลักวิชาการเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน จะเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นต้นแบบในการนำหลักวิชาการเข้ามาช่วยในการดำเนินการพัฒนา

(2) ควรส่งเสริมเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งเข้ามาเป็นทีมวิจัยเพื่อผลักดันเครือข่ายที่อ่อนแอให้สามารถพัฒนาเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

(3) ข้าราชการหรือบุคคลในพื้นที่ควรจะต้องเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืน เนื่องจากบุคคลกลุ่มดังกล่าวทำงานใกล้ชิดกับกลุ่ม/องค์กร/ผู้นำ ทำให้มีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนในชุมชน

(4) ควรให้ความรู้ ฝึกอบรม หรือจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นสำหรับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายคุณค่า เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทำงานใกล้ชิดกับประชาชนและมีศักยภาพในการสร้างเครือข่าย

(5) จัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นสร้างขวัญ และกำลังใจให้ผู้ร่วมดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

บรรณานุกรม

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. **ท่องเที่ยว 5 จังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง**. กรุงเทพฯ ฯ :ลิโอ แลนเซ่ท จำกัด, 2547

กองวิชาการและแผนงาน. **รายงานผลการดำเนินงาน แก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิง**

บูรณาการ ของกรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ ฯ :วารานนท์ เอนเตอร์ไพรส์, 2547

จุฑาทิพย์ ภัทรวาท และคณะ **“แนวทางพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด”**

กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก. **รายงานผลการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ปี 2549**, 2549

เอกสารอัดสำเนา

ที่ทำการปกครองจังหวัดพิษณุโลก. **รายงานข้อมูลการจดทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและ**

ความยากจนเชิงบูรณาการ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548, 2548 เอกสารอัดสำเนา

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก. **รายงานข้อมูลกลุ่ม/องค์กรและสหกรณ์ ณ วันที่ 30 กันยายน**

2548, 2548 เอกสารอัดสำเนา

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก. **รายงานข้อมูลกลุ่มอาชีพ ณ วันที่ 30 กันยายน 2548**,

2548 เอกสารอัดสำเนา

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6. **รายงานกลุ่มอาชีพที่ได้รับดาวระดับประเทศ**

3-5 ดาว ในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OPC) ปี พ.ศ. 2547, 2548

เอกสารอัดสำเนา

สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก. **รายงานข้อมูลกลุ่ม/องค์กร ณ วันที่ 30 กันยายน 2548**, 2548

เอกสารอัดสำเนา

สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. จังหวัดพิษณุโลก. **แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสหกรณ์**

การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. จังหวัดพิษณุโลก ปี พ.ศ.2549-2551,มปป.,

เอกสารอัดสำเนา

ภาคผนวก

รายชื่อที่มวิจัย

1. นายวิรัช วาณิชชานกุล

ผู้อำนวยการสำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก

2. นายทองสุข พระบาง

พัฒนาการจังหวัดพิษณุโลก

3. นายมนตรี ฌ รั้งยี

สหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก

4. นายอดิศักดิ์ ประไพศรี

พนักงานส่งเสริมธุรกิจลูกค้า 9 สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก

5. นายขงยุทธ อินทรชาติ

พนักงานส่งเสริมกิจการสาขา 8 สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(ธ.ก.ส.) ฝ่ายกิจการสาขา 2

6. นายดุสิต องอาจ

นักพัฒนาชุมชน 6 ว สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายวิรัช วาณิชธนากุล
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 2 ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่ทำงาน	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก 2/6 ถนนประสงค์ประสาท อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตร์บัณฑิต(เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผลงานทางวิชาการ	การวิจัย เรื่อง การประเมินผลการบริหาร/จัดการ โครงการแก้ไขปัญหานี้สึน นอกระบบของเกษตรกรตามมาตรการแก้ไขปัญหานี้สึนภาคประชาชน ในจังหวัดพะเยา

ชื่อ	นายอดิษฐ์ ประไพศรี
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 6/24 ถนนเจ้าการบุญ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่ทำงาน	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก 2/6 ถนนประสงค์ประสาท อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ตำแหน่ง	พนักงานส่งเสริมธุรกิจลูกค้า 9 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2529 — 2530 ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสินเชื่อ สาขานิคมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ.2530 — 2531 ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสินเชื่อ สาขาเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี พ.ศ.2531 — 2534 ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสินเชื่อ สาขาวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ชื่อ	นายทองสุข พระบาง
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 25/8 ถนนพระอาทิตย์ ซอย 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่ทำงาน	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก
ตำแหน่ง	พัฒนาการจังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผลงานทางวิชาการ	การวิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1. บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลต่อการกระจายอำนาจให้กับ ท้องถิ่น ปี 2541 2. การตรวจและติดตามงานในบทบาทหัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการ ปี 2540

ชื่อ	นายดุสิต องอาจ
ที่อยู่	329/66 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์ 0-5524-4757
สถานที่ทำงาน	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
ตำแหน่ง	นักพัฒนาชุมชน 6 ว
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2533-2537 ดำรงตำแหน่ง พนักงานคุมพฤติกรรมจังหวัด เชียงราย พ.ศ. 2537-2539 ดำรงตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง และ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2539-2548 ดำรงตำแหน่ง นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล 6 ว ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6
ความชำนาญ	1. เป็นวิทยากรหลักในการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน/ องค์กร ของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6 และจังหวัด ในเขตความรับผิดชอบ 2. เป็นวิทยากรหลักของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด พิษณุโลก 3. เป็นวิทยากรหลักของสำนักงาน ปปช. 4. ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาแก่หน่วยงานภายนอก

ชื่อ	นายมนตรี ฌ รังษี
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 227 หมู่ที่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
สถานที่ทำงาน	สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิจิตรโลก เลขที่ 263 หมู่ที่ 8 ถนนพิจิตรโลก-นครสวรรค์ (กม.7) ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโลก
ตำแหน่ง	สหกรณ์จังหวัดพิจิตรโลก
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต(เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2539-2541 ดำรงตำแหน่งสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2541-2541 ดำรงตำแหน่งสหกรณ์จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2541-2543 ดำรงตำแหน่งสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2543-2545 ดำรงตำแหน่งสหกรณ์จังหวัดพะเยา พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งสหกรณ์จังหวัดพิจิตรโลก
ผลงานทางวิชาการ	1. บทความคอลัมภ์ “สหกรณ์บ้านเรา” หนังสือพิมพ์พิจิตรโพสต์ (หนังสือพิมพ์รายปักษ์) ตั้งแต่ฉบับที่ 10 เดือน กรกฎาคม 2546 ถึง ฉบับที่ 42 เดือนพฤศจิกายน 2547 รวม 32 ฉบับ 2. บทความคอลัมภ์ “แวดวงสหกรณ์” หนังสือพิมพ์ประชากร (หนังสือพิมพ์รายปักษ์) ตั้งแต่ฉบับที่ 1327 เดือน พฤษภาคม 2547 ถึง ฉบับที่ 1342 เดือนธันวาคม 2547 รวม 15 ฉบับ